

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Taloustieteiden tiedekunta

YHTEISKUNTAVASTUUASIOIDEN TILINPÄÄTÖSRAPOR-
TOINNIN SEKÄ VASTUULLISEN SIOITUSTOIMINNAN
MERKITYS LIIKETOIMINNALLE
Case Rautaruukki Oyj

Ympäristöjohtaminen
Pro gradu-tutkielma
Helmikuu 2007

Laatija: Eini Jokinen

Ohjaaja: Professori
Hanna-Leena Pesonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO TALOUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Tekijä Eini Jokinen	
Työn nimi Yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportoinnin sekä vastuullisen sijoitustoiminnan merkitys liiketoiminnalle Case Rautaruukki Oyj.	
Oppiaine Yritysten ympäristöjohtaminen	Työn laji Pro gradu-tutkielma
Aika Helmikuu 2007	Sivumäärä 98
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Yhteiskuntavastuuasioiden hoitaminen ja niistä raportoiminen tulevat yhä tärkeämmiksi toiminnoiksi yrityksissä. Sidosryhmäpaine, muuttuva lainsäädäntö sekä vapaaehtoiset sopimukset edellyttävät yrityksiltä jatkuvaa toimintaympäristön tarkkailua sekä uusien käytäntöjen oppimista yhteiskuntavastuuraportoinnin alueella. Tätä suuntausta tukee Suomen kirjanpitolautakunta (KILA), joka julkaisi syksyllä 2006 yritysten yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportointia käsittelevät ohjeistot: yleisohjeen toimintakertomuksen laatimisesta sekä yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä.</p> <p>Vastuullinen sijoitustoiminta ja kestävä kehityksen indeksit mahdollistavat yritysten yhteiskuntavastuuasioiden arvioimisen. Samalla ne tarjoavat kilpailuetua niille yrityksille, jotka onnistuvat yhteiskuntavastuarvioinnin avulla pääsemään kestävä kehityksen indeksien jäseniksi.</p> <p>Tässä työssä arvioitiin edellä mainittujen ohjeistojen sekä vastuullisen sijoitustoiminnan merkitystä kohdeyritykselle. Tarkoituksena oli verrata ja kehittää KILAn ohjeistojen pohjalta kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuasioiden raportointia tilinpäätöksessä sekä selvittää kahden kestävä kehityksen indeksin jäsenyyden ehdot ja pohtia kohdeyrityksen mahdollisuuksia täyttää nämä vaatimukset.</p> <p>Tutkimuksen tulokset paljastivat useita parannusehdotuksia kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportoinnissa. Muun muassa tilinpäätöksessä yleistynyt ympäristötunnuslukujen esittäminen edellyttää organisaation laskentajärjestelmien kehittämistä. Lisäksi kestävä kehityksen indeksien arviointilomakkeiden perusteella kehittämiskohteita löytyy etenkin sosiaalisen vastuun raportoinnin alueelta.</p>	
Asiasanat Yhteiskuntavastuuraportointi, tilinpäätös, vastuullinen sijoitustoiminta, kestävä kehityksen indeksit	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto/ taloustieteiden tiedekunta

SISÄLLYS

LYHENTEET	iv
1 JOHDANTO	1
1.1 Yhteiskuntavastuuraportointi ja sen merkitys liiketoiminnassa.....	1
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	3
1.3 Tutkimusmetodologia ja tiedonkeruumenetelmät.....	4
1.4 Tutkimuksen rajaus.....	5
1.5 Tutkimuksen kohdeyrityksen lyhyt esittely	5
1.6 Tutkimuksen rakenne.....	6
2 YHTEISKUNTAVASTUURAPORTOINTIA KOSKEVAT OHJEISTUKSET	8
2.1 Yhteiskuntavastuuasioiden esittäminen osana tilinpäätösraportointia	12
2.1.1 Yhteiskuntavastuutietojen esittämistä tilinpäätöksessä ohjaavat normistot ja suositukset.....	12
2.1.2 KILAn yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta	16
2.1.2.1 Yleiset toimintakertomuksen laadintaan liittyvät asiat.....	16
2.1.2.2 Toimintakertomuksen sisältö	18
2.1.3 KILAn yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä.....	26
2.1.3.1 Yleiset ympäristöyleisohjeeseen liittyvät asiat	26
2.1.3.2 Ympäristömenoja ja -vastuita koskevat kirjaamis- ja laskentaperiaatteet.....	26
2.1.3.3 Ympäristöasioiden esittäminen osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota	32
2.1.3.4 Suositus ympäristöasioita koskevien lisätietojen antamisesta liitetiedoissa	35
2.1.4 KILAn yleisohjeiden vaikutus käytännön yhteiskuntavastuuraportointiin	37
2.2 Erilliset yhteiskuntavastuuraportit	41
2.2.1 Vapaaehtoiset raportointialoitteet; GRI:n G3-raportointiohjeisto.....	42
2.2.2 ISO 14000-sarjan ja EMAS-asetuksen vaikutus yhteiskuntavastuuraportointiin	44
2.2.3 Muut yhteiskuntavastuuraportoinnin sisältöön vaikuttavat aloitteet ja ohjeistot	45
2.2.4 Esimerkkejä ja trendejä muiden maiden yhteiskuntavastuuraportoinnista	46

3 VASTUULLINEN SIOJITTAMINEN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN INDEKSIT	48
3.1 Vastuullinen sijoitustoiminta	49
3.1.1 Yhteiskuntavastuunäkökohtien merkitys sijoitustoiminnassa.....	51
3.1.2 Vastuullisen sijoittamisen ajankohtaiset trendit.....	54
3.1.3 Vastuullisen sijoitustoiminnan kirjallisuuskatsaus	59
3.2 Kestävän kehityksen indeksit	62
3.2.1 Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksit (DJSI).....	64
3.2.2 FTSE4Good-indeksiperhe	68
3.3 Vastuullisen sijoitustoiminnan sekä indeksien merkitys yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöihin	71
4 KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN TULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA	72
4.1 KILAn toimintakertomus- ja ympäristöyleisohjeen merkitys kohdeyrityksessä.....	72
4.2 Vastuullisen sijoitustoiminnan analyysi	79
4.2.1 DJSI:n ja FTSE4Goodin yhteiskuntavastuun arviointikriteereiden vertailu sekä käytäntö kohdeyrityksen kannalta	81
4.2.2 Kestävän kehityksen indeksin jäsenyyden arviointia SWOT-analyysin avulla.....	85
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	88
5.1 Tutkimuksen analyysi.....	88
5.2 Tutkimuksen yleistettävyys, hyödynnettävyys ja luotettavuus.....	90
5.3 Jatkotutkimushaasteet	91
LÄHTEET	93

LYHENTEET

ACCA	Association of Chartered Certified Accountants; Iso-Britannian kirjanpidon instituutti
CERES	Coalition for Environmentally Responsible Economies
DJSI	Dow Jones Sustainability Indexes
EIRIS	Ethical Investment Research Service
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme, Euroopan Unionin EMAS- asetukseen perustuva ympäristönhallintajärjestelmä
EPER	European Pollutant Emission Register, Euroopan päästökisteri
E-PRTR	European Pollution Release and Transfer Register, Euroopan päästö- ja siirtorekisteri
EU	Euroopan unioni
Eurosif	European Social Investment Forum
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
EY	Euroopan yhteisö(t)
EYVL	Euroopan yhteisöjen virallinen lehti
FASB	Financial Accounting Standards Board
GRI	Global reporting Initiative; yhteiskuntavastuuraportointi-ohjeisto
IAS	International Accounting Standard
IAS-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetetus (EY) N:o 1606/2002, annettu 19.7.2002, kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta, EYVL L 243, 11.9.2002, s.1
IASB	International Accounting Standards Board (aiemmin IASC); kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja (aiemmin IAS-standardeja) säätävä elin
IASC	International Accounting Standards Committee
IAS-päätös	Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös konsernitilinpäätöksen laatimisesta kansainvälisillä pääomamarkkinoilla yleisesti käytetyn säännösten mukaisesti (766/1998)
IFAC	International Federation of Accountants
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee, International Financial Reporting Interpretations Committeeen tulkinta
IFRS	International Financial Reporting Standard

IFRS-standardit	Yhteisnimitys IASC:n antamista IAS-standardeista, IASB:n antamista IFRS-standardeista, SIC:n antamista SIC-tulkinnosta ja IFRIC:n antamista IFRIC-tulkinnosta
IMUG	Institut für Markt-Umwelt Gesellschaft
ISO	International Organization for Standardization
KILA	Kirjanpitolautakunta
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SAM	Sustainable Asset Management
SIC	Standing interpretations Committee, Standing interpretations Committeeen tulkinta
SIF	Social Investment Forum
SiRi	Sustainable Investment Research
SRI	Socially responsible investment
UNEP	United Nations Environment Programme; Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma
UNEP FI	The United Nations Environment Programme Finance Initiative; Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelman ja yksityisen rahoitussektorin välinen projekti
VIGEO	Sveitsiläinen ympäristöluokitusorganisaatio
WBCSD	World Business Council for Sustainable Development
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 JOHDANTO

1.1 Yhteiskuntavastuuraportointi ja sen merkitys liiketoiminnassa

Yhteiskuntavastuuseen liittyvät asiat ja niiden kattava hoito sekä raportoiminen ovat nykyisin tärkeä osa yrityksen toimintaa. Sidosryhmien kasvava mielenkiinto ja tiedon-tarve sekä yrityksen ympäristösuorituskykyä että sosiaalista vastuuta kohtaan luovat kehittymispaineita yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnille. Lisäksi kehittyvä lain-säädäntö, vapaaehtoiset sopimukset sekä jäsenyydet eri yhteisöissä vaativat yritykseltä jatkuvaa toimintaympäristön tarkkailua ja uusien käytäntöjen oppimista, kuten esimerkiksi raportointikäytäntöjen ja tiedonkeruujärjestelmien päivittämistä nykyajan haasteita vastaaviksi.

Yritysten yhteiskuntavastuuraportointi, joka sisältää taloudellisen-, sosiaalisen- sekä ympäristönäkökulman, on viime vuosina kehittynyt yhdenmukaisemmaksi vapaaeh-toisen Global Reportin Initiative-raportointiohjeiston (jatkossa GRI-ohjeisto) kansain-välisen käyttöönoton myötä. KPMG:n tekemän yhteiskuntavastuuraportointitutkimuk-sen mukaan GRI-ohjeisto oli käytetyin raportointityökalu kuvailtaessa yritysten yh-teiskuntavastuuasuorituskykyä. Kaikkiaan 40 prosenttia tutkimuksessa arvioiduista yrityksistä rajasi yhteiskuntavastuuraportin sisällön GRI-ohjeiston mukaisesti. (KPMG 2005, 20.) Yhtenäisen raportointikäytännön sekä selkeästi määriteltyjen tunnusluku-jen tarkoituksena on vähentää epätarkkuuksia ympäristö- ja yhteiskuntavastuurapor-teissa sekä helpottaa yritysten välillä tehtävää ympäristövastuuasuorituskyvyn vertai-lua (GRI 2002). Uuden GRI G3-raportointiohjeiston julkaisun myötä syksyllä 2006 yhteiskuntavastuuraportoinnin tarkastelunäkökulma rajautui koskemaan organisaati-olle tärkeimpien sidosryhmien tietotarpeita sekä näkökulmia.

Nykyisin on yleistynyt käytäntö, jossa ympäristöasiat sekä sosiaaliseen vastuuseen liittyvät asiat, lähinnä henkilöstöasiat, halutaan esittää osana yrityksen tilinpäätöstä sekä toimintakertomusta. Tällöin ympäristö- ja henkilöstöraportointi kuuluu kirjanpito-lain sekä -asetuksen sääntelemän raportoinnin piiriin, jota julkinen valta ohjaa sekä oikeudellisin keinoin lakien ja säädösten avulla että ohjeistavin suosituksin ja yleisoh-jein.

Euroopan komissio antoi toukokuussa 2001 suosituksen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta sekä julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa tarkoituksena parantaa sääntelyviranomaisten, sijoittajien, yritysanalyytikojen sekä muiden tärkeiden sidosryhmien tiedonsaantia yritysten ympäristöasioiden hoidosta (2001/453/EY). Lisäksi EU:n vuonna 2003 hyväksymä tilinpäätösdirektiivien modernisointidirektiivi (2003/51/EY) vaati toimintakertomuksen sisällön yksityiskohtaisempaa esittämistä. Suomessa kirjanpitolautakunta (jatkossa KILA) ottaa kantaa ympäristö- ja henkilöstöasioiden käsittelyyn yritysten tilinpäätöksissä EU:n komission suositusten mukaisesti. KILAn lausunnon mukaan (KILA 1675/2002) ympäristöasioiden käsittely komission suositusten mukaisesti on hyvän kirjanpitotavan mukaista. Syksyllä 2006 KILA julkaisi yleisohjeen toimintakertomuksen laatimisesta (jatkossa toimintakertomusyleisohje) sekä yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (jatkossa ympäristöyleisohje), jotka vaikuttavat tulevaisuudessa yritysten yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöjen kehitykseen tilinpäätöksessä. Edellä kuvatun kehityksen myötä yhteiskuntavastuuraportoinnin luonne tulee jatkossa muuttumaan vapaaehtoisesta yhteiskuntavastuuraportoinnista yhä enemmän lakisääteisen raportoinnin piiriin kuuluvaksi toiminnaksi.

Yhteiskuntavastuuraporttien heikkoudeksi on usein mainittu määrällisen sekä mitattavissa olevan tiedon vähäisyys (Kurki 1999, 46). Yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin tarjoaman tiedon vertailtavuuden helpottamiseksi on viime vuosina tehty lukuisia aloitteita. Yritysten ympäristöön sekä sosiaalisiin asioihin liittyvän suorituskyvyn mittaamiseen ei ole vielä olemassa yleisiä periaatteita, minkä vuoksi mittarit ovat usein arvioitsijakohtaisia. (Kuisma 2001, 16.) Eri sidosryhmät etsivät yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnista tietoja usein eri tarkoituksiin. Yhteiskuntavastuuta koskevissa kysymyksissä asiakkaiden, sijoittajien ja suuren yleisön kiinnostuksen kohteet voivat poiketa suuresti toisistaan. Esimerkiksi sijoitustoiminnassa on myös tavallisten sijoitusrahastojen lisäksi eettisiä sijoitusrahastoja, jotka tarvitsevat yritysten julkisilta raporteilta taloudellisten tunnuslukujen lisäksi tietoja yritysten eettisistä arvoista sekä kestäväen kehityksen toimenpiteistä. Sijoituskohteiden etsinnässä jokaisella sijoittajalla on omat kriteerit, joiden perusteella sijoittaja lähtee tutkimaan mahdollisia sijoituskohteita. Siksi sijoituskohteiden arvioinnin perustaksi yrityksiltä tulisi saada mahdollisimman luotettavaa, täydellistä, selkeää sekä vertailukelpoista tietoa. (Kuisma 2001, 14.)

Yritysten ympäristösuorituskyvyn sekä sen sosiaalisen vastuun analysointiin on viime vuosina syntynyt niin sanottuja kestäväen kehityksen pörssi-indeksejä. Nämä indeksit toimivat usein eettisten rahastojen sijoituskriteereiden perustana. Eettisten sijoitusrahastojen sijoitustoimikunnat sekä analyytikot käyttävät usein vertailuindeksinä kestäväen kehityksen indeksejä, kuten Dow Jones Sustainability-indeksejä, tai eri indeksien painotettuja yhdistelmiä. Tällaisiin indekseihin kuuluminen voi parantaa huomattavasti yrityksen houkuttelevuutta mahdollisena sijoituskohteena. Lisäksi erilaiset luokitteluorganisaatiot, kuten esimerkiksi SAM Sustainability Group, tuottavat vertailevaa tietoa yritysten yhteiskuntavastuusta. Kuisman (2001, 20) mukaan ympäristöluokittelun tavoitteena on löytää yritykset, joiden kilpailukyky kehittyy suotuisimmin ja jotka tuottavat kilpailukykyä hyödyntämällä talouden, ympäristönsuojelun ja sosiaalisen vastuun tarjoamia kasvun mahdollisuuksia.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkoituksena on tutkia lakisääteisten yhteiskuntavastuuraportointisäädösten ja -ohjeistojen, erityisesti KILAn ympäristö- sekä toimintakerptomusyleisohjeiden, vaikutusta kohdeorganisaation nykyisiin yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöihin, ja siten selvittää, mitä toimenpiteitä uudistuva yhteiskuntavastuuraportointi tilinpäätöksen yhteydessä edellyttää kohdeorganisaatiolta. Lisäksi työssä selvitetään vastuullisen sijoitustoiminnan ja kestäväen kehityksen indeksien merkittävyyttä kohdeyrityksen yhteiskuntavastuutoiminnan kannalta. Merkittävyyttä selvitetään verraten ja analysoiden kestäväen kehityksen indeksien liittymiskriteerejä organisaation yhteiskuntavastuutoimintakäytäntöihin sekä määrittäen mahdollisesta indeksin jäsenyydestä kohdeyritykselle koituvat hyödyt ja haitat. Tämän aihealueen pohjalta syntyivät seuraavat tutkimusongelmat:

- Miten tulevaisuuden tilinpäätöstä koskevat yhteiskuntavastuuraportointisäädökset ja -ohjeistot vaikuttavat kohdeyrityksen raportointiin?
- Miten tilinpäätöstä koskevista yhteiskuntavastuuraportointisäädöksistä ja -ohjeistoista syntyviin haasteisiin voidaan kohdeyrityksessä vastata?
- Kuinka suuri on vastuullisen sijoitustoiminnan merkittävyys kohdeyritykselle?
- Miten vastuullisen sijoitustoiminnan suuntauksiin voidaan kohdeyrityksessä vastata?

1.3 Tutkimusmetodologia ja tiedonkeruumenetelmät

Työn tutkimusotteena on laadullinen kehittämistutkimus, joka kuuluu toimintatutkimuksen piiriin. Se soveltuu parhaiten kohdeyrityksen tarpeisiin, sillä yritys haluaa kehittää yhteiskuntavastuuraportointiaan ulkopuolisen tutkijan avulla. Kehittämistutkimuksen tavoitteena on Tammisen (1993, 157) mukaan löytää yksittäiselle kohteelle erityisen sopiva ratkaisu käytännön ongelmaan yhteistyössä yhteisön jäsenten kanssa. Tässä työssä ongelman ratkaiseminen tarkoittaa kohdeyrityksen tarpeisiin laadittua KILAn yleisohjeiden mukaista toiminta- ja raportointiohjeistusta. Toisena käytännön ongelmana arvioidaan vastuullisen sijoitustoiminnan merkitystä kohdeorganisaation kannalta. Vastuullisesta sijoitustoiminnasta sekä kestävän kehityksen indekseistä tehtävä analyysi auttaa kohdeyritystä arvioimaan tulevaisuuden trendejä sekä varautumaan niihin.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004, 152) määrittelevät laadulliselle tutkimukselle ominaiseksi piirteeksi todellisen elämän kuvaamisen. Työn tutkimusstrategia täyttää tapaustutkimuksen kriteerit, mikä tarkoittaa yksityiskohtaisen ja intensiivisen tiedon hankkimista yksittäisestä tapauksesta (Hirsjärvi et al. 2004, 125-126). Tässä tutkimuksessa keskitytään kohdeyrityksen sisäisiin tiedonkäsittely- ja raportointimenetelmiin, joiden uudistamista KILAn yleisohjeet ja mahdollinen jäsenyys kestävän kehityksen indekseissä tulevaisuudessa vaativat.

Tämän tapaustutkimuksen yleisiä piirteitä ovat tutkijan toiminta suoraan kentällä, pienet aineistokoot sekä etnografisten metodien soveltaminen tutkimuksen empiirisessä osassa. Etnografiseen tutkimukseen kuuluu pitkä osallistuvan havainnoinnin ja haastattelujen vaihe, jonka aikana aineisto kerätään kaikkien osapuolten myötävaikuttaessa tutkimuksen lopputulokinnan muodostumiseen (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1996, 68). Tutkimuksen päätiedonkeruumenetelmänä käytetään vapaamuotoisia keskusteluja kohdeyrityksen eri henkilöiden kanssa analysoitaessa ja verrattaessa organisaation toimintatapoja tutkimuksessa käytettäviin muihin dokumentteihin. Lisäksi tutkimuksessa käytetään apuna neuvottelua, sillä kehittämistutkimuksen parhaan mahdollisen tuloksen syntyminen edellyttää tutkijan ja toimijan yhteistyötä. Neuvottelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä kehittämistutkimuksissa (Tamminen 1993, 155-162). Neuvottelua käytettiin tiedonkeruumenetelmänä esimer-

kiksi vastuullisen sijoitustoiminnan SWOT-analyysiä tehdessä, johon valittiin tutkijan lisäksi kaksi Hämeenlinna toimipaikan energia- ja ympäristöosaston asiantuntijaa. Neuvottelun apukeinona käytettiin SWOT-analyysin nelikenttää, johon kirjattiin henkilöiden ajatukset muistiin, jonka jälkeen nelikenttien tulokset analysoitiin, luokiteltiin sekä yhdistettiin.

Lisäksi tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi pyritään tutkimuksessa hyödyntämään haastattelun, neuvottelun ja havainnoinnin lisäksi kohdeyrityksen sisäisiä dokumentteja, muistioita ja intranettiä sekä virallisia dokumentteja, kuten KILAn julkaisemia yleisohjeita sekä kestävän kehityksen indeksien yhteiskuntavastuukyselylomakkeita. Yinin (1994, 81) mukaan tapaustutkimusta tehtäessä erilaiset dokumentit ovat relevantteja lähteitä aineistonkeruuta tukevana menetelmänä. Ne tarjoavat yksityiskohtaista informaatiota tietystä asiasta tukien muista lähteistä kerättyä tietoa. Tämä vahvistaa aineiston keruumenetelmien valikoimaa sekä lisää aineiston validiteettia. (Yin 1994.)

1.4 Tutkimuksen rajaus

Tutkimus rajataan yhteen organisaatioon, jolloin analysoidaan ja tutkitaan tämän organisaation toimintatapoja yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämiseksi. KILAn yleisohjeita käsitellään niiltä osin, kuin se on tarpeellista yhteiskuntavastuuasioden lakisääteisen raportoinnin kannalta. Kohdeyrityksessä tämä tarkoittaa ympäristö- ja henkilöstöasioiden tiedonkeruu- ja ulkoisen raportointikäytäntöjen tarkastelua.

Vastuullisen sijoitustoiminnan sekä kestävän kehityksen indeksien osuudessa käsittely rajataan organisaation kannalta parhaiden mahdollisten vaihtoehtojen tarkasteluun. Tämä tarkoittaa kahden johtavan kestävän kehityksen indeksin tarkastelua kohdeorganisaation kannalta.

1.5 Tutkimuksen kohdeyrityksen lyhyt esittely

Tutkimuksen kohdeorganisaationa on suomalainen teräsyhtiö Rautaruukki Oyj, joka käyttää markkinointinimeä Ruukki. Ruukki toimittaa metalliin perustuvia komponentteja, järjestelmiä ja kokonaistoimituksia rakentamiseen ja konepajateollisuudelle. Ruukilla on toimintaa 23 maassa painottuen itäiseen Keski-Eurooppaan ja henkilöstöä

Ruukissa oli vuonna 2005 yhteensä noin 12 000. Suomessa Ruukin suurimmat toimipaikat sijaitsevat Raahessa ja Hämeenlinnassa, jotka kuuluvat Production-divisioonaan. Ruukki Production valmistaa kuumavalssattuja, kylmävalssattuja ja pinnoitettuja levy- ja nauhatuotteita, teräsputkia sekä betoniteräksiä. Kolme muuta divisioonaa ovat Ruukki Construction, Ruukki Engineering ja Ruukki Metals. (Ruukki 2006a.) Ruukin liikevaihto oli vuonna 2006 3,7 miljardia euroa ja sen osake noteerataan Helsingin pörssissä (Ruukki 2007).

Yhteiskuntavastuullisesta näkökulmasta tarkasteltuna Ruukki on merkittävä toimija Suomessa. Ruukin henkilöstöstä työskenteli vuonna 2005 noin 60 prosenttia Suomessa, mikä tarkoittaa yhteensä noin 6600 henkilöä. Lisäksi Ruukin hiilidioksidipäästöt, jotka vuonna 2005 olivat noin 5 miljoonaa tonnia, vastaavat noin 8 prosenttia Suomen hiilidioksidipäästöistä. (Ruukki 2006b.)

Ruukkia, kuten kaikkia muitakin yrityksiä, jotka kuuluvat tilinpäätösraportoinnin piiriin, koskevat KILAn julkaisemat yleisohjeet tilinpäätösraportointiin kuuluvasta hallituksen toimintakertomuksen laatimisesta sekä ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä. Ruukki on huomannut kehittämistarpeen sen lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin osa-alueella ja haluaa kehittää raportointiaan KILA:n yleisohjeiden mukaisesti. Lisäksi pörssissä listautuneilla yrityksillä on mahdollisuus kuulua erilaisiin taloudellisiin indekseihin, joihin kuuluvat yhtenä indeksiryhmänä kestävän kehityksen indeksit. Ruukki on huomannut vastuullisen sijoitustoiminnan kasvaneen trendin, jonka vuoksi haluaa selvittää alan tulevaisuuden näkymiä sekä kestävän kehityksen indeksien vaatimuksia peilaten niitä omiin toimintatapoihin.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu kirjallisuuskatsauksesta ja empiirisestä osiosta. Tutkimuksen teoriaosuus jakautuu kahteen eri lukuun, yhteiskuntavastuuraportointia koskeviin ohjeistuksiin sekä vastuulliseen sijoitustoimintaan ja kestävän kehityksen indekseihin. Tämä kuvaa hyvin työn kahta toisistaan poikkeavaa, mutta yhteiskuntavastuun alueella tällä hetkellä vallitsevaa, ajankohtaista sekä vähitellen yhtenäistyvää asiakokonaisuutta.

Luvussa 2 tarkastellaan lähemmin yhteiskuntavastuuraportointia ohjaavia keskeisimpiä tekijöitä, jotka on jaoteltu kahteen osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue keskittyy yhteiskuntavastuuasioiden esittämiseen osana tilinpäätöstä. Tässä osa-alueessa pääpaino on KILAn syksyllä 2006 julkaisemien yleisohjeiden tarkastelussa. Toinen osa-alue syventyy vapaaehtoiseen yhteiskuntavastuuraportointiin käsittäen yrityksen erilliset ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportit sekä niitä ohjaavat ohjeistot ja standardit. Toisen osa-alueen lopuksi esitellään yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöjä muualta maailmasta. Tämän osa-alueen päätehtävänä on antaa lukijalle laajempi tarkastelunäkökulma yhteiskuntavastuuraportoinnista.

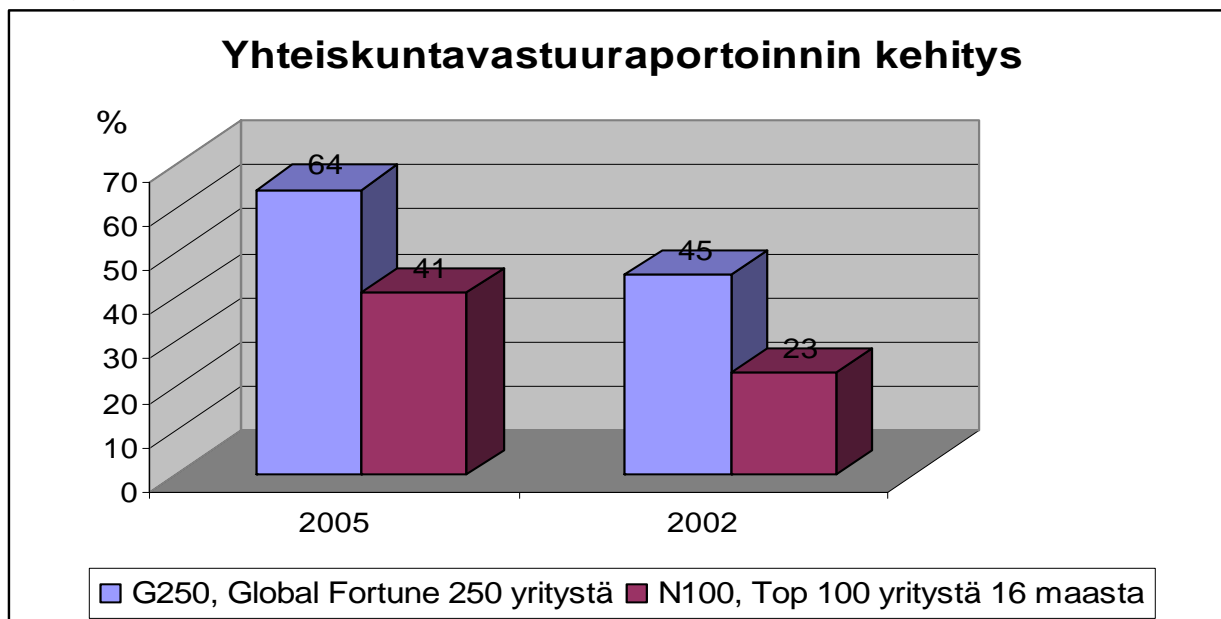
3. luvussa kuvataan vastuullisen sijoittamisen kehitykseen, trendeihin sekä yritysten vastuullisen toiminnan arvioimiseen liittyviä asioita ja käytäntöjä. Lisäksi luvussa 3 esitellään kaksi johtavaa kestävän kehityksen indeksiä. Luvun lopuksi pohditaan vastuullisen sijoitustoiminnan sekä indeksien merkitystä yritysten yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöihin ja esitetään teoria-osan viitekehys.

4. luku sisältää tutkimuksen tulokset, jotka jakautuvat työn luonteen mukaisesti kahteen osaan; KILAn yleisohjeiden merkityksen sekä vastuullisen sijoitustoiminnan ja kestävän kehityksen indeksien merkittävyyden arviointiin kohdeyrityksen näkökulmasta. Viimeisessä eli 5. luvussa esitetään yhteenveto tuloksista sekä tutkimuksen johtopäätökset. Lisäksi luvussa pohditaan tutkimuksen yleistettävyyttä, hyödynnettävyyttä sekä luotettavuutta ja annetaan jatkotutkimusehdotuksia.

2 YHTEISKUNTAVASTUURAPORTOINTIA KOSKEVAT OHJEISTUKSET

Yritysten toimintaympäristöjen luomat ulkoiset paineet liiketoiminnan avoimuuden parantamiseksi ovat Niskalan ja Tarnan (2003, 12) mukaan lisänneet tasaisesti ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportointia viime vuosina. Tämän ilmiön vahvistaa myös KPMG:n tekemä tutkimus yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnista, jonka mukaan yhteiskuntavastuuraportointi on vähitellen tullut osaksi kokonaisvaltaista raportointikäytäntöä teollistuneissa maissa (kuvio 1). Yhteiskuntavastuuasiat ovat KPMG:n tutkimuksen mukaan tulleet merkittäviksi tekijöiksi niin yritysten ei-taloudellisen suorituskyvyn pääindikaattoreina, kuin myös taloudellisen suorituskyvyn ohjaajina. (KPMG 2005.)

KUVIO 1 Yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitys vuosina 2002 ja 2005. (mukaillen KPMG 2005.)

Yhteiskuntavastuuraportointi, johon sisältyy yrityksen taloudellinen-, sosiaalinen- ja ympäristövastuuraportointi, ei ole vakiinnuttanut yhtenäistä tapaa esittää yhteiskuntavastuuasioista. Tällöin eri toimintatavat värjättävät yhteiskuntaraportoinnin aluetta ja tekevät esimerkiksi yhteiskuntavastuun eri osa-alueiden vertailemisen toimijoiden välillä haastavaksi. Ympäristöraportoinnin vapaaehtoisuus ja sitovien normien puute johtaa Kurjen (1999, 46) mukaan siihen, että yritykset voivat vapaasti päättää mitä he haluavat julkaista. Tämän ongelman helpottamiseksi on vuonna 2002 julkaistu GRI-

raportointiohjeisto, joka pyrkii luomaan maailmanlaajuisesti tunnustetun sekä yhteisen yhteiskuntavastuuraportointitavan (GRI 2002). Raportointiohjeistojen tärkeyttä yhteiskuntavastuuraportoinnin kehityksessä tukee myös Adamsin (2004) yhteiskuntavastuuraportointia käsittelevässä tutkimuksessaan tekemä havainto, jonka mukaan yritysten olisi parannettava raportoinnin läpinäkyvyyttä pakollisten raportointiohjeiden sekä vakiintuneiden auditointikäytäntöjen käyttöönoton avulla. Läpinäkyvyyden kehittämiseksi uudistunut GRI-raportointiohjeisto G3 antaa hyvän lähtökohdan yritykselle tarjoamalla ohjeistettuja yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöjä (GRI 2006).

Yhteiskuntavastuuraportoinnin korkea taso ja vertailukelpoisuus ovat tärkeitä ominaisuuksia sekä lisäksi perusedellytyksiä sille, että yritysten yhteiskuntavastuullista toimintaa ja tuloksia voidaan arvioida yhteismitallisesti. Samalla, kun johdon harkintaa edellyttävät toimenpiteet tulee kertoa avoimemmin ja kuvata päätösten taustalla olevia kriteerejä perusteellisemmin, tulee organisaation löytää tasapaino tietojen yhdistämisen ja yksityiskohtaisen esittämistavan välillä.

Erilaiset sidosryhmätarpeet muokkaavat yhteiskuntavastuuraportoinnin muotoja sen mukaan, millaisia tarpeita yritys kulloinkin pyrkii täyttämään. Esimerkiksi erilliset yhteiskuntavastuuraportit täyttävät sellaisia sidosryhmien tietotarpeita, joihin yrityksen tilinpäätökset ja toimintakertomukset vastaavat vain osittain. Tämän vuoksi on tärkeää tunnistaa eri sidosryhmien arvot ja odotukset yrityksen yhteiskuntavastuuseen kohdistuvan toiminnan suhteen. Edellytyksenä yrityksen ja sen sidosryhmien väliseen vuorovaikutteiseen yhteistyöhön on se, että yritys tuntee sidosryhmiensä intressit ja arvostukset riittävän hyvin (Mätäsaho, Niskala & Tuomala 1999, 31).

Yhteiskuntavastuuraportointia säätelevät ja käytäntöjä ohjaavat toimenpiteet voidaan jakaa yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen osana tilinpäätösinformaatiota sekä erillisiin yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportteihin taulukon 1 mukaisesti.

TAULUKKO 1 Yhteiskuntavastuuraportoinnin muodot. (Mukaiillen Niskala, Vahala & Lovio 2004, 46.)

Raportoinnin muoto	velvoitteet	Esimerkkejä
Yhteiskuntavastuutietojen esittäminen osana tilinpäätösinformaatiota	Tilinpäätöstä ja toimintakertomusta koskeva lainsäädäntö	EU:n tilinpäätösdirektiivejä koskeva muutos (modernisointidirektiivi) sisällyttää jatkossa toimintakertomukseen ympäristö- ja henkilöstöasioita.
	Tilinpäätösstandardit ja -ohjeet	Kansainväliset IAS/IFRS-standardit taloudellisesti merkittävien ympäristöasioiden raportoinnin osalta. EU:n komission suositus ympäristöasioiden tilinpäätösraportoinnista. KILAn yleisohjeet toimintakertomuksen laatimisesta sekä ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä. Useiden pörssien tiedonantovelvoitteet erityisesti laajempien riskien ja niihin liittyvien kontrollienkuvaamisen osalta.
Erilliset yhteiskuntavastuuraportit	Lakisääteiset raportointivelvoitteet	EU:n asetus ympäristöasioiden hallinnasta ja auditoinnista (EMAS).
	Ohjeistot	Global Reporting Initiative-ohjeisto vapaaehtoisesta yhteiskuntavastuuraportoinnista.

Yhteiskuntavastuuraportoinnin läpinäkyvyyden sekä kattavuuden lisäämisen edellytyksenä ovat nousseet esille yrityksen yhteiskuntavastuuseen, lähinnä ympäristövastuuseen, liittyvien taloudellisten tekijöiden ymmärtäminen ja mittaaminen osana yrityksen taloushallintoa. Muun muassa taloudellisen ympäristölaskennan avulla yritys voi vastata toimintaympäristöstään ilmeneviin paineisiin. Mätäsaho, Niskala ja Tuomala (1999) määrittelevät ympäristölaskennan laskentatoimen laajenukseksi, joka rekisteröi, muokkaa, analysoi sekä raportoi ympäristöön kohdistuvan toiminnan taloudellisista merkityksistä.

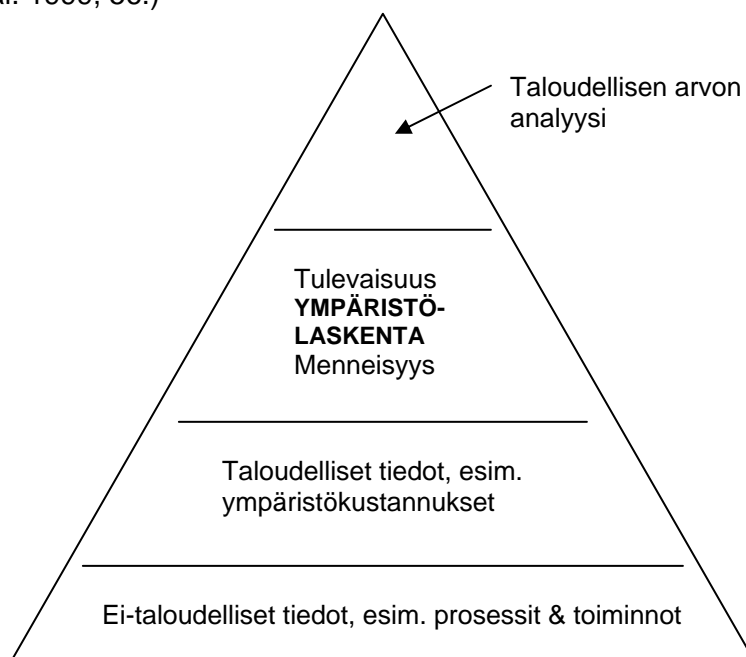
IFAC (2005, 20-22) määrittelee ympäristölaskentatoimen taloudellisen sekä ei-taloudellisen tiedon hankinnaksi yrityksen ympäristönäkökohdista. Ei-taloudellinen tieto tarkoittaa materiaalien käytön, henkilöstötuntien sekä muiden kustannustekijöiden seuranta. Taloudellinen ympäristötiedon keräämiseen on monia vaihtoehtoja. Yleisin taloudellisen tiedon keruutapa on huomioida ympäristökustannukset, jotka pyrkivät kontrolloimaan sekä ehkäisemään jätteiden ja päästöjen syntyä, korjaamaan

jätteiden ja päästöjen aiheuttamat vahingot sekä kattamaan yleiset jätteen hoitokustannukset. Ympäristölaskentatoimen taloudelliset tiedot sisältävät myös IFACin mukaan muita tärkeitä rahamääräisiä tietoja, kuten ostettujen materiaalien kustannuksia, jotka päätyvät lopputuotteen sijasta jätteiksi tai päästöiksi. (IFAC 2005, 20-22.)

Ympäristölaskennan avulla voidaan muodostaa yhteys yrityksen ympäristösuorituskyvyn ja taloudellisen suorituskyvyn välille. Tällainen laskentamalli kuitenkin edellyttää, että kummastakin suorituskyvystä on saatavilla riittävä määrä tietoa sekä todennettavissa olevat syy-seuraus-suhteet. Taloudellinen ympäristölaskenta edistää perinteisenä, ei-taloudellisena ympäristölaskentana pidetyn energia- ja materiaalivirtojen seuraamista, sillä niiden mittaus ja seuranta ovat edellytyksenä taloudellisten tietojen tuottamiselle. Ympäristölaskennan järjestelmät kannattaa kehittää siten, että ne tuottavat toteutunutta suorituskykyä kuvaavaa tietoa, tulevan toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa avustavaa tietoa. (Mätäsaho et al.1999, 55-59.) Kuvio 2 tiivistää tämän ympäristölaskennan tuottaman taloudellisen lisäarvon. Sen mukaan menneisyyteen pohjautuvien ei-taloudellisten ympäristötietojen pohjalta johdetut taloudelliset ympäristökustannukset auttavat ympäristölaskentajärjestelmien avulla tuottamaan tulevaisuudessa lisäarvoa yritykselle (Mätäsaho et al.1999, 55-59).

KUVIO 2 Ympäristölaskennan merkitys taloudellisen lisäarvon mittaamisessa. (Mukaiillen Mätäsaho et al. 1999, 56.)

Ympäristölaskennan ulkomaisista uranuurtajista voidaan mainita itävaltalainen Christine Jasch, joka on muun muassa kirjoittanut IFACin julkaiseman ohjeistuksen johdon ympäristölaskentatoimelle. Hän määrittelee siinä johdon ympäristölaskentatoimen rajaukset, käyttömahdollisuudet, sen hyödyt ja haasteet käyttäen ympäristötiedoista jakoa taloudelliseen informaatioon sekä ei-taloudelliseen informaatioon (ks. IFAC 2005).

2.1 Yhteiskuntavastuuasioiden esittäminen osana tilinpäätösraportointia

2.1.1 Yhteiskuntavastuutietojen esittämistä tilinpäätöksessä ohjaavat normistot ja suositukset

Eri maiden tilinpäätöskäytännöt ovat perinteisesti vaihdelleet huomattavasti toisistaan. Kansalliset tarpeet ja painotukset ovat Leppiniemen (2003, 21) mukaan muotoilleet eri maiden tilinpäätökselle asetettuja tavoitteita sekä vaatimuksia, jolloin myös niiden tilinpäätöksen kirjaamis- ja laskentaperiaatteet sekä raportointitavat ovat olleet kulttuurisidonnaisia ja muotoutuneet toisistaan poikkeaviksi. Keskeisesti tilinpäätöksen harmonisointia ovat edistäneet YK ja OECD, jotka ovat pyrkineet ennen kaikkea monikansallisten yritysten antaman tilinpäätösinformaation yhtenäistämiseen. Tilinpäätöksen harmonisointia lisäävät myös kansainväliset, merkittävät tilinpäätösstandardit, joita eurooppalainen IASB ja amerikkalainen FASB ovat antaneet. Lisäksi EU:n tilinpäätösdirektiivit edustavat kansainvälisiä tilinpäätöksen yhtenäistämiseen tähtääviä laskentastandardeja. (Leppiniemi 2003, 22-23.)

Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto antoivat heinäkuussa 2002 asetuksen (EY) N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta. IAS-asetuksella veloitetaan jäsenvaltioiden listautuneet yritykset laatimaan konsernitiilinpäätöksensä 1.1.2005 ja sen jälkeen alkavilta tilikausilta kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti. Jäsenvaltiot voivat vapaasti päättää asetuksen ja sitä kautta kansainvälisten IAS/IFRS-standardien ja niitä koskevien tulkintojen (SIC-IFRIC tulkinnat) laajemmasta soveltamisalasta. (Mähönen 2005, 1.) Leppiniemen mukaan (2003, 10) tärkein peruste IAS/IFRS-tilinpäätöskäytäntöön siirryttäessä on sijoittajien ja pörssimarkkinoiden sijoitustarpeiden täyttäminen sekä tilinpäätösraportoinnin laajan vertailukelpoisuuden saavuttaminen. Yhteiskuntavastuutietojen näkökulmasta

IASB:n antamat IFRS-standardit voivat koskea yritysten säännöllistä raportointia IAS-standardeja laajemmin. Uusia raportoitavia alueita ovat esimerkiksi yritysten ympäristö- ja henkilöstötiedot (Leppiniemi 2003, 24-25). Yhteiskuntavastuun raportoinnin näkökulmasta keskeiset IAS-standardien vaatimukset liittyvät olennaisten menojen esittämiseen, omaisuuden arvon muutoksiin sekä varauksiin ja ehdollisiin velkoihin (Niskala et al. 2004, 64).

Tilinpäätösten harmonisointi johtaa kehityskulkuun, jossa tilinpäätöstietojen raportointi on muuttumassa kansainvälisesti yhä yhtenäisemmäksi. IASB:n tavoitteena on aikaansaada korkealaatuiset, ymmärrettävät ja voimaansaatettavissa olevat globaalit tilinpäätösstandardiraportit, jotka sisältävät korkealaatuista, läpinäkyvää ja vertailukelpoista tietoa eri sidosryhmien päätöksenteon tueksi. IAS-asetus pyrkii kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisella oikean ja riittävän kuvan saamiseen yrityksen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta. (EYVL L 243/1.)

EU:n vuonna 2003 hyväksymän modernisointidirektiivin (2003/51/EY) tarkoituksena on poistaa tilinpäätösdirektiivien ja IFRS-normiston välisiä ristiriitoja sekä tarjota jäsenvaltioille mahdollisuus luoda kansallisessa tilinpäätöslainsäädännössään IAS-myönteisiä velvollisuuksia tai kirjausvaihtoehtoja (Mähönen 2005, 156). Kun tarkastellaan yhteiskuntavastuuraportointia osana tilinpäätöstä, modernisointidirektiivi ohjaa toimintakertomuksen sisältöä, kuten ympäristö- ja henkilöstöasioita, koskevan sääntelyn yksityiskohtaistumista. Modernisointidirektiivin johdannon (2003/51/EY) kohta yhdeksän kuvaa toimintakertomussäännöksen uudistamisen perusteita ja tavoitteita seuraavasti:

”Toimintakertomus ja konsolidoitu toimintakertomus ovat tilinpäätösraportoinnin tärkeitä osia. On tarpeen laajentaa nykyisiä vaatimuksia parhaiden nykykäytäntöjen perusteella, jotta toimintakertomukset antaisivat oikean kuvan yhtiön liiketoiminnan kehittymisestä ja yhtiön tilasta, ottaen huomioon liiketoiminnan laajuus ja monimuotoisuus, ja jotta selostusten laatu yhdenmukaistuu ja annetaan lisäohjeita tiedoista, joita ”oikean kuvan” antavan selostuksen on sisällettävä. Annettavat tiedot eivät saisi rajoittua yhtiön liiketoiminnan taloudellisiin näkökohtiin. Tämän odotetaan tarvittaessa johtavan yhtiön kehityksen, tuloksellisuuden ja tilan ymmärtämisen kannalta merkityksellisten ympäristönäkökohtien, sosiaalisten ja muiden näkökohtien analysointiin –” (2003/51/EY 18.6.2003.)

Alla esitellään luettelo Euroopan yhteisön laatimista sopimuksista, suosituksista ja tiedonannoista, jotka ovat vaikuttaneet yhteiskuntavastuun kehittymiseen ja sen raportointiin Euroopassa.

- Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto: Kestävää kehitystä koskeva Euroopan unionin strategia (KOM(2001)264 lopullinen)
- Euroopan yhteisöjen komissio: Vihreä kirja yritysten sosiaalisen vastuun edistämiseksi (KOM(2001)366 lopullinen)
- Euroopan yhteisöjen komission suositus ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa (2001/453/EY).
- Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto: Yritysten sosiaalinen vastuu: Elinkeinoelämän panos kestäväan kehitykseen (KOM(2002) 347 lopullinen)
- Euroopan yhteisöjen komission ehdotus tilinpäätösdirektiivin muuttamisesta (KOM 2002/259)
- Euroopan Unionin sidosryhmien välisen foorumin loppuraportti (Final Results & Recommendations) 29.6.2004

EU:n komissio julkaisi heinäkuussa 2001 vihreän kirjan siitä, miten yritysten yhteiskuntavastuun toteutumista voitaisiin edistää. Vihreä kirjan synty sai alkunsa sitä edeltäneestä tiedonannosta, joka loi raamit Euroopan Unionin kestäväan kehityksen strategialle (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2001b). Jo tällöin otettiin kantaa yritysten tietojen läpinäkyvyyden parantamiseksi, mikä tiedonannon mukaan velvoittaisi kaikkia vähintään 500 työntekijän pörssi-yhtiötä julkaisemaan vuosikertomuksessaan tietoja, jotka osoittavat menestymistä taloudellisten-, ympäristö- ja sosiaalisten näkökulmien perusteella. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2001c.)

30. päivänä toukokuuta vuonna 2001 Euroopan yhteisöjen komissio antoi suosituksen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa (2001/453/EY). Komission suositus sisältää ympäristömenojen ja -vastuiden kirjaamiseen, laskentaan sekä esittämiseen liittyviä soveltamisohjeita. Suosituksen tavoitteena on erillisten ympäristöraporttien sekä tilinpäätösten ja toimintakertomusten laatiminen johdonmukaisemmiksi, yhtenäisemmiksi ja toisiinsa läheisemmin liittyviksi. (Euroopan Yhteisöjen Komissio. 2001a.)

Euroopan yhteisöjen komissio julkaisi tiedonannon ”yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestäväan kehitykseen” (KOM(2002) 347 lopullinen), jonka mukaan kansainväliset ohjeistot ja aloitteet tulisi ottaa yhteiskuntavastuun kansainvä-

lisen tason kehityksen perustaksi (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2002). Tämän tiedonannon sekä vihreän kirjan ehdotusten mukaisesti syksyllä 2002 perustettiin EU:n sidosryhmien välinen foorumi, joka pyrki luomaan EU:n yhteisen lähestymistavan yritysten yhteiskuntavastuun edistämiseen sekä selvittämään lisätoimien tarvetta yrityksiä yhteiskuntavastuun alueella. (Niskala, Vahala & Lovio 2004, 16.)

Edellä kuvatun kehityskulun johdosta Euroopan yhteisöjen komissio antoi ehdotuksen (KOM 2002/259) neljännen ja seitsemännen tilinpäätösdirektiivien muuttamisesta niin, että vuosikertomuksessa annetaan muitakin kuin rahoituksellisia tietoja, jotka ovat oleellisia yrityksen toiminnan tuloksellisuuden sekä tilan ymmärtämiseksi.

Suomessa kirjanpitolaki ja -asetus, kirjanpitolautakunnan yleisohjeet sekä osittain tilastokeskuksen antamat ohjeet teollisuuden ympäristönsuojelumenoista ja Helsingin pörssin tiedonantovelvoitteet säätelevät pörssiyhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointia lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin osalta.

Kirjanpitolaissa (1336/1997) ja -asetuksessa (1339/1997) ei ryhmitellä erikseen yrityksen yhteiskuntavastuutietoja pakollisten tilinpäätöstietojen esittämisen yhteydessä, vaan näitä tietoja koskevat kohdat ovat osa yleistä tilinpäätöskäytäntöä. Myöskään yhteiskuntavastuutietojen raportointia koskevaa erillistä IAS/IFRS-standardia ei ole laadittu, mutta useisiin olemassa oleviin IAS/IFRS-standardeihin sisältyy muun muassa ympäristöasioiden kirjaamista, laskentaa ja julkistamista koskevia säännöksiä (KILA 2006b). KILAn antamat yleisohjeet sen sijaan käsittelevät sekä ympäristö- että sosiaalisten asioiden pakolliseen esittämiseen liittyviä kohtia kirjanpitolain ja -asetuksen säännösten mukaisesti. Modernisointidirektiivin sisältämät toimet toimintakertomuksen sisällön yksityiskohtaistumiseksi tarkoittavat yhteiskuntavastuuasioiden osalta ympäristö- ja henkilöstötietoja sekä näiden tunnuslukuja. Näillä muutoksilla on täydennetty myös Suomen kirjanpitolakia. (KILA 2006a.)

Tilinpäätöksessä raportoitavien ympäristönsuojelumenojen ohjeistusta tarjoaa Suomen tilastokeskus, joka kerää yrityksiltä tietoja teollisuuden ympäristönsuojelumenojen tilastointia varten. Tilastokeskus on laatinut lomakkeen helpottaakseen yritysten tiedonkeruuta eri ympäristövaikutuksista sekä niiden rahamääräisistä suureista. Teollisuuden ympäristönsuojelumenkyselyn ohjeessa ympäristömenot jaetaan ympäris-

tönsuojeluinvestointimenoihin, ympäristönsuojelun toimintamenoihin sekä muihin ympäristönsuojelumenoihin. Lisäksi tilastokeskuksen teollisuudelle laatimassa lomakkeessa tulee ilmoittaa mahdollisuuksien mukaan ympäristönsuojelusta saadut tuotot ja kustannussäästöt sekä ympäristönsuojelutoimenpiteisiin saatu tuki. (Tilastokeskus 2006.)

Lisäksi Helsingin pörssin antamassa arvopaperipörssin säännöissä käsitellään pörssi-arvopaperin liikkeeseenlaskijan tiedonantovelvollisuutta. Pörssiyhtiön yleisenä raportointiperuseriaatteena on antaa tieto niin täydellisenä, ettei se ei johda sijoittajaa harhaan. Pörssiyhtiön tulee julkistaa sekä säännölliseen sekä jatkuvaan tiedonantovelvollisuuteen kuuluvia päätöksiä ja seikkoja. Säännöllisen tiedonantovelvollisuuden piiriin kuuluvat tilinpäätöstiedote, tilinpäätös ja osavuosikatsaus. Pörssiyhtiön jatkuvan tiedonantovelvollisuuden piiriin kuuluu useita päätöksiä ja toimenpiteitä. Yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin osalta kaikkein eniten koskettavia jatkuvan tiedonantovelvollisuuden joukkoon kuuluvia kohtia ovat tulevaisuuden kehitysnäkymät sekä viranomaisten päätökset ja toimenpiteet. (Helsingin pörssi 2006.)

2.1.2 KILAn yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta

2.1.2.1 Yleiset toimintakertomuksen laadintaan liittyvät asiat

KILAn 12.9.2006 antama yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta koskee toimintakertomuksen sisältövaatimuksia. Yleisohjeen tarkoituksena on parantaa toimintakertomusten vertailua yhdenmukaistamalla tunnuslukujen ja muiden tietojen esittämistapaa. Tarkoituksenmukainen esittämistapa riippuu yrityksen toiminnasta ja olosuhteista. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksella on neljä päätehtävää. Ensiksi tilinpäätös ja toimintakertomus ovat kumpikin välineitä sen varmistamiseksi, että yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saadaan oikea ja riittävä kuva. Tilinpäätös ja toimintakertomus eivät ole toisilleen alisteisia, eivätkä ne saa olla ristiriidassa keskenään, minkä varmistamiseksi tilintarkastajan tulee laatia asiasta lausunto. (KILA 2006a.)

KILA katsoo, että toimintakertomuksen tulee suunnata tulevaisuuteen. Siksi toisen toimintakertomukselle asetetun tehtävän mukaan sen tulee kuvata yrityksen liiketoiminnan tulevia kehityssuuntia noudattaen johdonmukaisuutta tilikausien välillä. Tule-

vaisuuden tuoman epävarmuuden vähentämiseksi on toimintakertomuksessa noudatettava riskien ja mahdollisuuksien tasapainoista kuvaamista, jotta sidosryhmät voisivat arvioida yritysjohdon julkistamien toimintasuunnitelmien tarkoituksenmukaisuutta riskien ja mahdollisuuksien näkökulmasta. (KILA 2006a.)

Kolmantena toimintakertomuksen tehtävänä on täydentää muilla tiedoilla tilinpäätöstä sekä selventää tilinpäätöstä, jotta oikea ja riittävä kuva yrityksen tuloksesta sekä taloudellisesta tilanteesta välittyy lukijalle. Lisäksi toimintakertomus on laadittava käyttäen samoja kirjanpidollisia käsitteitä kuin mitä tilinpäätöksessä käytetään, jolloin tunnuslukujen ja muiden lukujen sekä niiden laskentakaavojen on oltava toimintakertomuksessa yhdenmukaisia tilinpäätöksessä esitettävien kanssa. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksen neljäntenä tehtävänä on tyydyttää sidosryhmien tietotarpeet. Toimintakertomus keskittyy ensisijaisesti seikkoihin, jotka koskevat yrityksen tulosta ja taloudellista asemaa. Muiden intressien merkitys toimintakertomukselle tulee arvioida sen mukaan, mikä vaikutus niillä on oikean ja riittävän kuvan saamiseksi toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. (KILA 2006a.)

Kirjapitolain ja muiden lakien säännöksiä sekä kansainvälisten tilinpäätösstandardien ohjeita, jotka vaikuttavat toimintakertomuksen laadintaan, ei esitetä työn rajauksen vuoksi tässä kappaleessa, vaan ne löytyvät toimintakertomusyleisohjeesta.

Yleiset tilinpäätösperiaatteet koskevat myös toimintakertomuksen laatimista. KILAn mukaan näistä merkittävimpiä toimintakertomuksen kannalta ovat olennaisuus, johdonmukaisuus sekä varovaisuus. (KILA 2006a.) Nämä tilinpäätösperiaatteet liittyvät myös olennaisesti yhteiskuntavastuunäkökulmien raportoimiseen toimintakertomuksessa.

Olennaisuus arvioidaan kussakin tilanteessa huomioiden kyseisen seikan luonne ja toisaalta vaikutus toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä asiasta annettavaan kuvaan. Tieto on olennaista, jos sen esittämättä jättäminen saattaisi vaikuttaa taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella. Esimerkiksi listayhtiön näkökulmasta olennainen tieto on sellainen, jota järkevästi toimiva sijoittaja todennäköisesti käyttäisi yhtenä sijoituspäätöksensä lähtökohtana. Olennaisuuden

määritelmään kuuluu myös muiden kuin vain taloudellisten indikaattoreiden esittäminen toimintakertomuksessa. Jokainen seikka tulee arvioida olennaisuuden näkökulmasta erikseen, edellyttääkö se tilinpäätös- tai toimintakertomusraportointia. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös toimintakertomuksen rakenteen ominaisuudet, jotka painottavat asioiden selkeää ja yhtenäistä esittämistä välttämällä liian yksityiskohtaista raportointia. Johdonmukaisuus toimintakertomuksen laadinnassa tarkoittaa, että tilinpäätökseen liittyvät laajuus-, mittaamis-, arvostus- ja kohdistamisongelmat ratkaistaan mahdollisimman yhtenäisellä tavalla tilikaudesta toiseen, jotta tiedot olisivat vertailukelpoisia keskenään. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksen laadinnassa varovaisuusperiaate on keskeinen laadittaessa arviota tulevasta kehityksestä. Lisäksi varovaisuus liittyy läheisesti luotettavuuden määritelmään. Toimintakertomus sisältää tilinpäätöksen tavoin aina hieman epävarmuutta. Tavallisesti toimintakertomus sisältää jopa enemmän epävarmuustekijöitä kuin tilinpäätös, sillä toimintakertomuksessa esitettävät asiat ovat kvalitatiivisempia ja osittain tulevaisuuteen suuntautuvia. Toimintakertomuksen luotettavuutta voidaan tosin parantaa perustamalla päätelmät todennettavissa oleviin tietoihin sekä erottamalla selkeästi toisistaan tosiasiat, odotukset sekä tulkinnat. (KILA 2006a.)

2.1.2.2 Toimintakertomuksen sisältö

Tässä kappaleessa kuvataan toimintakertomuksen sisältöä otsikkotasolla. Työn rajauksen vuoksi toimintakertomuksen sisältöä tarkastellaan tarkemmin vain henkilöstö- ja ympäristötekijät-kohtien osalta sekä muita kohtia niiltä osin, jos ne viittaavat välillisesti tai suoraan yrityksen henkilöstö- ja ympäristöasioihin. Toimintakertomus on vapaamuotoinen asiakirja, joten seuraavaa esitysjärjestystä ei pidä tulkita pakolliseksi rakenteeksi toimintakertomukselle. Lisäksi toimintakertomusta koskevat vaatimukset riippuvat yrityksen koosta ja yhteisömuodosta. (KILA 2006a.)

Päättäneen tilikauden ja muut tilinpäätöstä laadittaessa tiedossa olevat tapahtumat

- Olennaiset tapahtumat tilikaudella (KPL 3:1.6 §)
- Olennaiset tapahtumat tilikauden päättymisen jälkeen (KPL 3:1.6 §)

Arvio taloudellisesta asemasta ja tuloksesta (KPL 3:1.5 §: 1. virke)

Tunnusluvut liiketoiminnasta sekä taloudellisesta asemasta ja tuloksesta

- Tunnusluvut taloudellisesta asemasta ja tuloksesta (KPL 3:1.5 §: 2. virke)

- Selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta (KPL 3:1.6 §)
- Muut mahdolliset tunnusluvut liiketoiminnasta (KPL 3:1.5 §: 2. virke)

Kuluvaa ja myöhempiä tilikausia koskevat arviot

- Arvio merkittävistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä (KPL 3:1.5 §: 1. virke)
- Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä (KPL 3:1.6 §)

Henkilöstö (KPL 3:1.5 §: 3. virke)

- Pakolliset tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä
- Soveltuvien osien esitettävät tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä

Ympäristötekijät (KPL 3:1.5 §: 3. virke)

- Ympäristönäkökohtiin liittyvät toimintaperiaatteet ja järjestelmät
- Merkittävät ympäristönäkökohdat ja parannukset
- Ympäristönsuojelutoiminnan taso suhteessa vaatimuksiin
- Ympäristönsuojelun taso toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden
- Toimintakertomuksen suhde muuhun ympäristöraportointiin

Olennaisiin tapahtumiin tilikaudella voivat esimerkiksi kuulua tärkeät tulevaisuuden suunnitelmat, kuten jo päätetyt (ympäristö)investoinnit. Suuret vahingot sekä suurehkot riita- tai muut oikeus asiat voivat olla sellaisia, jotka liittyvät yrityksen ympäristöasioihin ja kuuluvat näin myös toimintakertomuksen yhteydessä raportoitaviksi asioiksi. (KILA 2006a.)

Arviossa taloudellisesta asemasta ja tuloksesta yrityksen tulee ilmoittaa sellaista taloudellista ja muuta informaatiota sen toiminnasta ja tuloksesta, joka ei ilmene tilinpäätöksestä, mutta jolla voi olla merkitystä sidosryhmille. (KILA 2006a.)

Selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta-kohdassa yrityksen tutkimus ja kehitys-toiminnot voivat liittyä esimerkiksi tehokkaampien prosessien suunnitteluun ja käyttöönottoon, mikä voi vähentää yrityksen ympäristökuormitusta. Tällöin T&K-tiedot toimintakertomuksessa liittyvät yrityksen yhteiskuntavastuun hoitoon ja ovat relevantteja erityisesti näistä asioista kiinnostuneille sidosryhmille. (KILA 2006a.)

Yhteiskuntavastuunäkökulmat liittyvät myös oleellisesti kuluvaa ja myöhempiä tilikausia koskeviin tietoihin. Esimerkiksi strategiaan ja operatiivisiin riskeihin voidaan katsoa kuuluvaksi ympäristölainsäädännöstä ja -määräyksistä yritykselle aiheutuvat huomattavat kustannukset, jotka voivat vaikuttaa tuloskehitykseen. Mahdolliset ympäristövahingot ja niiden oikeudenkäynnit sekä vahingonkorvaukset tulee ottaa huo-

mioon vahinkoriskien tapauksissa. Arvioon tulevasta kehityksestä voi kuulua yhteiskuntavastuutietoja niiden ollessa merkittäviä yrityksen liiketoiminnan tulevan kehityksen kannalta. (KILA 2006a.) Tällaisia tulevaa kehitystä kuvaavia yhteiskuntavastuutietoja voivat energiaintensiivisellä teollisuuden alalla olla esimerkiksi päästökaupan vaikutuksesta syntyvät huomattavat taloudelliset meno- tai tuloerät sekä mahdolliset prosessimuutokset.

Modernisointidirektiivin mukaan henkilöstöstä annettavat tiedot eivät saisi rajoittua vain liiketoiminnan taloudelliseen analysointiin, vaan yrityksen kannalta merkitykselliset ympäristö-, sosiaaliset- ja muut näkökohdat tulee ottaa huomioon. Lisäksi henkilöstöä koskevien tunnuslukujen ja tietojen pohjana tulee toimia parhaaksi havaitut käytännöt, sillä toistaiseksi ei ole olemassa yksityiskohtaisesti perusteltuja menettelytapoja, kuinka henkilöstöön liittyviä tunnuslukuja ja muita tietoja tulisi esittää toimintakertomuksessa. (KILA 2006a.)

Henkilöstötietojen parhaiden käytäntöjen kehitystä ohjaavat vuosikertomuksissa ja erillisissä yhteiskuntavastuuraporteissa käytetyt raportointimallit, jotka pohjautuvat usein kansainvälisiin ohjeistoihin ja henkilöstötilinpäätösmalleihin. Toimintakertomuksessa olennaisten henkilöstötapahutumien esityksen pääpainon tulisi olla niiden vaikutuksessa asianomaisen tilikauden tilinpäätöstietoihin, jolloin käsitellään sellaisia osalualueita, jotka ovat merkityksellisiä liiketoiminnan ja sen kehityksen ymmärtämiseksi kokonaisuutena. Liiketoiminnan nykyisen ja vastaisen arviointiperiaatteen mukaisesti henkilöstöasioita tarkastellaan toimintakertomuksessa liiketoiminnan pitkän aikavälin menestystekijänä. (KILA 2006a.)

Yrityksen tulee varmistaa, että erillisissä yhteiskuntavastuu- ja henkilöstöraporteissa sekä vuosikertomuksissa ilmoitetut henkilöstöä koskevat tunnusluvut ja muut tiedot ovat yhtäpitäviä kaikkien niihin liittyvien toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen kanssa. Jos erillinen raportti sisältää henkilöstötietoa laajemmin kuin toimintakertomus, voidaan tästä mainita toimintakertomuksessa. Lisäksi KILA suosittelee toimintakertomuksessa ilmoitettavaksi, onko henkilöstöasioita käsittelevä erillinen yhteiskuntavastuu- tai henkilöstöraportti varmennettu ulkopuolisen riippumattoman tahon toimesta.

Pakollisina tietoina henkilöstöön liittyvistä tunnusluvuista KILA suosittelee esitettävän seuraavia tunnuslukuja päättyneeltä ja kahdelta sitä edeltäneeltä tilikaudelta:

- 1) henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana sekä
- 2) palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma tilikaudella. (KILA 2006a.)

Silloin, kun henkilöstöön liittyvillä seikoilla on olennainen merkitys liiketoiminnan kehityksen, tuloksen tai taloudellisen aseman ymmärtämisen kannalta, on perusteltua esittää toimintakertomuksessa henkilöstötunnuksia ja muuta tietoa henkilöstöstä pakollista raportointia laajemmin. Yrityksen tulee itse tunnistaa ja valita olennaiset henkilöstöä koskevat vapaaehtoiset tunnusluvut sekä muut toimintakertomuksessa esitettävät tiedot oman toimintansa luonne ja laajuus huomioiden. (KILA 2006a.) Nämä vapaaehtoiset henkilöstöä koskevat tunnusluvut löytyvät KILAn toimintakertomusyleisohjeesta.

Lisäksi KHT-yhdistys on laatinut oman suosituksensa hallituksen toimintakertomuksessa esitettävistä henkilöstötiedoista, joka ovat osittain yhteneväisiä KILAn toimintakertomusyleisohjeen kanssa (KHT-yhdistys 2005, 35-37).

KILAn ja KHT-yhdistyksen suositukset henkilöstöasioiden esittämisestä tilinpäätöksessä ovat pitkälti samoja, mitä myös vapaaehtoista yhteiskuntavastuuraportointia kehittävä GRI suosittelee uudessa G3-raportointiohjeistossa henkilöstöstä esitettäviksi tiedoiksi erillisessä yhteiskuntavastuuraportissa (GRI 2006).

Kirjanpitolain mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä tunnusluvut ja muut olennaiset tiedot ympäristöasioista. Tämä suositus perustuu kirjanpitolautakunnan 14.1.2003 antamaan yleisohjeeseen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä. Toimintakertomuksen tulee sisältää kuvaus ympäristöasioista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä silloin, kun ympäristökysymykset liittyvät olennaisesti yrityksen taloudelliseen tulokseen, asemaan tai liiketoiminnan kehitykseen. (KILA 2006a.)

Ympäristöasioiden voidaan katsoa olevan liiketoiminnallisesti olennaisia silloin, kun yrityksen toiminta on ympäristöluvanvaraista tai kun toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin liittyy merkittäviä ympäristölainsäädännöllisiä vaatimuksia. (KILA 2006a.)

KILA suosittelee seuraavien ympäristötietojen ilmoittamista toimintakertomuksessa:

- 1) Kirjanpitovelvollisen toiminnan ympäristönäkökohtiin liittyvät toimintaperiaatteet ja ympäristöjärjestelmät
- 2) Merkittävät ympäristönäkökohdat ja parannukset keskeisillä ympäristönsuojelun osa-alueilla
- 3) Ympäristönsuojelutoiminnan taso suhteessa voimassa oleviin sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin
- 4) Toiminnan luonteen ja koon kannalta merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät tiedot ympäristönsuojelun tasosta
- 5) Toimintakertomuksessa esitettyjen ympäristötietojen suhde kirjanpitovelvollisen muuhun ympäristöraportointiin. (KILA 2006a.)

Ympäristönäkökohtiin liittyvien toimintaperiaatteiden ja ympäristöjärjestelmien raportoinnin tavoitteena on, että yritys on tunnistanut sen toiminnan luonteen ja laajuuden kannalta olennaiset ympäristönäkökohdat sekä määritellyt riittävät ympäristönsuojelutoimintaperiaatteet niiden hallitsemiseksi. Ympäristöpolitiikka ja ympäristönsuojelutoimintaa ohjaavat periaatteet ovat esimerkkejä tällaisista toimintaperiaatteista. Tarvittaessa yritys voi ilmoittaa tiedot eri standardien mukaisten ympäristöjärjestelmien käyttöönotosta ja sertifioidujen ympäristöjärjestelmien kattavuudesta. Lisäksi toimintakertomuksessa ilmoitetaan yrityksen ympäristönsuojelun toimintaperiaatteissa tapahtuneet muutokset. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksessa tulee esittää toiminnan merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät parannukset ympäristönsuojelun alueella. Tavoitteena on antaa yleiskuva yrityksen merkittävistä ympäristönäkökohdista sekä toiminnan, tuotteiden ja palvelujen ympäristövaikutuksista. Lisäksi suositellaan kuvausta siitä, miten mahdolliset ympäristövastuut on määritellyt. Ympäristönsuojelun eri osa-alueiden kehitystä tulee raportoida ympäristönsuojelun tasoa kuvaavien päämäärien ja toteutuneiden tavoitteiden avulla. Myös syyt mahdollisiin poikkeamiin tuloksissa suhteessa tavoitteisiin ja tapahtuneeseen kehitykseen tulee ilmoittaa toimintakertomuksessa. (KILA 2006a.) Toimintakertomuksen lukijan on hyödyllistä tietää, miten yritys suoriutuu nykyisistä sekä tulevista ympäristövaatimuksista ja edellyttävätkö nämä vaatimukset tulevaisuudessa uusia investointeja ympäristönsuojeluun. Tämän vuoksi toimintakertomuksessa suositellaan ilmoitettavaksi organisaation ympäristönsuojelutaso suhteessa

voimassa olevaan sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksessa esitetään ilmoitettavaksi organisaation toiminnan luonteen kannalta merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät tiedot ympäristönsuojelun tasosta. Ympäristönsuojelun tasoa kuvaavia tietoja ovat muun muassa energian kulutus, materiaalien kulutus, veden kulutus, päästöt ilmaan, päästöt vesistöihin sekä toiminnassa syntyvät jätteet. Ympäristöasioita koskevien tunnuslukujen esittämisvelvollisuus toimintakertomuksessa syntyy silloin, kun ympäristöasioilla on olennainen merkitys liiketoiminnan kehityksen, tuloksen ja taloudellisen aseman ymmärtämisen kannalta tai kun ne vaikuttavat olennaisesti liiketoiminnan tavoitteisiin pitkällä aikavälillä. Arviotaessa ympäristöasioiden olennaisuutta on hyvä huomioida toimialan ja toimintamaiden toimintaympäristön odotukset ja paineet sekä ympäristövaikutusten merkittävyys sekä toiminnan, tuotteiden ja palvelujen ympäristöluvanvaraisuus. Yleisohje suosittelee, että yritys tunnistaa itse ja valitsee olennaiset ympäristöasioita koskevat tunnusluvut oman toimintansa luonne ja laajuus huomioiden. (KILA 2006a.) Taulukossa 2 esitellään olennaisia ympäristöasioita koskevia tunnuslukuja.

Taulukon 2 ympäristöä koskevat tunnusluvut voidaan esittää sekä absoluuttisina määrinä että toimintaan suhteutettuina lukuina, esimerkiksi suhteessa vuosittaisen tuotannon tai vuotuisen liikevaihdon määrään (KILA 2006a). Nämä suhteutetut tunnusluvut ovat muodostuneet yleiseksi raportointikäytännöksi raportoitaessa yrityksen suorituskykyyn liittyviä tunnuslukuja.

Ympäristötietoja raportoitaessa käytetään yleisohjeen mukaan mieluummin fyysisiä kuin rahamääräisiä mittayksiköitä. Rahamääräiset tiedot tulee esittää tarvittaessa lakisääteisessä tilinpäätösinformaatiossa ympäristömenoina ja -vastuina. Toimintakertomuksessa voidaan kuitenkin esittää yhteenveto ympäristöasioiden taloudellisista vaikutuksista. Lisäksi rahamääräiset ympäristötiedot voidaan esittää suhteessa taaseessa tai tuloslaskelmassa esitettyihin eriin, mikä helpottaa niiden suhteellisen merkityksen sekä kehityksen ymmärtämistä. Kerätessä tietoja useasta eri lähteestä, yrityksen on varmistettava, että keräysmenetelmä on riittävän tarkka ja että tiedot voidaan tarvittaessa todentaa ulkopuolisen tahon toimesta. Ympäristötunnuslukuja määriteltäessä on suositeltavaa hyödyntää kansainvälisiä standardeja ja ympäristö-

raportoinnin parhaita käytäntöjä. Ympäristötunnuslukuja koskevat laskentakaavat löytyvät toimintakertomusyleisohjeesta. (KILA 2006a.)

TAULUKKO 2 Toimintakertomuksessa soveltuvin osin esitettävät ympäristötunnusluvut ja muut tiedot ympäristöasioista. (KILA 2006a.)

Toimintakertomuksessa soveltuvin osin esitettävät ympäristötunnusluvut ja muut tiedot ympäristöasioista		
Asiakokonaisuus	Ympäristötunnusluvut	Muut tiedot ympäristöasioista
Energian kulutus	1) Energian kokonaiskulutus	- Sanallinen kuvaus energian käytön ja kustannusten merkityksestä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehitykseen - Energiatehokkuuden parantamiseen ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistämiseen liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Materiaalien kulutus	2) Ympäristövaikutuksien kannalta merkittävien materiaalien kulutus	- Sanallinen kuvaus materiaalien käytön ja kustannusten merkityksestä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehitykseen - Materiaalitehokkuuden parantamiseen, haitallisten aineiden käytön vähentämiseen, raaka-aineiden alkuperän jäljitettävyyteen sekä kierrätysmateriaalien käytön edistämiseen liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Veden kulutus	3) Veden kokonaiskulutus	- Sanallinen veden käytön ja kustannusten merkityksestä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehitykseen - Veden käytön tehostamiseen liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Päästöt ilmaan	4) Hiilidioksidipäästöt (CO ₂) 5) Otsonikerrosta heikentävien aineiden päästöt 6) Muut merkittävät päästöt ilmaan (esim. VOC, Nox, SO ₂ , hiukkaset, pöly)	- Sanallinen kuvaus päästöjen merkityksestä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehitykseen - Ilmansuojeluun liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Päästöt vesistöön	7) Merkittävät päästöt vesistöön	- Sanallinen kuvaus päästöjen merkityksestä kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kehitykseen - Vesien suojeluun liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Jätteet	8) Jättemäärät	- Sanallinen kuvaus jätteiden merkityksestä liiketoiminnan kehitykseen - Jätteiden synnyn ehkäiseminen ja hyödyntäminen, jätteiden määrän vähentämiseen ja jätehuollon tehokkuuteen liittyvien toimenpiteiden kuvaus
Ympäristömenot	9) Ympäristömenot	- Sanallinen kuvaus ympäristöasioiden taloudellisesta merkityksestä
Muut ympäristötunnusluvut	Esimerkiksi onnettomuuksien aiheuttamat päästöt, vuodot, olennaiset vaikutukset sekä muihin ympäristövaikutuksiin liittyvät tiedot, kuten maalueiden pilaantuminen, melu, haju, lämpöpäästöt, vaikutus luonnon monimuotoisuuteen, toiminta suojelualueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä sekä tuotteisiin ja niiden käyttöön liittyvät ympäristötunnusluvut.	

KHT-yhdistyksen esitys hallituksen toimintakertomuksessa raportoitavista ympäristötiedoista on yhteneväinen KILAn toimintakertomusyleisohjeen kanssa (KHT-yhdistys 2005, 37-39). KILAn suositukset ympäristöasioiden esittämisestä hallituksen toimintakertomuksessa ovat lisäksi samansuuntaisia, kuin mitä vapaaehtoista yhteiskuntavastuuraportointia kehittävä GRI suosittelee uudessa G3-raportointiohjeistossa ympäristöstä esitettäviksi tiedoiksi. GRI:n ympäristötunnuslukuluokitus on ainoastaan hieman yksityiskohtaisempi verrattuna KILAn ja KHT-yhdistyksen suosituksiin (GRI 2006).

Viimeinen toimintakertomuksessa raportoitava ympäristöasia on toimintakertomuksen suhde muuhun ympäristöraportointiin. Yrityksen tulee varmistaa, että vuosikertomuksessa tai erillisissä yhteiskuntavastuuraporteissa esitetyt ympäristötiedot ovat yhtäpitäviä kaikkien niihin liittyvien toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen kanssa. Mikäli erillinen ympäristö- tai yhteiskuntavastuuraportti on julkaistu, on suositeltavaa, että tästä mainitaan toimintakertomuksessa. Samalla on hyvä ilmoittaa, onko erillinen raportti ulkopuolisen riippumattoman tahon toimesta varmennettu. Toimintakertomuksen lukijoiden on tärkeää tietää, sisältääkö erillinen ympäristö- tai yhteiskuntavastuuraportti objektiivista, ulkopuolisen tahon tarkastamaa tietoa. (KILA 2006a.)

Jos yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportti kattaa olennaiset tunnusluvut ympäristönsuojelun tasosta, voidaan toimintakertomuksen viimeiseen ympäristöä käsittelevään kohtaan laatia myös yhteenveto ympäristöön liittyvistä tuloksista ja maininta siitä, että yksityiskohtaisemmat tiedot on esitetty erillisessä raportissa. (KILA 2006a.)

Eri raporttien vertailukelpoisuuden ja yhtenäisyyden varmistamiseksi raportoivan yhteisön laajuuden ja laskentarajojen tulee olla samat sekä tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa että erillisessä yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportissa. Lisäksi erillisen yhteiskuntavastuuraportin raportointiajankohdan ja -kauden pitää olla samat kuin toimintakertomusraportoinnissa. Jos erillinen yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportti ei laajuudeltaan kata toimintakertomuksen laatineen yrityksen koko toimintaa, on suositeltavaa esittää poikkeamat tältä osin laadintaperiaatteissa. (KILA 2006a.)

2.1.3 KILAn yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä

2.1.3.1 Yleiset ympäristöyleisohjeeseen liittyvät asiat

KILA päivitti syksyllä 2006 14.1.2003 hyväksymänsä yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä. Yleisohjeen tarkoituksena on opastaa kirjanpitovelvollisen ympäristöasioiden kirjaamista, laskentaa ja esittämistä osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota. Yleisohje on luonteeltaan tulkin- taohje siitä, kuinka ympäristöasioita käsitellään hyvän kirjanpitotavan mukaisesti tilinpäätöksen laadinnassa. Lähtökohtana KILAn yleisohjeelle on Euroopan yhteisö- jen komission suositus (2001/453/EY) ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkaisemisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa (jatkossa komis- sion suositus). Yleisohjetta sovelletaan kaikkiin kirjanpitovelvollisiin, joiden toiminnan tuloksen ja taloudellisen aseman kannalta ympäristöasioilla on olennainen merkitys. IFRS-standardeja soveltavia yrityksiä, kuten myös tutkimuksen kohdeyritystä, koske- vat IFRS-säännökset ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä on mainittu erikseen KILAn ympäristöohjeen liitteessä. (KILA 2006b.)

KILAn ympäristöyleisohjeessa kuvataan aluksi ympäristömenojen, ympäristövastui- den ja päästöoikeuksien käsitteet sekä niitä koskevat kirjaamis- ja laskentaperiaat- teet. Seuraavaksi ohjeessa käsitellään ympäristöasioiden vähimmäisvaatimukset lakisääteisessä tilinpäätöksessä. Vähimmäisvaatimusten lisäksi ohje sisältää suosi- tukset ympäristöasioiden lakisääteisestä tilinpäätösinformaatiota laajemmasta esit- tämistavasta tilinpäätöksen liitetiedoissa. KILAn ympäristöyleisohjeessa viitataan lisäksi kattavampaan ympäristöasioiden esittämiseen hallituksen toimintakertomuk- sessa, mitä käsitellään tarkemmin toimintakertomuksen laatimista koskevassa KILAn erillisessä yleisohjeessa. Lopuksi ympäristöyleisohjeen liitteenä esitetään ympäristö- asioiden kirjaamisen, laskennan ja esittämisen kannalta keskeiset kansainvälisten tilinpäätösraportointi-standardien säännökset. (KILA 2006b.)

2.1.3.2 Ympäristömenoja ja -vastuita koskevat kirjaamis- ja laskentaperiaatteet

Ympäristömenot kirjataan suoriteperusteiseksi sen tilikauden kuluksi, jolloin ne ovat syntyneet. Poikkeuksena ovat taseeseen aktivoitavat ympäristömenot, jotka voidaan merkitä taseeseen niiden tulevaisuudessa taloudellista hyötyä tuottavan ominaisuu-

tensa vuoksi. (KILA 2006b.) Aktivoitava ympäristömeno tarkoittaa käytännössä ympäristöinvestointia.

Tilikauden ympäristökuluiksi kirjataan KPL 5 luvun 1 §:n mukaisesti ympäristömenot, jotka eivät tuota tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Tyypillisiä tilikauden kuluiksi kirjattavia ympäristömenoja ovat:

- ympäristönsuojelulaitteiden käyttö- ja kunnossapitokulut, kuten:
  - laitteiden kuluttaman energian, materiaalien ja veden hankinnan kulut,
  - laitteiden vuokrat
  - laitteiden käytön valvonnan, tarkkailun ja seurannan toimenpiteiden kulut
    - ulkopuolisille suoritettavat käyttökulut
    - oman henkilöstön työpanokseen perustuvat palkka- ja henkilöstökulut
  - laitteiden kunnossapidon kulut
    - ulkopuolisille suoritettavat kunnossapitokulut
    - oman henkilöstön työpanokseen perustuvat palkka- ja henkilöstökulut
- kirjanpitovelvollisen oman henkilöstön suorittamien ympäristönsuojelutoimenpiteiden kulut siltä osin kuin ne eivät sisälly ympäristönsuojelulaitteiden käyttö- ja kunnossapitokuluihin, kuten esimerkiksi:
  - toimipaikan jätteiden keräily, lajittelu ja kierrätys
  - pölyämisen estämiseksi tehtävä raaka-aineiden varastointialueiden kastelu
- ympäristönsuojelun tarkkailusta ja seurannasta ulkopuolisille maksetut kulut, kuten:
  - ympäristön tilan tarkkailun ja seurannan kulut
  - päästöjen erillisseurannan, analysoinnin ja tutkimuksen kulut
  - lupamääräyksiä varten tehtyjen selvitysten kulut
- ulkopuolisille suoritettavat jätevesihuollon kulut, kuten jätevesimaksut
- ulkopuolisille suoritettavat jätehuollon kulut, kuten jätemaksut, jotka voidaan tarvittaessa eritellä jätteen käsittelyn ja kuljetuksen sekä jäteveron osalta
- ympäristöhallinnosta aiheutuneet oman työn kulut sekä ulkopuolisille maksetut ympäristöhallintoon liittyvät kulut, kuten
  - vesi- ja ympäristölupamaksut
  - suhde- ja viranomaisyhteistyöstä aiheutuneet kulut
  - ympäristötiedotukseen ja –raportointiin liittyvät kulut
  - ympäristökoulutuksen kulut
  - ympäristöjärjestelmien rakentamisen ja sertifiointin kulut
- tutkimus- ja kehityskulut, erityisesti tutkimushankkeet, jotka edistävät kirjanpitovelvollisen ympäristönsuojelun tasoa:
  - ulkopuolisille suoritettavat tutkimus- ja kehityskulut

- oman tutkimus- ja kehitystyön kulut
- muut ympäristönsuojelutoimenpiteiden kulut, kuten:
  - ympäristövahinko- ja ympäristövastuuvakuutusten maksut
  - jäteverot
  - öljyjäte- ja öljynsuojamaksut
  - vesiensuojelumaksut
  - kalatalousvelvoitteiden aiheuttamat maksut
  - vesilain mukaiset säännöstelymaksut
- aktivoitujen ympäristömenojen poistot. (KILA 2006b.)

Ympäristömenot voidaan aktivoida, jos ne liittyvät tuleviin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin ja ne tuottavat tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Ympäristömenot voidaan aktivoida, kun hyödykkeitä aiotaan käyttää jatkuvasti yrityksen toiminnassa ja toinen seuraavista ehdoista täyttyy:

- menot liittyvät taloudellisiin hyötyihin, jotka selvästi lisäävät muun omaisuuden elinikää, kapasiteettia, turvallisuutta tai tehokkuutta, tai
- menot lieventävät tai estävät myöhemmästä toiminnasta todennäköisesti aiheutuva ympäristön pilaantumista. (KILA 2006b.)

Joissakin tapauksissa aktivoiduista ympäristömenoista eli investoinneista itsessään ei ole odotettavissa tulevaisuudessa taloudellista hyötyä, mutta ne ovat välttämättömiä muun omaisuuden tulontuottamiskyvyn kannalta. Tällöin ympäristömenot voidaan aktivoida kyseisen omaisuuserän osana. (KILA 2006b.)

Aktivoitavia ympäristömenoja ovat esimerkiksi ympäristösyistä hankitut koneet ja laitteet sekä ympäristölainsäädännön noudattamiseksi tarvittavat tekniset laitteet, joita käytetään ympäristön valvontaan tai pilaantumisen estämiseen. Aktivoidun ympäristömenon poistamatta oleva hankintameno merkitään taseen vastaaviin luonteensa mukaiseen tase-erään. (KILA 2006b.)

Jos yritys omistaa toimintansa ympäristövaikutuksiin liittyviä aineettomia oikeuksia, kuten esimerkiksi päästöoikeuksia ja ne on hankittu vastikkeellisesti ja lisäksi ne täyttävät edellä esitellyt aktivoinnin vaatimukset, on kyseiset ympäristömenot aktivoitava ja poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaisesti enintään viiden vuoden

kuluessa, jollei tätä pidempää poistoaikaa, kuitenkin enintään 20 vuotta, voida erityisesti syystä pitää hyvän kirjanpitoavan mukaisena. (KILA 2006b.)

Jos edellä esitetyt ehdot eivät täyty, kirjataan ympäristömeno kokonaan tilikauden kuluksi (KILA 2006b).

Ympäristöasioissa tapahtuvat muutokset saattavat vaikuttaa yrityksen olemassa olevan käyttöomaisuuden arvoon. Esimerkiksi maa-alueen pilaantuminen voi alentaa kiinteistön arvoa. Jos pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa tuottama tulo on pysyvästi vielä poistamatta olevaa hankintamenoa pienempi, on erotus kirjattava arvonalennuksena kuluksi. Ympäristöön liittyviä pakollisia varauksia ei saa kirjata suoraan vastaaviin merkittyjen erien arvovähennykseksi. Jos ympäristömeno on kirjattu muun käyttöomaisuuserän osana, on koko omaisuuserän osalta tarkastettava omaisuuden arvo ja tarvittaessa tehtävä arvonalentumiskirjaus. (KILA 2006b.)

Ympäristöön liittyvä velvoite kirjataan ympäristövastuuksi, jos sen kattamiseen käytettävät menot voidaan luotettavasti arvioida. Ympäristövastuu on kirjattava pakollisena varauksena, kun veloitteesta tulevaisuudessa koitua meno tai menetys täyttää seuraavat ehdot:

- se kohdistuu päätyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen
- sen toteutumista on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä
- sitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen
- se perustuu lakiin tai sitoumukseen sivullisia kohtaan
- se on yksilöitävissä, mutta sen täsmällistä määrää tai toteutumisajankohtaa ei tiedetä. (KILA 2006b.)

Komission suositus ympäristövastuiden kirjaamisesta on IFRS-standardien mukainen. IAS 37 –standardin kappaleen 14 mukaan varaus merkitään taseeseen, kun on syntynyt aikaisemman tapahtuman seurauksena ympäristövelvoite. Veloitteen määrän tulee myös olla arvioitavissa luotettavasti. Lisäksi on oltava todennäköistä, että veloitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmaisevien voimavarojen pois-

tumista yrityksen toiminnan piiristä. Jos nämä ehdot eivät täyty, varausta ei merkitä taseeseen, vaan se voidaan käsitellä ehdollisena ympäristövelkana. (KILA 2006b.)

Varauksena kirjattavan ympäristömenon määrän tulee olla paras mahdollinen arvio menoista, joita olemassa olevan veloitteen täyttäminen edellyttää tilinpäätöspäivänä. Ympäristöveloitteen kokonaissummaa arvioitaessa ei siis tarvitse huomioida sitä, milloin veloitteen perustana oleva toiminta päättyy tai velvoite eräännyy maksettavaksi. Kuitenkin vastuun asteittainen lisääminen täysimääräiseksi yrityksen toiminnan aikana on sallittua. Jos ympäristövastuun määrälle on olemassa monia vaihtoehtoja, näistä huomioidaan paras arvio. Tämä tarkoittaa sellaista arviota, jonka yritys joutuisi maksamaan täyttäessään veloitteen tilinpäätöspäivänä tai siirtäessään sen tuona päivänä kolmannelle osapuolelle. (KILA 2006b.)

Jos ympäristövastuun määrää ei voida merkittävien laskentaan liittyvien epävarmuuksien vuoksi arvioida, tämä ilmoitetaan perusteluineen liitetiedoissa. Lisäksi ilmoitetaan mahdollisuuksien mukaan eri laskentatapojen tuottamat tulokset, joiden tarkoituksena on antaa kuva vastuun suuruuden vaihteluvälistä ja todennäköisyydestä. (KILA 2006b.)

Ympäristövastuun laskennassa otetaan huomioon seuraavat seikat:

- ympäristövahingon kunnostuksesta aiheutuneet välittömät yksilöitävissä olevat lisäkustannukset
- oman henkilöstön kunnostustyöhön käyttämän ajan perusteella lasketut palkka- ja muut henkilöstömenot
- kunnostuksen jälkeisen seurannan menot
- tekniset parannukset, jos on todennäköistä, että ne täyttävät viranomaisvaatimukset. (KILA 2006b.)

Ehdollinen ympäristövelka ei täytä pakollisen varauksen tunnusmerkkejä. Se on syntynyt myös aikaisempien tapahtumien seurauksena, mutta sen olemassa olo varmistuu vasta, kun yksi tai useampi epävarma tapahtuma, joka ei ole kokonaan yrityksen määräysvallassa, toteutuu tai jää toteutumatta. Ehdollisena ympäristövelkana käsitellään myös olemassa oleva velvoite, joka on syntynyt aikaisempien tapahtumien seurauksena, mutta jota ei merkitä taseeseen, koska:

- ei ole todennäköistä, että veloitteen täyttäminen edellyttää taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen poistumista yrityksen toiminnan piiristä, tai
- veloitteen suuruus ei ole määriteltävissä riittävän luotettavasti. (KILA 2006b.)

Ehdollista ympäristövelkaa ei merkitä taseeseen, vaan se ilmoitetaan vastuusitoumuksena tilinpäätöksen liitetiedoissa. Lisäksi ympäristönsuojeluun liittyvän julkisen tuen tai avustuksen, jonka yritys on jo nostanut, palautusvelvollisuus käsitellään vastuusitoumuksena. (KILA 2006b.)

Pääsääntöisesti ympäristövahinkoon liittyvä velvoite ja saatava on arvostettava erikseen ja esitettävä omina tilinpäätöserinään. Jos toisen osapuolen odotetaan korvaavan ympäristöön liittyvän veloitteen täyttämisen edellyttämät menot osittain tai kokonaan, korvaus kirjataan saamiseksi vain silloin, kun on käytännöllisesti katsoen varmaa, että korvattavat menot toteutuvat ja korvauksen saamisesta on varmuus. Korvaussaamisena kirjattava määrä ei saa olla varauksen määrää suurempi. Korvaussaamista ei saa merkitä taseen vastattavien pakollisten varausten vähennykseksi. Poikkeuksena on tapaus, jossa yrityksellä on korvauksen saamiseen laillinen oikeus. Tällöin, kun nettokirjausmenettelyä käytetään, ilmoitetaan veloitteen koko määrä ja siitä saatava korvaus tilinpäätöksen liitetiedoissa. (KILA 2006b.)

Tuloslaskelmassa varaukseen liittyvät kulut saadaan esittää saatavan korvauksen määrällä vähennettynä eli saatava korvaus voidaan käsitellä tuloslaskelmassa menonsiirtona. (KILA 2006b.)

Päästöoikeuksien kirjanpitokäsittelyyn ei ole vielä erityisiä säännöksiä. Lain esityöt tosin viittaavat siihen, että tilanteissa, joissa laki ei anna ohjeita, hyvään kirjanpitotapaan voidaan hakea esimerkkejä kansainvälisestä tilinpäätöskäytännöstä, lähinnä IAS/IFRS-normistosta. Tosin päästöoikeuksien tilinpäätöskäsittelystä ei tällä hetkellä ole erityistä kansainvälistä tilinpäätösohjeistusta. (KILA 2006b.)

KILA on antanut lausunnon 15.11.2005 (KILA 1767/2005) päästöoikeuksien kirjaamisesta. Lausunnon mukaan päästöoikeuksien kirjanpitokäsittely on hyvän kirjanpitotavan mukaista perustaa niin sanottuun nettomenettelyyn. Nettomenettelyssä päästöoikeuksia ei käsitellä käyvän arvon mukaisesti aineettomissa hyödykkeissä, vaan

päästöoikeuksien kirjanpitokäsittely perustetaan toteutuneiden päästöjen ja saatujen päästöoikeuksien vertaamiseen. Jos toteutuneet päästötonnit ylittävät saadut oikeudet, tehdään ylimeneviä tonneja vastaava kulukirjaus tilinpäätöshetken markkinahinnalla ja pakolliset varaukset vastatilinä; päästöoikeuteen perustuvasta velvoitteesta on muodostettava pakollinen varaus. Kuitenkin siinä tapauksessa, että puuttuvien päästöoikeuksien hankinta on määritelty sopimuksella tai muuten tietyn hintaiseksi, kulukirjaus tehdään lähtökohtaisesti sen mukaisena. Jos toteutuneet tonnit alittavat saadut oikeudet, on yrityksellä taseen ulkopuolista varallisuutta, joka tulee ilmoittaa liitetietona. Päästöoikeuksien ostot ja myynnit kirjataan liiketapahtumina suoriteperusteisesti. (KILA 2006b.)

Yrityksen tulee lisäksi oikean ja riittävän kuvan antamiseksi kuvata tilinpäätöksen liitetietona päästöoikeuksiensa, toteutuneiden päästöjen ja käymänsä päästökaupan kokonais- ja hintatilanne sekä vaikutus tulokseen ja taloudelliseen asemaan. Samoin tulee menetellä myös osavuosikatsauksen tai muun välitilinpäätöksen laadinnassa ottaen huomioon kuitenkin koko tilikauden arvioidut päästöt. (KILA 2006b.)

2.1.3.3 Ympäristöasioiden esittäminen osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota

Ympäristöasioiden esittämistä osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota esitellään seuraavaksi tiivistetysti niiltä osin, kun se on tarpeen ja oleellista kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin ympäristöosa-alueen kehittämisen näkökulmasta.

Tilinpäätöksen tehtävä on antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava tilinpäätöksen liitetiedoissa. Tuloslaskelma- ja tasekaavoista säädetään kirjanpitoasetuksessa. Tuloslaskelma ja tase on laadittava kaavoja yksityiskohtaisempina, jos se on tarpeen tilikauden tuloksen muodostumiseen vaikuttaneiden tekijöiden ja tase-erien selventämiseksi. (KILA 2006b.)

Tuloslaskelman eriin sisältyvät ympäristöasioista tilikaudelle kuuluvat ympäristökulut sekä pakollisena varauksena käsiteltyjen vastaisten ympäristömenojen muutos. Ympäristökulujen esittäminen tuloslaskelmassa omana eränä ei ole yleensä tarpeellista. Jos ympäristökululla on kuitenkin olennainen merkitys yrityksen tilinpäätöksen anta-

maan kuvaan, eritellään ympäristökulut tilinpäätöksen liitetiedoissa. Ympäristökulut voivat sisältyä seuraaviin kululajikohtaisen tuloslaskelman eriin: materiaalit ja palvelut, henkilöstökulut, poistot ja arvonalentumiset ja satunnaiset erät. (KILA 2006b.)

Pakollisena varauksena käsiteltyjen vastaisten ympäristömenojen muutos merkitään tuloslaskelmassa asianomaiseen kulueraan. Vastaisia ympäristömenoja ei esitetä tuloslaskelmassa tai sen liitteessä omana tilinpäätöseränään, ellei se ole tarpeen tilikauden tulokseen vaikuttaneiden tekijöiden selventämiseksi. Merkittävän pakollisen varauksen muutoksen ollessa kyseessä siitä annetaan selvitys. (KILA 2006b.)

Tase-eriin sisältyvät aktivoidut ympäristömenot eli ympäristöinvestoinnit ja pakollisena varauksena käsiteltävät ympäristövastuut. Aktivoidujen ympäristömenojen esittäminen taseen vastaavissa omana tilinpäätöseränään ei ole tarpeen, ellei sillä ole olennaista merkitystä tilinpäätöksen antamaan kuvaan. Muulloin aktivoidut ympäristömenot voidaan eritellä yksityiskohtaisemmin taseessa tai sen liitteessä. (KILA 2006b.)

Aktivoidut ympäristömenot voivat sisältyä seuraaviin tasekaavan tilinpäätöseriin. Pysyvät vastaavat; aineettomien hyödykkeiden kehittämismenoihin ja aineettomiin oikeuksiin sekä aineellisten hyödykkeiden maa- ja vesialueisiin, rakennuksiin ja rakennelmiin, koneisiin ja kalustoon ja muihin aineellisiin hyödykkeisiin. Komission suosituksen mukaan olennaiset ympäristövelvoitteisiin liittyvät varaukset on tarkoituksenmukaista esittää taseessa erikseen. Muutoin ne ilmoitetaan erikseen tilinpäätöksen liitetiedoissa varausten erittelynä. (KILA 2006b.)

Oikean ja riittävän kuvan-periaatteen mukaisesti lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa. Liitetiedot esitetään pääsääntöisesti kirjanpitoasetuksen ryhmittelyn mukaisesti. Ympäristöyleisohjeen mukaan ympäristöasioita koskevat tiedot voidaan esittää liitetiedoissa yhtenä kokonaisuutena. Tällöin on kuitenkin viittauksin tai muulla selkeällä tavalla varmistettava, että tilinpäätöksen lukija saa oikean kuvan ilmoitettavien liitetietojen kokonaismääristä. (KILA 2006b.)

Ympäristöasioiden esittäminen tilinpäätöksen liitetiedoissa koskee KILA:n ympäristöyleisohjeen mukaan erityisesti:

- arvostusmenetelmiä,
- satunnaisia ympäristökuluja,
- varausten erittelyä,
- ehdollisia ympäristövelkoja,
- ympäristöasioihin liittyviä vakuuksia ja
- päästöoikeuksia. (KILA 2006b.)

Tilinpäätöksen liitetietona on esitettävä tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät. Ympäristöasioiden esittämisen kannalta tämä merkitsee ympäristömenojen ja -vastuiden laskennassa sovellettujen arvostusperiaatteiden ja -menetelmien sekä aktivoitujen ympäristömenojen poistojen laskennassa hyödynnettyjen menetelmien kuvaamista. Jos ympäristövastuiden laskennassa on käytetty nykyarvomenetelmää, on tämä mainittava tilinpäätöksen laadintaperiaatteissa. (KILA 2006b.)

Tuloslaskelman satunnaisiin kuluihin sisältyvät erät on esitettävä liitetiedoissa. Satunnaisiksi kuluiksi katsotaan sellaiset tuotot ja kulut, jotka perustuvat yrityksen tavanomaisesta toiminnasta poikkeaviin, kertaluontoisiin ja olennaisiin tapahtumiin. Ympäristöön liittyvät satunnaiset kulut tulee KILA:n ympäristöyleisohjeen mukaan eritellä liitetiedoissa. Esimerkiksi ympäristölainsäädännön rikkomisesta johtuvat sakot ja maksut sekä ympäristön pilaantumisesta johtuvat kertaluontoiset korvaukset ovat satunnaisia ympäristökuluja. (KILA 2006b.)

Taseen vastaavissa liitetiedoissa on muiden kuin pienten kirjanpitovelvollisten esitettävä erittely olennaisista pakollisiin varauksiin merkityistä eristä, jos se on tarpeen tase-erien selventämiseksi. Ympäristövelvoitteisiin liittyvät varaukset ilmoitetaan tilinpäätöksen liitetiedoissa muiden pakollisten varausten alaryhmänä. Jos käytetään asteittain kertyvää varausta, on ilmoitettava kaikkien tällaisten pitkäaikaistoimintojen aiheuttamien menojen edellyttämä vastuun kokonaismäärä. (KILA 2006b.)

Kirjanpitoasetuksen mukaan liitetietona tulee esittää vastuusitoumukset ja muut kirjanpitovelvollisia koskevat taloudelliset vastuut. Liitetiedoissa esitetään taseen ulkopuolisina vastuina ympäristövelvoitteisiin liittyvät ehdolliset ympäristövelat ja riittävän tarkka selvitys niiden lajeista. Jos ympäristövastuun tarkkaa määrää ei voida lasken-

taan liittyvien epäselvyyksien vuoksi arvioida, tulee se ilmoittaa perusteluineen liitetiedoissa. Lisäksi ilmoitetaan mahdollisuuksien mukaan eri laskentatapojen tuottamat tulokset. Liitetietoina esitetään myös yrityksen ympäristöhoitoa varten ympäristöluvan perusteella antamat vakuudet. (KILA 2006b.)

Oikean ja riittävän kuvan antamiseksi päästöoikeuksien vaikutuksista, yrityksen tulee esittää liitetietoina päästöoikeuksiensa, toteutuneiden päästöjen ja käymänsä päästökaupan kokonais- ja hintatilanne sekä vaikutus tulokseen ja taloudelliseen asemaan. (KILA 2006b.)

2.1.3.4 Suositus ympäristöasioita koskevien lisätietojen antamisesta liitetiedoissa

Ympäristöasioita koskevien lisätietojen antamisesta liitetiedoissa esitellään seuraavaksi tiivistetysti niiltä osin, kun se on tarpeen kohdeyrityksen yhteiskuntavastuureportoinnin ympäristöosa-alueen kehittämisen osalta.

KILAn ympäristöyleisohjeessa on eräiden ympäristöasioiden esittämisen osalta suositeltu perinteistä lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota laajempaa raportointivelvollisuutta. Tällä tavoin edistettäisiin yrityksen tilinpäätösten ja toimintakertomusten yhdenmukaistamista ympäristöasioiden esittämisen osalta. Komission suosituksen mukaan tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa esitettävien ympäristöasioiden määrää, avoimuutta ja vertailukelpoisuutta on myös lisättävä. (KILA 2006b.)

Toimintakertomus ja ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportit sisältävät ympäristöasioita koskevaa tietoa enemmän kuin tilinpäätösinformaatio. Tilinpäätöksessä esitetään ympäristötietoina vain sellaiset tiedot, joilla on merkitystä oikeiden ja riittävien tietojen antamisen kannalta. Liitetiedoissa esitettävät ympäristöasioita koskevat tiedot ovat luonteeltaan lisälaskelmia, joiden tarkoitus on antaa yksityiskohtaisempaa tietoa tuloksen ja taloudellisen aseman kannalta olennaisista ympäristöasioista sekä niihin liittyvistä olosuhteista. (KILA 2006b.)

Vertailukelpoisuuden parantamiseksi KILA suosittelee seuraavassa eriteltyjen tietojen ilmoittamista tilinpäätöksen liitetietoina:

- ympäristövastuut,

- vastaisten ympäristömenojen kirjaamisperiaatteet,
- tilikauden ympäristökulut,
- aktivoidut ympäristömenot,
- ympäristöperusteiset sakot, maksut ja korvaukset sekä
- ympäristönsuojeluun liittyvät tuet ja avustukset. (KILA 2006b.)

Ympäristövastuut voidaan esittää liitetiedoissa pakollisia tietoja laajempina. Tällöin jokaisen vastuuryhmän osalta annetaan lyhyt kuvaus yrityksen toimintaan liittyvästä olennaisesta velvoitteesta, vastuun laji sekä ilmoitetaan ympäristövelvoitteiden täyttämisen ajankohdat ja ehdot. Liitetiedoissa on myös annettava selvitys yrityksen toimintaan liittyvistä ympäristövahingoista, vahinkojen korjaamista edellyttävistä lakisääteisistä vaatimuksista tai viranomais määräyksistä sekä meneillään olevista tai suunnitelluista kunnostustoimenpiteistä. Jos ympäristövastuiden kustannusten suuruus perustuu erilaisiin, toisistaan poikkeaviin arvioihin, tulee liitetiedoissa selvittää arvion laadintamenetelmää sekä esittää oletuksia lainsäädännön kehityksestä ja teknisistä olosuhteista. (KILA 2006b.)

Vastaisten ympäristömenojen kirjaamisperiaatteen mukaan esimerkiksi sijaintipaikan alkuperäiseen tilaan palauttamiseen liittyvien vastaisten ympäristömenojen eli pakollisten varausten osalta liitetiedoissa ilmoitetaan sovellettu kirjaamisperiaate. (KILA 2006b.)

Liitetiedoissa on suositeltavaa esittää tilikauden ympäristökulujen kokonaissumma sekä kululajeittain laadittu erittely tuloslaskelmaan kirjatusta ympäristömenoista sekä niiden laskentaperiaatteet. Ympäristökuluja voidaan myös ryhmitellä niiden olennaisuuden tai liiketoiminnan kokoon tai luonteeseen nähden sopivalla tavalla. (KILA 2006b.)

Liitetiedoissa tulee esittää tilikaudella aktivoitujen ympäristömenojen eli ympäristönsuojeluinvestointien kokonaismäärä ja tase-erittäin laadittu erittely, jos tämä voidaan tarpeeksi luotettavasti määrittää. Lisäksi aktivoidut ympäristömenot voidaan jaotella ulkoisiin ja sisäisiin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin ja ryhmitellä ympäristönsuojelun osa-alueiden mukaan siinä määrin kuin se on mahdollista. (KILA 2006b.)

Liitetiedoissa on suositeltavaa esittää erittely sakoista ja muista ympäristölainsäädännön rikkomuksista johtuvat merkittävät menot sekä aikaisemman ympäristön saastumisen vuoksi ulkopuoliselle maksettujen vahingonkorvaukset, jos niitä ei ole erikseen ilmoitettu satunnaisten erien kohdalla. (KILA 2006b.)

Yrityksen käyttämien tai sille myönnettyjen ympäristönsuojeluun liittyvien tukien ja avustuksien määrä on suositeltavaa ilmoittaa liitetiedoissa. Lisäksi liitetiedoissa voidaan esittää näiden tukien osalta niihin liittyvät ehdot tai yhteenveto samantyyppisten tukien ja avustuksien ehdoista. Tukien ja avustuksien kirjanpitokäsittelyssä tulee esittää myös käytetyt laskentaperiaatteet ja -menetelmät. Jos ympäristöasioihin liittyy olennaisia verohelpotuksia, voidaan ne mainita tässä yhteydessä. (KILA 2006b.)

2.1.4 KILAn yleisohjeiden vaikutus käytännön yhteiskuntavastuureportointiin

Toimintakertomusyleisohjeen rooli on pitkälti kirjanpitolain ja -asetuksen sääntelevässä toimintakertomuksen laatimisessa opastava ja lakia sekä asetusta esimerkein tulkitseva. Tarkoituksena on parantaa toimintakertomuksen vertailukelpoisuutta yhdenmukaistamalla tunnuslukujen ja muiden tietojen esittämistapaa (KILA 2006a). On mahdollista, että tavoitteena oleva vertailukelpoisuuden paraneminen nousee, jos yritykset käyttävät KILAn toimintakertomusyleisohjeen henkilöstöä ja ympäristöä koskevien taloudellisten tunnuslukujen laskentakaavoja sekä hyödyntävät yleisohjeen esimerkkien tarjoaman informaation.

Toimintakertomusyleisohje jättää tilaa tulkinnalle siitä, miten ja kuinka laajasti yleisohjeen henkilöstöä ja ympäristötekijöitä tulkitsevaa informaatiota tulisi esittää toimintakertomuksessa. Toimintakertomusyleisohjeen sanapainot viittaavat siihen, että ympäristöasioiden esittäminen olisi enemmän suotavampaa kuin henkilöstöasioiden esittäminen. Tähän viittaa myös toimintakertomusyleisohjeen kohta, jossa mainitaan, ettei kirjanpitolain esitöissä ole vielä yksityiskohtaisesti perusteltu, mitä henkilöstöön liittyviä tunnuslukuja toimintakertomuksessa tulisi esittää. Asian käsittely on ohjeen mukaan kansallisella tasolla vielä hieman kesken. Sen sijaan ympäristöasioiden painottamisen taustalla on KILAn ympäristöyleisohje, joka määrittelee ympäristöasioiden esittämistä toimintakertomusyleisohjetta yksityiskohtaisemmin. KILAn toimintakertomusyleisohjeen julkaisemisella otetaan kantaa jo toistamiseen ympäristöasioiden esittämiseen osana lakisääteistä raportointia. Asian käsittelynäkökulma on vain muut-

tunut vapaaehtoisesta taloudellisten ympäristöasioiden käsittelystä lakisääteiseksi toimintakertomusraportoinnin piiriin kuuluvaksi raportoinniksi.

Lisäksi toimintakertomusyleisohje sisältää toisen tulkinnanvaraisen kohdan, jossa yrityksen tulisi ympäristönsuojelun tason kuvaamiseksi esittää merkittäviä ympäristönäkökohtia kuvaavia tunnuslukuja. Toisaalta toimintakertomusyleisohjeen seuraavassa kohta, jossa kuvataan toimintakertomuksen suhdetta muuhun ympäristöraportointiin, esittää toimintakertomukseen lisättävää yhteenvetoa ympäristöön liittyvistä tuloksista, jos yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportti sisältää olennaiset tunnusluvut ympäristönsuojelun tasosta. Tämä tarkoittaa sitä, että varsinaiset tunnusluvut voivat jäädä erilliseen yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportin piiriin, jos toimintakertomuksesta löytyy lyhyt kuvaus tunnusluvuista ja viittaus alkuperäiseen lähteeseen. Tällaiset tulkinnanvaraiset ratkaisut voivat hidastaa toimintakertomuksen uudistamisen perimmäistä tarkoitusta eli vertailukelpoisuuden parantamisesta eri raporttien kesken.

Toimintakertomusyleisohje vaatii yritystä varmistamaan lisäksi toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitettyjen ympäristö- ja henkilöstöasioiden sekä niitä erillisissä yhteiskuntavastuu- ja ympäristö/henkilöstöraporteissa vastaavien kohtien yhdenpitävyyden, jos toimintakertomuksen tiedot pohjautuvat erillisiin raportteihin tai niihin viitataan suoraan. Tämä edellyttää yrityksen erillistä yhteiskuntavastuuraportointia mukautumaan pakollisen tilinpäätösinformaation julkaisurytmiin, mikäli toimintakertomuksen ympäristö- ja henkilöstökohdissa viitataan suoraan erillisissä yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraporteissa esitettyihin tietoihin. Tällä samanaikaisella julkaisurytmillä varmistetaan tietojen luotettavuuden säilyminen. Viitatessa jo julkaistuihin, vanhoihin raportteihin tieto on myös yhtä hyvin todennettavissa kuin samanaikaisesti julkaistuissa raporteissa, mutta tietojen luotettavuus saattaa kärsiä, mikäli tiedot ovat jo vanhentuneita.

Lisäksi yhteneväisyysvaatimus raporttien välillä vaatii, että raportoitavan yhteisön laajuuden ja raportointirajojen tulee olla samat. (KILA 2006a.) Nämä käytännöt voivat jatkossa lähentää pakollista ja vapaaehtoista yhteiskuntavastuuraportointia. Tämä muutos tulee vaatimaan yrityksen yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportoinnilta ulkopuolisen tahon varmennusta raportissa käsitellyille asioille, mikäli yhteiskuntavas-

tuusasioita tai viittauksia niihin käsitellään lakisääteisessä, varmennusta vaativassa dokumentissa, kuten hallituksen toimintakertomuksessa.

Niskalan ja Tarnan (2003, 159) mukaan 14.1.2003 julkaistu ensimmäinen KILAn ympäristöyleisohje kehittää ympäristöraportointia auttaen organisaatioita tulkitsemaan nykyisiä säännöksiä ja tarjoten säännöksiin liittyviä yhtenäisiä raportointivaihtoehtoja. Ympäristöyleisohjeen toinen päivitetty versio noudattaa paljon ensimmäisen yleisohjeen sisältöä ja sen tarkoitusta, korjaten ainoastaan muutaman sanamuodon ja lisäten päästökaupan alkamisen johdosta muutaman siihen liittyvän kappaleen. Päivitetyssä ympäristöyleisohjeessa ei käsitellä enää toimintakertomusta laajalaisesti, vaan viitataan uuteen toimintakertomusyleisohjeeseen.

Niskala ja Tarna (2003) tulkitsevat KILAn ympäristöyleisohjeen etuja muun muassa vertailtavuuden sekä oikean ja riittävän kuvan-näkökulmista. Ympäristöriskin ja -vastuiden selvittämisen yhdenmukaisella tavalla helpottaa tilinpäätösten vertailua sekä oikean ja riittävän kuvan antamista yrityksen taloudellisesta asemasta. (Niskala & Tarna 2003, 158-159.) Edellä esitetty näkökulma on myös nykyisin ajankohtainen ja pitävä, sillä KILA laajentaa uuden toimintakertomusyleisohjeen myötä vertailun koskemaan lisäksi hallituksen toimintakertomusta ja tuo lisäksi enemmän esille kansainvälisten tilinpäätösstandardien asemaa ympäristö- ja henkilöstöasioiden esittämistä koordinoivana tekijänä.

KILAn ympäristöyleisohje ottaa kantaa ympäristömenojen kirjanpitokäsittelyyn ja esittämiseen tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa. Komission suositus ehdottaa Euroopan yhteisöjen tilastotoimiston käyttämien ympäristömenoja koskevien yksityiskohtaisten määritelmien soveltamista myös ympäristömenojen esittämiseen tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa. Suomessa tilastointiohjeita antaa Suomen tilastokeskuksen teollisuuden ympäristönsuojelumenoja koskevat ohjeet. Tilastoinnissa sovellettavien ohjeiden käyttö ympäristömenojen kirjanpitokäsittelyssä ja esittämisessä tilinpäätöksessä on perusteltua etenkin silloin, jos yritys on jo rakentanut ympäristölaskentajärjestelmänsä tuottamaan tietoa ympäristömenoista ja jos kerättyjen tietojen perusteet eivät ole ristiriidassa KILAn ympäristöyleisohjeessa esitettyjen yleisten kirjaamis- ja laskentaperiaatteiden kanssa. (KILA 2006b.) Tästä KILAn neuvosta voidaan tehdä se johtopäätös, että laadukkaan ympäristömeno-

informaation määrittämiseksi yrityksellä tulisi olla jo ennen ympäristömenojen raportointia, usein taloushallintoon integroitu, ympäristölaskentajärjestelmä tai sitä vastaava järjestelmä. Niskala ja Tarna (2003, 183) ehdottavat ympäristölaskentajärjestelmän rakentamista kirjanpidon tili- ja kustannuspaikkarakennetta sekä sisäisen laskennan järjestelmiä hyödyntäen.

Jos rakennettua ympäristölaskentajärjestelmää ei vielä ole olemassa, on KILAn ohjeen mukaisesti myös ympäristömenojen arviointi mahdollista (KILA 2006b). Tällöin on huomioitava informaation laadun kärsiminen, jolloin myös ympäristömenojen esittämisen laatu heikkenee ja vertailukelpoisuuden sekä luotettavuuden arvioiminen voi olla hankalaa.

Molempia yleisohjeita koskeva olennaisuuden määritelmä toistuu yleisohjeissa usein. Esimerkiksi KILAn toimintakertomusyleisohjeen mukaan (KILA 2006a) ympäristöasioita koskevien tunnuslukujen esittämisvelvollisuus toimintakertomuksessa syntyy silloin, kun ympäristöasioilla on olennainen merkitys liiketoiminnan kehityksen, tuloksen ja taloudellisen aseman ymmärtämisen kannalta tai, kun ne vaikuttavat olennaisesti yrityksen liiketoiminnan tavoitteisiin pitkällä aikavälillä. Olennaisuutta määriteltäessä on hyvä huomioida yrityksen toimialasta ja toimintamaista aiheutuvat toimintaympäristön luomat odotukset ja paineet sekä ympäristövaikutusten merkittävyys. Lisäksi toiminnan, tuotteiden ja palvelujen ympäristöluvanvaraisuus olisi huomioitava. (KILA 2006a.) Toisaalta ympäristölupia on Suomessa myönnetty jo niin paljon, että tämä viimeksi mainittu peruste olennaisuuden määrittämiseksi on horjuva. Niskala et al. (2004, 68) määrittelevät olennaisuus-käsitettä yrityksen koon, maantieteellisten toiminta-alueiden tai yhteiskunnallisten vaikutusten laajuuden mukaan. Toimintakertomusyleisohje (2006a) suosittelee, että yrityksen tulee itse tunnistaa ja valita olennaiset ympäristöasioita koskevat tunnusluvut oman toimintansa luonne ja laajuus huomioiden. Olennaisuuden määrittely jätetään siis yrityksen itse arvioitavaksi. Tässä apuna voidaan käyttää vain parhaita käytäntöjä eli pitkälti muiden organisaatioiden tarjoamia esimerkkejä sekä omaa harkintaa.

2.2 Erilliset yhteiskuntavastuuraportit

Yhteiskuntavastuuraportoinnin tehtävänä on kertoa laaja-alaisesti yrityksen toimista kestävän kehityksen alueella. Yhteiskuntavastuuraportointi kuuluu yrityksen suhde- eli PR-toimintaan. Lehtonen (1998) painottaa, että PR-toiminnan tehtäviin sisältyy yleisön asenteiden ja mielenkiinnon kohteeksi nousevien teemojen ennakointi, analysointi ja tulkinta sekä sellaisten prosessien seuranta ja tukeminen, joilla organisaatio uskoo saavansa yleisön myönteiseksi tavoitteelleen (Kivikuru & Kunelius (toim.) 1998, 119). Yritysten on tärkeää tietää sidosryhmien käsitykset sekä motiivit yhteiskuntavastuusta pyrkien etsimään vastaavuutta omien ja sidosryhmien käsitysten väliltä. Vasta, kun osapuolten oletukset toistensa tavoitteista ovat totuudenmukaiset, voivat osapuolet saavuttaa yhteisymmärryksen tai päästä kumpaakin tyydyttävään sopimukseen (Lehtonen teoksessa Kivikuru & Kunelius (toim.) 1998,127). Samaa mieltä on myös Adams (2004, 731- 733), joka kritisoi yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin sisällön kattavuutta kuvaten sen epätäydelliseksi. Hänen mukaansa yhteiskuntavastuuraportit eivät voi sidosryhmien toisistaan poikkeavien tavoitteiden vuoksi olla täydellisiä ellei yrityksen ja sidosryhmien välillä ole vuorovaikutteista kommunikointia yrityksen yhteiskuntavastuuasioista sekä niiden raportoinnista (Adams 2004).

Yhteiskuntavastuun alueella tapahtuneet vahingot ja huolimattomuudet voivat aiheuttaa yrityksen arvon heikentymistä. Toisaalta yhteiskuntavastuuraportoinnin hyödyt ovat myös moninaiset. Taulukossa 3 Niskala ja Lovio listaavat liiketoimintahyödyt, joita yritykselle syntyy yhteiskuntavastuuraportoinnin toteuttamisesta (Juholin 2004, 231).

Tyypillisin taulukossa 3 esitetty yhteiskuntavastuun hoidosta koitua hyöty on yritys-prosessien läpikäynti ympäristönäkökohtien ja -vaikutuksien tunnistamiseksi, mikä voi paljastaa selkeitä prosessien ja tuotteiden parannusmahdollisuuksia ja myös samalla realisoida kustannussäästöjä. Lisäksi hyvin hoidetun yhteiskuntavastuuraportoinnin myötä saavutettu parantunut yritysmaine tuo Fombrunin (1996, 80) mukaan yritykselle strategista hyötyä kohentuneen kilpailuaseman myötä parantamalla samalla sen asemaa haluttavana työnantajana sekä sijoituskohteena.

TAULUKKO 3 Yhteiskuntavastuuraportoinnin hyödyt. (Niskalan & Lovio Juholinin 2004, 231 mukaan.)

Raportoinnin hyödyt	Liiketoimintahyödyt
Toiminnan kehittämiseen liittyvien mahdollisuuksien tunnistaminen ja kustannussäästöt	Kilpailukyvyn paraneminen
Asiakkaiden tarpeiden parempi ymmärtäminen	Tuotteiden ja palveluiden laadun paraneminen
Toimittajaketjun parempi hallinta sosiaalisten ja ympäristöasioiden suhteen	Toimittajasuhteiden syveneminen
Yrityksen pitkántähtäimen vision, strategian ja johtamisen tavoitteiden selkeä viestiminen	Henkilöstön motivaation nousu ja yrityksen houkuttelevuuden kasvu
Läpinäkyvyys yrityksen toimintaan liittyvien sosiaalisten ja ympäristöriskien viestimisessä	Yrityksen rahoitusaseman paraneminen
Edelläkävijyys niche- markkinoiden ja tulevien lainsäädännön vaatimusten tunnistamisessa	Pääsy uusille markkinoille
Sidosryhmäviestinnän parantunut läpinäkyvyys ja kattavuus	Yrityksen maineen paraneminen

Yhteiskuntavastuun raportointikäytännöt ovat pakolliseen tilinpäätösraportointiin verrattuna hyvin nuoria. Näiden kahden raportointikäytännön välille on vähitellen syntynyt yhteys, jossa tilinpäätösraportointi on omaksunut yhteiskuntavastuuraportointiin liittyviä vakiintuneita käytäntöjä (Niskala, Vahala & Lovio 2004). Tulevaisuudessa on nähtävissä kehitys, missä raportointikäytännöt yhdistyvät ja muodostavat yhteiskuntavastuuraportointikäytännön, joka on yhdenmukainen sekä varmennettavissa oleva raportointikäytäntö.

2.2.1 Vapaaehtoiset raportointialoitteet; GRI:n G3-raportointiohjeisto

Erilaisten yhteiskuntavastuun raportointitapojen harmonisoimiseksi alkoivat vuonna 1997 YK:n ympäristöohjelma UNEP ja CERES-järjestö kehittämään yhteistyössä monien taloudellisten sekä ei-taloudellisten sidosryhmien kanssa Global Reporting Initiative-ohjeistoa. Se on kansainvälinen aloite, jonka tarkoituksena on luoda yleisesti hyväksytty raportointimalli eri organisaatioiden yhteiskuntavastuuraportoinnin helpottamiseksi sekä ohjata hyvän yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännön kehittymistä. (GRI 2002.)

GRI-ohjeisto on uudistunut kehittyvän yhteiskuntavastuuraportoinnin ja uusien tietotarpeiden myötä. Yleisen raportointiohjeiston lisäksi GRI on julkaissut eri aloille suunnattuja yhteiskuntavastuuraportointiohjeistoja, jotka ottavat huomioon alakohtaiset erityispiirteet. Tällaisia alakohtaisia raportointiohjeistoja löytyy muun muassa rahoitussektorilta sekä kaivostoiminta ja metallisektorilta. Vuoden 2002 GRI-ohjeiston

korvaava uusi GRI:n G3-raportointiohjeisto julkaistiin lokakuussa 2006, jonka tarkastelunäkökulma edeltäjäänsä verrattuna on hieman erilainen. G3-raportointiohjeiston tarkoitus ei ole raportoida vain niistä yhteiskuntavastuuasioista, joista organisaatiolla on tietoa, vaan rajata jo raportointiprosessin alkuvaiheessa organisaation tärkeimmät sidosryhmät, selvittää heidän tietotarpeensa sekä määrittää organisaation kannalta tärkeimmät raportoivat asiat yhteiskuntavastuun alueelta ja raportoida näistä alueista. Tarkoituksena ei ole nykyisin raportoida kaikista GRI:n kehittämistä indikaattoreista vaan keskittyä organisaation kannalta oleellisimpiin indikaattoreihin sekä raportoitaviin asioihin (Lansen-Rogers 2006).

Aluksi uusi GRI G3-raportointiohjeisto sisältää periaatteet ja ohjeistukset, jotka ohjaavat raportin sisällön ja raportointiperiaatteiden määrittämisessä, tiedonlaadun varmistamisessa sekä rajoitusten teossa. Vasta näiden jälkeen esitellään raportin rakenne. GRI G3:n mukainen yhteiskuntavastuuraportti rakentuu viidestä kokonaisuudesta, jotka ovat strategia ja analyysi, yritysprofili, raportoinnin muuttujat, hallinto, sitoutuminen ja sidonnaisuus sekä johtamisnäkökulma sekä tunnusluvut. (GRI 2006.)

Strategia ja analyysi-osio sisältävät kuvauksen organisaation yhteiskuntavastuustrategiasta, toimitusjohtajan katsauksen sekä analyysin yrityksen keskeisistä riskeistä ja mahdollisuuksista kestäväen kehityksen alueella. Yritysprofili kuvailee puolestaan raportoitavaa kokonaisuutta sekä siinä raportointisyklin aikana tapahtuneita muutoksia. Kolmantena kohtana on edelliseen ohjeeseen verrattuna aivan uusi osuus, raportoinnin muuttujat, joka kuvailee itse raportointiprosessia. Tähän osioon sisältyy muun muassa raportoinnin laajuus, tiedon keruu- ja hallintamenetelmät sekä ulkopuolisen tahon varmistus raportille. Hallinto, sitoutuminen ja sidonnaisuus-osuus kuvailee organisaation hallintokäytäntöjä, sen jäsenyyksiä ja yhteistyötä erilaisissa ulkopuolisissa yhteiskuntavastuuseen liittyvissä aloitteissa sekä sidosryhmäsuhteita. Viimeisenä kohtana yhdistyvät johtamisnäkökulma sekä yhteiskuntavastuuta mittaavat tunnusluvut. (GRI 2006.)

Uuden ohjeiston painopistealueet ovat johtamisjärjestelmissä ja -käytännöissä sekä tunnusluvuissa. Tunnuslukuja on edelliseen ohjeistoon verrattuna hieman vähennetty sekä uudistettu. Tällöin näkökulma siirtyy pelkistä raporteissa käytettävistä yhteiskuntavastuuta mittaavista tunnusluvuista kohti johtamisjärjestelmien avulla johdettua

sekä raportoitavaa yrityksen yhteiskuntavastuun hoitoa. Lisäksi uudessa G3-raportointiohjeessa korostuvat raportoinnin sisältöä ja sen tiedon laatua ohjaavat periaatteet, joiden käytäntöön ottoa voi omassa organisaatiossa määritellä ohjeen jokaiseen periaatteeseen liittyvällä itsearviointitestillä. Uudistetussa ohjeessa painotetaan myös ulkopuolisen varmistuksen tärkeyttä sekä raportoinnin luonteen muuttamista ”kaikille vähän kaikkea”-tyylisestä esittämisestä fokusoituneempaan raportointiin. (Ianssen-Rogers 2006.)

2.2.2 ISO 14000-sarjan ja EMAS-asetuksen vaikutus yhteiskuntavastuuraportointiin

Yhteiskuntavastuuraportointia ohjaavat osaltaan myös ympäristöasioiden johtamiseen erikoistuneet ISO 14000-standardiperhe sekä EU:n EMAS-asetus. Nämä ympäristönhallintajärjestelmät ovat kehitetty erilaisten organisaatioiden ympäristöasioiden yleistä hallintaa varten.

Ympäristöjärjestelmän käyttöönoton tarkoituksena on edesauttaa yritystä jatkuvan ympäristöhoidon parantamisessa. Halmeen (1997, 101) mukaan ympäristöjärjestelmä antaa yritykselle puitteet organisoida ympäristöjohtamisen tehtävät. Näihin tehtäviin kuuluu yhtenä osana yhteiskuntavastuuraportoinnin suunnittelu ja toteuttaminen.

EMAS- ja ISO 14001-ympäristönhallintajärjestelmä eroavat toisistaan siinä suhteessa, EMAS-järjestelmä sisältää ISO 14001-standardin mukaisen ympäristöjärjestelmäosuuden lisäksi ympäristöselonteon. Tämä tarkoittaa erillisen EMAS-raportin laatimista ympäristöjärjestelmän toimipaikoista. Selonteon vahvuutena on se, että sen tiedot vahvistaa aina ulkopuolinen todentaja (Niskala, Vahala & Lovio 2004, 55). Tällaista raportointivelvoitetta ei kuulu ISO 14001-standardiin, vaikka toisaalta raportointivelvoitteen puuttuminen ei tarkoita sitä, etteikö organisaation ympäristöä koskevasta toiminnasta tulisi raportoida. ISO-standardiperheeseen kuuluva ISO 14031-standardi ympäristöasioiden hallinnasta tarjoaa ohjeita ja tunnuslukuja ympäristönsuojelun tason arvioimiseksi. Näiden ohjeiden ja tunnuslukujen avulla tuotettu tieto auttaa sekä organisaation sisäistä johtoa että sen ulkopuolista toimintaympäristöä.

2.2.3 Muut yhteiskuntavastuuraportoinnin sisältöön vaikuttavat aloitteet ja ohjeistot

Yrityksen yhteiskuntavastuuta ja osittain sen raportointia ohjaamaan on viime vuosina syntynyt myös muita kansainvälisiä ohjeistoja ja aloitteita. Näissä yhteiskuntavastuuasioiden hoitoa ja -raportointia käsitellään usein osana suurempaa kokonaisuutta. Ohjeistoista ja aloitteista tunnetuimpia ovat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille sekä YK:n Global Compact–aloite (Niskala, Vanhala & Lovio 2004, 9).

Ohjeistoiden ja aloitteiden lisäksi sijoittaja-analyttikoiden kyselylomakkeet, viranomaisvaatimukset esimerkiksi ympäristöluvan saamiseksi sekä erilaisiin kestävän kehityksen indekseihin pääsemiseksi laaditut kyselylomakkeet ja pääsykriteerit toimivat yhteiskuntavastuuraportoinnin jatkuvan kehittämisen motiiveina. Kestävän kehityksen indeksejä ja niiden pääsykriteerejä pohditaan tarkemmin kappaleessa 3.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (OECD Guidelines for Multinational Enterprises) ovat valtioiden monikansallisille yrityksille esittämä suosituskokoelma, joka on julkistettu vuonna 1976. OECD:n toimintaohjeiden tavoitteena on varmistaa, että kansainväliset yritykset toimivat kansallisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten odotusten mukaisesti. Lisäksi ne pyrkivät vahvistamaan yritysten ja ympäröivän yhteiskunnan välistä luottamusta, edistämään kansainvälisille sijoituksille myönteistä ilmapiiriä sekä lisäämään monikansallisten yritysten panosta kestävän kehityksen edistämiseksi. (Niskala, Vanhala & Lovio 2004, 11- 12.)

YK:n pääsihteeri Kofi Annanin esitys Maailman talousfoorumissa Davosissa vuonna 1999 sai aikaan YK:n Global Compact–aloitteen. Global Compact-aloite on vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen tähtäävä aloite. Sen tavoitteena on koota yrityksistä, YK:n organisaatioista ja kansalaisjärjestöistä verkosto, joka toimii yhteistyössä yhteiskunnallisesti kestävän kansainvälisen talouden edistämiseksi. (Niskala, Vanhala & Lovio 2004, 14- 15.) Global Compact-aloitteen kymmenestä periaatteesta kolme periaatetta keskittyy ympäristön tilan edistämiseen ja neljä periaatetta työntekijöiden oikeuksien turvaamiseen.

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)-organisaatio edustaa kymmeniä teollisuuden aloja, kymmenistä eri maista lähtöisin olevia yrityksiä ja koostuu 160 kansainvälisestä yrityksestä. WBCSD:n visiona on tarjota liiketoiminnallinen toimintatapa, joka toimii katalysaattorina muutoksessa kohti kestäväää kehitystä sekä edistää ekotehokkuuden, innovaation ja yrityksen yhteiskuntavastuun roolia (WBCSD 2002). WBCSD on myös ollut kehittämässä yhteiskuntavastuuraportointia ja julkaissut raportointiohjeistoja, jotka ohjeistavat yhteiskuntavastuuraportoinnin toteutuksessa ja pyrkivät edistämään parhaita raportointikäytäntöjä.

Vuoden 2006 alussa Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat asetuksen, joka käynnisti Euroopan päästö- ja siirtorekisterin perustamisprosessin (jatkossa E-PRTR). E-PRTR tulee korvaamaan vuonna 2000 perustetun päästöjä ilmaan ja veteen rekisteröivän Euroopan päästörekisterin, EPERin (A European Pollutant Emission Register). Päästötietojen ilmoittaminen EU:n komissiolle perustuu IPPC-direktiiviin. Euroopan päästö- ja siirtorekisteriin raportoitavia tietoja ovat päästöt ilmaan, veteen ja maahan asetuksen liitteessä eritelty ympäristölle haitallisten aineiden listauksen mukaan. Edellisestä päästörekisteristä poiketen yritysten on raportoitava myös jätetietoja. (2006/166/ EY.) Kansallisen viranomaisen tulee ilmoittamaan tiettyjen kynnyksrajat ylittävät päästöt komissiolle, joka julkaisee tiedot internetissä. Uudistumisen taustalla on tavoite tuoda päästötiedot julkisesti helposti saataville yhtenäisen päästö- ja siirtorekisterin perustamisen avulla. Tämän avulla tavoitteena on lisäksi edesauttaa päästöjen syntymisen ehkäisemistä sekä vähentämistä, tiedon levittämistä sekä mahdollistaa julkinen osallistuminen ympäristöasioiden päätöksentekoprosessiin. (European Commission 2006.)

2.2.4 Esimerkkejä ja trendejä muiden maiden yhteiskuntavastuuraportoinnista

Kansainvälisten ohjeistojen lisäksi useat maat ovat edistäneet yritysten yhteiskuntavastuuraportointia sekä julkisen vallan toimenpitein että kannustamalla yrityksiä hyödyntämään yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämisessä vapaaehtoisia toimintamalleja. Osassa maita yhteiskuntavastuuasioista raportoiminen tilinpäätöksessä on tullut osaksi lainsäädäntöä.

Vapaaehtoisista raportointiohjeistoista voi joissakin tapauksissa tulla pakollisia, kuten Etelä-Afrikassa on käynyt. Siellä kiinnostus talous- sekä yritysetiikkaa kohtaan on entisestään kasvanut (Ulshöfer 2005, 54). Osittain tästä kehityksestä johtuen Etelä-Afrikassa GRI-ohjeistoon pohjautuva raportointi on viety hallintokäytäntö-ohjeiston kautta edellytykseksi yhtiön julkiselle noteeraamiselle Johannesburgin pörssissä. Tämä niin sanottu King II-raportti, jonka tavoitteena on kehittää hyvän hallintotavan käytäntöjä yrityksissä, oli maailman ensimmäinen virallinen yrityksen hallintokäytäntöjä koskeva raportti, jossa yhteiskuntavastuuraportointi oli sisällytetty julkisen noteerauksen ehtoihin. (Niskala et al. 2004.)

Erillisiä yhteiskuntavastuuraportteja sääntelevät lait Belgiassa, Hollannissa ja Tanskassa. Tunnetuin näistä on Tanskan laki ”vihreistä tilinpäätöksistä”, joka edellyttää tietyillä toimialoilla toimivilta ympäristölupavelvollisilta yrityksiltä erillistä ympäristöraporttia. Lisäksi Hollannin ympäristölainsäädännön vaatii yrityksiä, jotka ympäristölain mukaan kuormittavat ympäristöä, julkaisemaan joka toinen vuosi erillisiä ympäristöraportteja. (Niskala et al. 2004.)

Useissa maissa on säädetty vaatimuksia yhteiskuntavastuutietojen esittämiseen osana tilinpäätösraportointia. Usein nämä velvoitteet liittyvät yrityksen merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvien taloudellisten vaikutusten, kuten ympäristömenojen tai -vastuiden, raportointiin joko tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa. Suomen kirjanpitolautakunnan antamien yleisohjeiden lisäksi tällaisia vaatimuksia esiintyy Australiassa, Iso-Britanniassa, Kanadassa, Norjassa, Ranskassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa. (Niskala et al. 2004, 45-47.)

Ranskassa yhteiskuntavastuuasioiden raportointi on viety askelta pidemmälle osaksi tilinpäätösraportointia. Ranskan lain mukaan julkisesti noteerattuja yhtiöitä veloitetaan raportoimaan ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä asioista osana toimintakertomusta. Samanlaisia käytäntöjä ja ohjeita esiintyy myös eri painotuksin yllä lueteltujen maiden lainsäädännöstä sekä ohjeistuksista (Niskala et al. 2004, 50-54.)

3 VASTUULLINEN SIOITTAMINEN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN INDEKSIT

Eettinen sijoittaminen, toiselta määritelmältään vastuullinen sijoittaminen, on yksi nopeimmin kasvavista sijoittamisen alueista. Eettinen sijoittaminen on sijoitusprosessi, joka huomioi sekä positiiviset että negatiiviset ekologiset, eettiset ja sosiaaliset näkökulmat perusteellisen taloudellisen analyysin osana. Sosiaaliin sijoittajiin kuuluvat yksittäiset ihmiset, yliopistot, sairaalat, rahastot, eläkerahastot, yritykset, uskonnolliset järjestöt ja joukko muita ei-taloudellista voittoa tavoittelevia organisaatioita. Eettiset sijoittajat analysoivat yrityksiä ja sijoittavat sellaisiin organisaatioihin, jotka täyttävät tietyt yhteiskuntavastuun kriteerit. (SIF 2003, 3.)

Vastuullisessa sijoittamisessa käytetään SIFin raportin (2003) mukaan kolmea sijoittamisstrategiaa. Nämä sijoitusstrategiat löytyvät myös muualta kirjallisuudesta hieinan erilaisin koostumuksin (ks. esim. Sharfman 1996, Kuisma 2001).

Ensimmäinen sijoittamisstrategia pohjautuu positiiviseen ja negatiiviseen seulontaan. Negatiivinen arvottaminen kuuluu eettisen sijoittamisen vanhimpiin menetelmiin. Negatiivinen arvottaminen välttää sijoittamasta sellaisiin aloihin, kuten esimerkiksi ase- ja tupakkateollisuuteen, joiden johtamismenetelmien katsotaan olevan vastuuttomia (Sharfman 1996). Positiivisessa arvottamisessa pyritään pelkän rajaamisen lisäksi löytämään sellaisia yrityksiä, jotka ovat edelläkävijöitä yhteiskuntavastuun alueella. Tämä tarkoittaa yrityksiä, jotka ovat keskiarvoa parempia yhteiskuntavastuun hoidossa. Yritykset, joiden tuotteet ovat turvallisia ja hyödyllisiä ja jotka noudattavat ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa ovat esimerkkeinä tällaisesta organisaatioista. (SIF 2003.)

Toisen strategian sitoutumismenetelmä tarkoittaa sitä, että sijoituskohteena olevien yritysten edustajien kanssa käydään ”rakentavaa keskustelua”, jossa osakkeenomistajat voivat ilmaista huolensa tai parannusehdotuksensa sijoituskohteen ympäristöasioihin liittyen (ks. Kuisma 2001, 15). Tämä toimintamalli pyrkii aktiivisesti sitouttamaan erilaisten strategioiden avulla yritysten edustajia organisaatiomuutokseen,

jonka tarkoituksena on muodostaa yhteiskuntavastuullisempi yritys osakkeenomistajien myötävaikutuksella (Lewis & Mackenzie 2000).

Viimeinen SIFin mainitsema sijoitusstrategia on yhteiskuntaan sijoittaminen. Tällöin sijoittajat sijoittavat pääomaa sellaisiin yhteiskunnan kohteisiin, jotka jäävät perinteisten sijoitustoimintojen ulkopuolelle (SIF 2003).

Näistä sijoitusstrategioista Kuisman mukaan (2001, 14-15) negatiivinen ja positiivinen arvottaminen ovat sijoitusstrategioista käytetyin ja yksinkertaisin sijoitusmalli, mutta tehoton, jos halutaan todella vaikuttaa sijoitettavan yrityksen toimintaan. Yhdysvalloissa käytettiin vuonna 2003 sijoitusstrategiana positiivista ja negatiivista seulontaa 79 prosentissa vastuullisista sijoittamispäätöksistä, joten tämän strategia on ylivoimaisesti suosituin vaihtoehto vastuullisessa sijoitustoiminnassa (SIF 2003, 1).

Vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indeksit ovat ympäristöluokitusten ohella syntyneet palvelemaan sijoittajien ja analyytikoiden tietotarpeita. Yhdysvaltalainen Dow Jones Sustainability index (DJSI) on kestävän kehityksen indekseistä tunnetuimpia brittiläisen FTSE4Goodin kanssa. Kestävän kehityksen indeksien tarkoituksena on selvittää, kuinka johtavat kestävän kehityksen yritykset suoriutuvat taloudellisesti.

3.1 Vastuullinen sijoitustoiminta

Vastuullisen sijoittamisen historia alkaa 1980-luvulta ympäristönäkökohtien huomioinnolla sijoitus- ja rahoitustoiminnassa. Vastuullisen sijoittamisen historiaa voidaan käsitellä aikana ennen eettisiä rahastoja sekä aikana niiden jälkeen, jossa eettisten rahastojen synty toimii eräänlaisena vedenjakajana tai lähtölaukauksena vastuulliselle sijoitustoiminnalle. Vastuullisen sijoittamisen suurmaassa Yhdysvalloissa tämä lähtölaukaus tapahtui vuonna 1971 ja toisessa uranuurtajamaassa, Isossa-Britanniassa, vuonna 1983. (Kuisma 2001.)

Sosiaalisten väärinkäytösten sekä ympäristöongelmien maailmanlaajuinen leviämisen ja kärjistymisen uhka lisäsi paineiden ja intressien mukaan tuloa sijoitustoimintaan. YK, OECD ja EU ovat aluksi olleet aktiivisesti vaikuttamassa vastuullisen sijoittamisen historiaan. YK:n ympäristöohjelma julisti vuonna 1992 rahoitusalan ympäris-

tösitoumuksen, jonka ensisijaisena tavoitteena oli edistää ympäristöasioiden integrointia kaikkiin rahoitusalan toimintoihin sekä palveluihin. Tätä seurasi EU:n ympäristöohjelman vakuutusalan ympäristösitoumus vuonna 1995, joka keräsi vakuutusyhtiöitä sekä eläkerahastoja, joiden päämääränä oli tavoitella parempaa tasapainoa taloudellisen kehityksen, ihmisten hyvinvoinnin ja luonnonympäristön välillä. OECD sen sijaan painottaa oman ympäristöohjelman avulla suoraan ulkomaille suuntautuvien investointien ympäristönäkökulmien huomioon ottamista. Lisäksi OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ovat monen yhtiön yhteiskuntavastuullisen toiminnan ohjenuorana. EU on muokannut ja edistänyt suosituksilla vastuullisen sijoittamisen alaa. Tällainen suositus on esimerkiksi vuonna 2001 annettu yhteenveto periaatteista, joita yritysten tulisi noudattaa ympäristökustannusten, -vastuiden ja -riskien laskennassa ja raportoinnissa. (Kuisma 2001.)

Ympäristöasioita tarkasteltiin Kuisman mukaan (2001, 3) aluksi vain riski- ja velvoitenäkökulmasta, mutta vähitellen myös ympäristöasioiden tarjoamat mahdollisuudet yritysten kilpailukykyä kasvattavana menestystekijänä ovat nousseet esille. Nykyisin tämä ilmiö on noussut useimpien institutionaalisten valtavirtasijoittajien huomion kohteeksi (ks. esim. Solomon & Solomon 2006, 585 tai SIF 2006). Monet analyytikoiden mielipiteitä kartoittavat tutkimukset, jotka liittyvät yhteiskuntavastuuasioiden käsitteeseen sijoitustoiminnassa, osoittavat kuitenkin analyytikkojen antaman pienen painoarvon yhteiskuntavastuuasioiden merkittävyydelle sijoitustoimintaprosesseissa (ks. esim. WBCSD & UNEP FI 2004). Yhteiskuntavastuuasioiden vähäistä merkittävyyttä perustellaan muun muassa sillä, että asiakkaat, julkinen sana tai lainsäätäjät eivät vaadi yrityksiltä laajamittaista vastuunhuomioimista, jolloin myös sijoittajien mielenkiinto asiaa kohtaan on pientä (Kupi 2006, 106). Toisaalta Hockert ja Moir (2004, 95) ovat optimisia sen suhteen, että vastuullisen sijoittamisen nopean kehityksen ja tietoisuuden kasvun myötä yhteiskuntavastuuasiat ovat vähitellen tulemassa osaksi valtavirtasijoittajien sijoituspäätöksiä arvioimisperusteita.

Euroopan Unionin komission mainitsi vastuullisen sijoittamisen vuonna 2001 julkaisemassa vihreässä kirjassa, jossa esille nousivat rahoituslaitosten yritysarviointit. Yritysarviointeissa tulisi huomioida organisaation yhteiskuntavastuullisuuteen liittyvät näkökulmat yrityksen laina- ja riskiarviointien perustaksi. Lisäksi vihreä kirja painotti niitä etuja, joita yritys voi saavuttaa olemalla sosiaalisesti vastuullinen toimija. Nämä

etuudet voivat toteutua silloin, kun yritystä pidetään sosiaalisesti vastuullisena, esimerkiksi kestävän kehityksen pörssi-indeksin listauksen perusteella, jolloin tämä voi tukea yrityksen luokitusta ja johtaa siten konkreettisiin rahoitusetuihin. (Euroopan Yhteisöjen Komissio 2001b.)

Suomessa vastuullisen sijoittamisen uranuurtajina olivat kirkot. Vuonna 1999 Suomen evankelis-luterilainen kirkko julkaisi sijoitustoiminnan eettiset periaatteet, joiden mukaan sijoittajien tulee painottaa sellaisia arvopaperin liikkeellelaskijoita, jotka huomioivat yhteiskuntavastuuseen liittyvät näkökulmat. Jo aiemmin Suomeen oli rantautunut ensimmäinen eettinen sijoitusrahasto, Gyllenbergin ympäristörahasto, joka aloitti kesäkuussa 1998. (Kuisma 2001, 11-12.) Vastuullinen sijoittaminen on yksinkertaisimmillaan juuri eettisiin rahastoihin sijoittamista. Kuisman (2001, 27) mukaan eettisten rahastojen perusajatus on, että aktiivisesti ympäristövaikutuksia alentamaan pyrkivät yritykset menestyvät ja tuottavat voittoa tulevaisuudessa paremmin kuin passiiviset kilpailijansa.

3.1.1 Yhteiskuntavastuunäkökohtien merkitys sijoitustoiminnassa

Vastuullinen sijoittaminen vaikuttaa osaltaan yritystoiminnan vastuullisuuden edistämiseen. Vastuullinen sijoitustoiminta rohkaisee tavallisia sijoittajia arvioimaan, kuinka yritys menestyy yhteiskuntavastuullisessa toiminnassaan. Yhteiskuntavastuun näkökulmat ovat saaneet viime vuosina enemmän huomiota sijoitustoiminnassa. Eurosifin tekemän tutkimuksen (2006) mukaan Euroopan investointimarkkinoilla on nähtävissä voimakas vastuullisen sijoitustoimintastrategioiden kasvu. Tämän myötä myös vastuullista yritystoimintaa sijoituspäätöksissään korostavien sijoittajien määrä on kasvanut paljon erityisesti institutionaalisten sijoittajien keskuudessa. Vastuullisen sijoittamisen huomattavalle kasvulle Lozano, Albareda ja Balaguer (2006, 306) näkevät kaksi merkittävää syytä. Ensinnäkin taloudelliset indeksit, jotka valitsevat yritykset indeksiin vastuullisten kriteerien perusteella, nostavat sijoittajien mielenkiintoa yhteiskuntavastuuta kohtaan. Toinen oleellinen tekijä kiinnostuksen kasvuun on ollut tieto siitä, että monien tutkimusten mukaan vastuullisten sijoitusrahastojen tuotot eivät eroa perinteisten sijoitusrahastojen tuotoista. (Lozano et al. 2006.) Eurosifin mukaan (2006) vastuullinen sijoitustoiminta yhdistyy vähitellen enemmän myös perinteisiin sijoitustoiminnan palveluihin. Monet sijoitusjohtajat ovat sitä mieltä, että yhteiskunta-

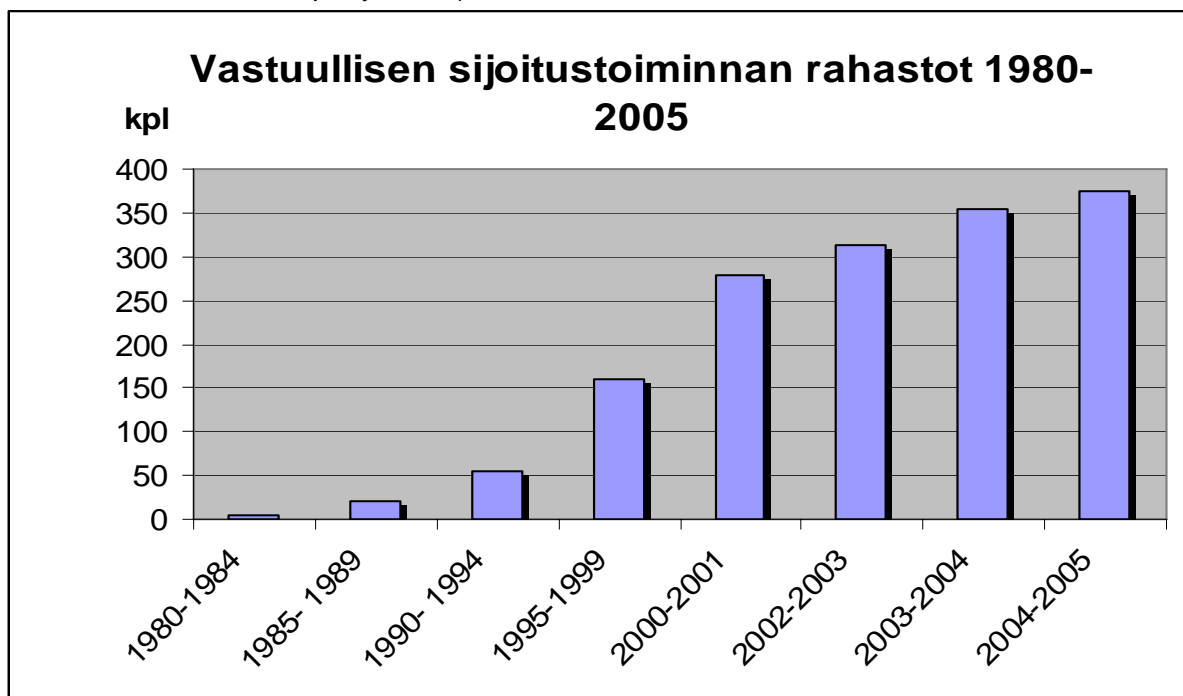
vastuuta käsittelevät asiat ovat useimpien valtavirtasijoittajien sijoitusprosesseissa mukana jo ennen vuotta 2015 (Neville 2005).

Viime vuosina vastuullinen sijoitustoiminta on kasvanut ja kehittynyt nopeasti. Eurosifin (2006) tutkimus osoittaa, että vastuullisen sijoittamisen markkinat ovat muuttuneet merkittävästi vuodesta 2003. Kun vuonna 2003 vastuullisen sijoittamisen kokonaismarkkinat Euroopassa olivat 336 miljardia euroa, on niiden arvo tänä päivänä noussut jo yli yhden biljoonan euron jättäen ulkopuolelle vielä Skandinavian luvut. Nämä Eurosifin julkaisemat luvut käsittävät niin sanotun laajan SRI:n (Social Responsible Investment), jossa sijoitusstrategioina käytetään lähinnä negatiivista arvottamista, eri organisaatioiden julkaisemien julistusten noudattamisen tarkastelua ja sitoutumismenetelmiä. Laajasti määritellyn vastuullisen sijoitustoiminnan luvut sisältävät myös niin sanotun ydin SRI:n, jossa varoja sijoitetaan muun muassa positiivisen arvottamisen ja negatiiviset kriteerit selvittäneisiin sijoituskohteisiin. Tämän ydin SRI:n arvo oli tutkimuksen mukaan 105 miljardia euroa vuonna 2005. Laajan SRI:n luvun arvioidaan kattavan noin 10–15 prosenttia Euroopassa käytettävästä sijoituspääomasta. Tutkimus osoitti lisäksi, että jotkut osa-alueet vastuullisen sijoitustoiminnan käytännöistä ovat tulossa hyväksytyiksi käytännöiksi monissa Euroopan maissa. (Eurosif 2006.)

Vastuullisen sijoittamisen kärkivaltioihin Yhdysvaltoihin ja Isoon-Britanniaan verrattuna on Suomen kehitys ollut verikkaista tällä sijoittamisen osa-alueella. Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa eettinen sijoittaminen on yleistä ja eri rahastovaihtoehtoja on tarjolla monia. Yhdysvalloissa vastuullisen sijoittamisen markkinaosuuden arvioidaan olevan jo 9,4 prosenttia ja vastuullisen sijoittamiseen käytettävä pääoma on kehittynyt 258 prosenttia viimeisen kymmenen vuoden aikana nousten vuonna 2005 2.29 biljoonaan dollariin (SIF 2006). Yhdysvalloissa vastuullisella sijoittamisella on kymmenen prosentin markkinaosuus kokonaissijoitusmarkkinoista, jota voidaan pitää suurena siitä huolimatta, että vastuullinen sijoittaminen on käsitteenä laaja. Euroopassa Isolla-Britannialla on pisimmät perinteet vastuullisen sijoittamisen alueella ulottuen aina 1920-luvulle asti. Iso-Britannia onkin maailman keskus niin finanssitoiminnan, vastuullisen sijoitustoiminnan ja yhteiskuntavastuukonsultoinnin näkökulmasta. Ison-Britannian vastuullisen sijoitustoiminnan koko vuoden 2005 lopussa oli 781 miljardia euroa. (Eurosif 2006.)

Kuviosta 3 käy ilmi vastuullisen sijoitustoiminnan rahastojen nopea kasvu Euroopassa viimeisen 25 vuoden ajalta. Ajanjaksojen 1995-1999 ja 2004-2005 välisenä aikana on vastuullisten rahastojen määrä enemmän kuin kaksinkertaistunut (Avanzi SRI research/ SRI Company 2005).

KUVIO 3 Vastuullisen sijoitustoiminnan rahastot Euroopassa aikavälillä 1980- 2005. (Avanzi SRI research/ SRI Company 2005.)

Euroopan maista Iso-Britannia, Ruotsi, Ranska ja Belgia kuuluvat vastuullisten rahastojen kärkimaihin saavuttaen yhteensä noin 63,7 prosentin osuuden kaikista Euroopan vastuulliseksi luokitelluista rahastoista (Avanzi SRI research et al. 2005, 7). Suomen eettisten rahastojen kehitys on ollut hitaampaa, mutta tietoisuuden kasvaessa kasvua on myös vastuullisen sijoittamisen alueella ollut huomattavissa. Eettisten sijoitusrahastojen lukumäärä yli kaksinkertaistui Suomessa vuoden 2004 ja 2006 välisenä aikana. Taulukossa 4 on listattuna Suomen eettisiä sijoitusrahastoja.

Bymanin mukaan on suhteellisen vaikea arvioida eettisen sijoittamisen osuutta Suomen sijoituspääomista. On kuitenkin arvioitu, että Suomessa sijoitettavista rahastopääomista alle 0,5% on nykyisin eettisissä rahastoissa. (H. Byman, henkilökohtainen tiedonanto 1.11.2006.)

TAULUKKO 4 Eettisiä rahastoja Suomessa vuonna 2006. (Mukaillen Eettinen kuluttaja 2006 & H. Byman, henkilökohtainen tiedonanto 1.11.2006.)

Liikkeellelaskija	Rahasto
Nordea	Graniitti
ABN Amro	ABN Amro Sustainable Global Equity
Celeres rahastoyhtiö Oy	Celeres HR Suomi
Osuuspankki	OP-Kestävä Kehitys
	Global Socially Responsible Fund
Pohjola	Pohjola Vision
Sampo	Sampo Kestävä Arvo Korko
	Sampo Kestävä Arvo Osake
SEB	SEB Gyllenberg Forum
	SEB Ethical Global Fund
	SEB Ethical Europe Fund
	SEB Östersjöfond/WWF
Tapiola	Tapiola Hyvinvointi

Pankkien eettisten rahastojen perustamisintoa on yleisesti hidastanut perustettavien eettisten rahastojen kalleus sekä Suomen markkinoiden pieni koko. 2000-luvun alussa Kuisman (2001, 13) tekemän havainnon mukaan Helsingin pörssi on sen verran pieni, että riittävän pohjan saaminen eettiselle rahastolle edellyttää sijoituksia ulkomaille. Toisaalta tilanne on uuden pohjoismaisen pörssin myötä muuttumassa 2000-luvun alun vuosista, kun sijoittajamarkkinat laajenevat tarjoten uusia mahdollisuuksia myös Suomen vastuulliselle sijoitustoiminnalle.

3.1.2 Vastuullisen sijoittamisen ajankohtaiset trendit

Tutkimusten mukaan yritysten sosiaalista-, eettistä- ja ympäristötoimintakenttää koskeva informaation kysyntä on kasvamassa (Solomon & Solomon 2006, 568). Perinteisesti yhteiskuntavastuulliset sijoittajat ja -analyttikot sekä vastuulliset rahastot käyttävät yhteiskuntavastuutietoja yhtenä heidän sijoituspäätöksiensä perustana. Viime aikoina myös jotkut perinteiset sijoitusrahastot ovat ottaneet yhteiskuntavastuusi asiat esille. (Hockerts & Moir 2004, 92.)

Yritysten ja sijoittajien välinen kommunikaatio voidaan nähdä vuorovaikutteisena toimintona. Peetersin mukaan (2003, 217-218) vastuullinen sijoitustoiminta on tuonut

yhteiskuntavastuulliseen keskusteluun lisää pontta tarjoamalla käsitteitä, menetelmiä ja mittareita yhteiskuntavastuun määrittelyyn. Lisäksi kyselylomakkeiden täyttämiseen tarvittavien tietojen etsintä, laskenta ja raportoiminen tuovat hyötyjä sitä hoitavalle yritykselle. Kyselyiden sekä yhtyeidenottojen perusteella yritykset voivat löytää yhteiskuntavastuuraportoinnin kehityskohteita ja parantaa sijoittajaviestinnän tasoa kehittämällä yhteiskuntavastuuraportointiprosessiaan (Solomon & Solomon 2006, 584).

Yhteiskuntavastuulinformaation kysyntä sijoituspäätöksiä tehtäessä riippuu sijoittajan profiilista. Osakkeenomistajien mielenkiintoa yhteiskuntavastuuasioita kohtaan voidaan ymmärtää tarkastelemalla kahta eri sijoittajajoukkoa – tavallisia, yrityksen taloudellista tulevaisuudennäkymistä kiinnostuneista sijoittajia sekä erityisesti sijoituspäätöksissään yrityksen sosiaalisia-, eettisiä- ja ympäristöasioita korostavia sijoittajia (Hockerts & Moir 2004). Näiden kahden sijoittajajoukon välimuotona Jayne ja Skerratt (2003) mainitsevat sellaiset rahastoyhtiöt, joilla on vastuulliseen sijoittamiseen painottunut sivuosasto.

Tulevaisuudessa huomion kiinnittäminen sijoittajaviestintään ja erityisesti yhteiskunnallisten asioiden raportoimiseen sijoitusviestinnän yhtenä osa-alueena on tärkeää. Hockertsin ja Moirin (2004) mukaan sijoittavat tarkastelevat yhä enemmän eitaloudellista informaatiota yritysarvioinneissaan. Yhteiskuntavastuullinen sijoittajaviestintä on muuttanut luonnettaan. Ennen viestintä keskittyi yksisuuntaiseen yrityslähtöiseen yhteiskuntavastuuraportointiin ja sijoittajalähtöisiin kyselyihin. Tänä päivänä yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittyessä yhtenäisemmäksi ja läpinäkyvämmäksi lakien ja standardien sekä kasvavan tiedontarpeen myötä raportoinnin painopiste siirtyy taloudellisten ympäristö- sekä sosiaalisten asioiden raportoinnin kautta yhä vuorovaikutteisempaan yhteistyöhön yrityksiä ja sijoittajien välille. Tämä johtaa Hockertsin ja Moirin (2004, 95) mukaan siihen, että valtavirtasijoittajien saadessa yhä enemmän yhteiskuntavastuutietoa yrityksiltä, he tottuvat tähän käytäntöön ja vaativat myös muiden yritysten raportoivan samoista asioista. Kehityksen huippuna on nähtävissä vaihe, jossa sijoittajaviestinnän osapuolet, yritykset ja sijoittajat, ovat vuorovaikutteisessa ja jopa opettavaisessa sidosryhmäsuhteessa keskenään (kts. Hockerts & Moir 2004, Solomon & Solomon 2006)

Lisäksi erilaiset yrityksen ympäristöluokittelumenetelmät kasvattavat merkitystään. Dillenburgin, Greenen ja Ereksonin (2003, 107) mukaan yhteiskuntavastuuta koskevat luokittelut tulevat muokkaamaan yritysten yhteiskuntavastuullista käyttäytymistä samalla lailla, kuin nykyisin taloudelliset luokittelumenetelmät muokkaavat yritysten käyttäytymistä. Lisäksi sijoittajat hyödyntävät luokitteluyrityksien tarjoamaa informaatiota tehdessään sijoituspäätöksiä (Amos & Oulton 2005, 36).

Institutionaaliset sijoittajat ovat myös itse aktivoituneet yritysten yhteiskuntavastuutietojen hankinnassa. Carbon Disclosure-projekteissa isot institutionaaliset sijoittajat tekevät yhteistyötä saadakseen maailman suurimmilta yrityksiltä tietoja heidän aiheuttamistaan kasvihuonekaasuista sekä strategioista päästöjen hallitsemiseksi. Tämä on kattavin tilasto yritysten tuottamista kasvihuonekaasuista. Ensimmäinen projekti käynnistettiin vuonna 2002, jolloin kysely lähetettiin 500 suurimmalle yritykselle. Vuonna 2006 vuorossa oli neljäs Carbon Disclosure-kyselykierros, jossa institutionaalisten sijoittajien määrä oli rahassa mitattuna noussut 31 biljoonaan dollariin. Carbon Disclosure-projekteissa kerättyä tietoa käyttävät esimerkiksi sijoittajat ja analyytikot, vakuutusyhtiöt, valtiolliset ja ei-valtiolliset laitokset sekä ympäristöalan tutkijat. Sijoittajat käyttävät vertailtavissa olevaa tietoa kasvihuonekaasuista ilmastonmuutoksen liiketoimintamahdollisuuksien ja -riskien ymmärtämiseksi ja niiden arvioimiseksi. Vuoden 2006 loppuraportin mukaan 80 prosenttia kaikista kasvihuonekaasupäästöistä syntyy vain neljän sektorin toimesta; kansainvälisten sähkösovellusten, Pohjois-Amerikan sähkövoimatuotannon, öljy- ja kaasutuotannon sekä metallilouhinnan ja teräs-sektorin. Lisäksi raportissa mainitaan institutionaalisten sijoittajien erittäin nopeasta ilmastonmuutokseen liittyvästä tietoisuuden kasvusta sekä ilmastonmuutoksen tarjoamista kilpailullisista sekä taloudellisista mahdollisuuksista. Yksin tietoisuus asioista ei riitä, vaan raportti vaatii enemmän toimintaa sekä institutionaalisten sijoittajien että yritysten puolelta asian hyväksi. (Carbon Disclosure Project 2006.)

Sosiaalisten-, eettisten- ja ympäristökeskustelujen rinnalle sijoitustoiminnassa on noussut kiinnostus hyvää hallintotapaa kohtaan (ks. esim. Amos & Oulton 2005, Global Compact & UNEP FI 2006). Tämä yritysvalvontaan liittyvä asia kuuluu yhtenä merkittävänä osana erilaisten kestävä kehityksen indeksien arviointikriteereihin. Investointialan näkemyksen mukaan yritysten ympäristö- ja sosiaaliset asiat sekä yrityksen hallintotapa-asiat (ESG-asiat) vaikuttavat tulevaisuudessa investointiporffo-

lioiden muodostumiseen. EU:n ympäristöohjelman alainen Finance Initiative-ohjelma ja Global Compact-aloite laativat yhteistyössä institutionaalisten sijoittajien ja alan asiantuntijoiden kanssa vastuullista sijoittamista koskevat periaatteet, joiden tarkoituksena on antaa yhtenäiset pelisäännöt vastuulliselle sijoitustoiminnalle. Vastuullisen sijoittamisen periaatteet antavat puitteet ympäristöasioiden, sosiaalisten näkökulmien sekä yrityksen hallintotapaa koskevien asioiden huomioimiselle sekä auttavat ESG-asioiden integroitumista perinteisen sijoitustoiminnan päätöksentekoprosesseihin. (Global Compact & UNEP FI, 2006.) Vastuullisen sijoittamisen periaatteet, jotka julkaistiin huhtikuussa 2006, sisältävät seuraavat kuusi kohtaa:

1. Sisällytämme ESG-asiat investointianalyysseihin sekä päätöksentekoprosesseihin.
2. Olemme aktiivisia omistajia ja sisällytämme ESG-asiat omistajapolitiikkaamme sekä käytäntöihimme.
3. Etsimme sopivia menetelmiä liittyen ESG-asioihin niissä kokonaisuuksissa, joihin sijoitamme.
4. Markkinoimme periaatteiden hyväksyntää ja käyttöönottoa investointialan sisällä.
5. Toimimme yhdessä parantaaksemme tehokkuuttamme periaatteiden käyttöönotossa.
6. Raportoimme toimistamme ja kehityksestämme periaatteiden käyttöönotossa. (Global Compact & UNEP FI, 2006.)

Periaatteiden julkaisemista seuraa prosessin toinen vaihe, jossa muut sijoittajat voivat allekirjoittaa periaatteet ja sitoutua niiden noudattamiseen. Prosessin toinen vaihe tarjoaa lisäksi kattavia resursseja auttaakseen sijoittajia ottamaan käytäntöön periaatteiden vaatimat toimet sekä mahdollistaa sijoittajien välisen yhteistyön tekemisen. (Global Compact & UNEP FI, 2006.)

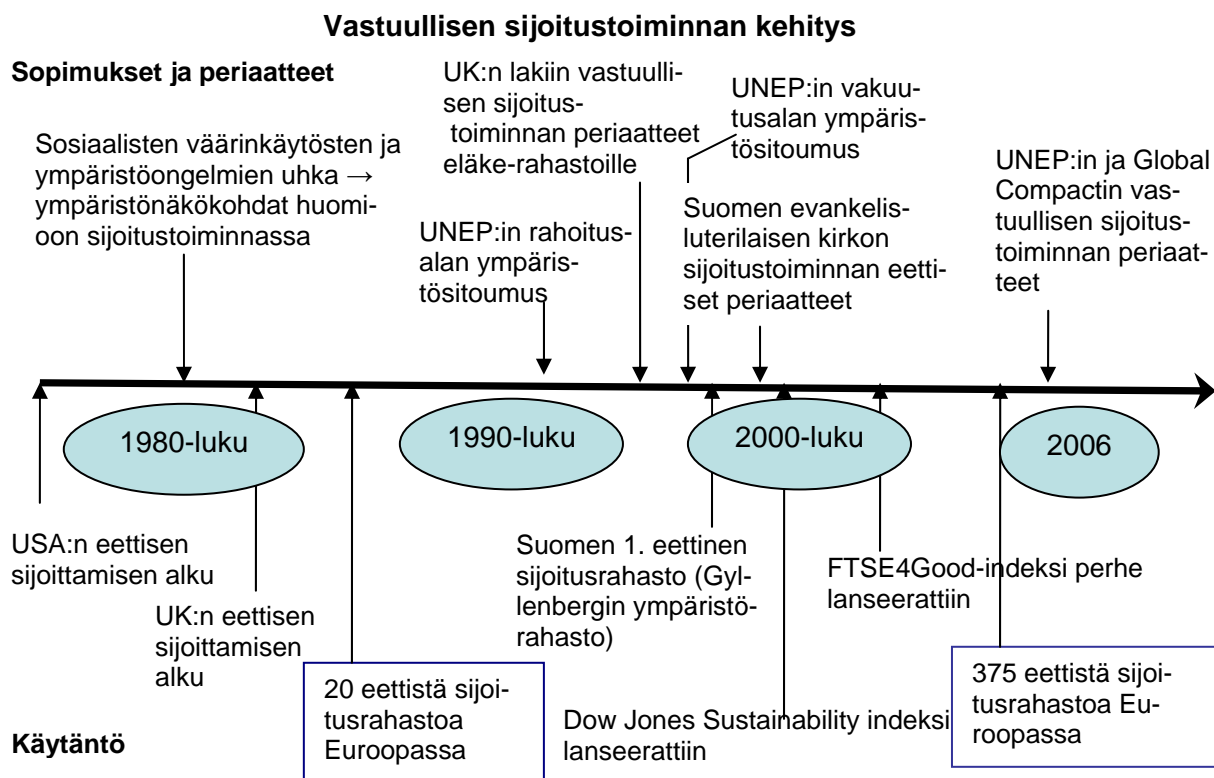
Yhteisten säännösten laatiminen ja käyttöönotto on tärkeää, jotta aiemmin vastuullisessa sijoitustoiminnassa esiintyneiden käytäntöjen moninaisuus sekä epämääräisyys saataisiin ymmärrettävämpään ja läpinäkyvämpään muotoon. Vastuullisen sijoitustoiminnan laadun takaus tuo Peetersin (2003, 218) mukaan vastuullisen sijoitustoiminnan yhtä askelta lähemmäs valtavirtasijoittajien pelikenttää.

Ison-Britannian lainsäädäntöön vuonna 2001 voimaan tullut ”Pensions Act”-laki aloitti julkisen keskustelun siitä, missä laajuudessa eläkerahastojen tulisi huomioida sosiaaliset, ekologiset tai eettiset näkökulmat sijoituspäätöksissään (HMSO, 1999). Tämän vuoksi vuodesta 2001 eteenpäin eläkerahastojen on täytynyt Isossa-Britanniassa julkaista sijoitusperiaatteensa (Jayne & Skerratt, 2003). Iso-Britannia on esimerkkitaipaus lain velvoittamasta yhteiskuntavastuun huomioimisesta sijoitustoiminnassa.

Yleisesti sanoen voidaan todeta, että eri sijoittajilla on erilaisia intressejä sijoituskohdeiden ja -tuotteiden suhteen. Institutionaaliset sijoittajat yleensä pyrkivät optimoimaan riski-/tuottosuhdetta. Vastuullisessa sijoitustoiminnassa niin sanottujen eettisten sijoitusrahastojen vertailukohteena käytetään valtavirtasijoitusrahastoja. Monien tutkimusten mukaan eettisten sijoitusrahastojen tuotot eivät eroa perinteisistä sijoitusrahastoista. (Lozano et al. 2006). Riskikäsitystä voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Eettiset rahastot itsessään voivat sisältää korkeamman riskin, sillä niissä on rajallinen määrä sijoitettavia osakkeita, jolloin riski suurenee (Peeters 2003). Toisaalta sijoittajat katsovat vastuullisesti johdettujen yritysten olevan vähemmän riskialttiita ja näin olleen kannattavampia kuin perinteisesti johdetut yritykset parempien hallintokäytäntöjen ja perusteellisen riskijohtamisen ansiosta (Van del Velde, Vermeir & Corten 2005). Tätä johtopäätöstä tukee myös ACCA:n FTSE4Goodistä tekemä tutkimus, jonka mukaan yhteiskuntavastuuta hyvin hoitavilla yrityksillä on pienempi riskipotentiaali (ACCA 2005, 31). Kuvio 4 tiivistää aikajanamallin avulla vastuullisen sijoitustoiminnan kehityksen.

KUVIO 4 Vastuullisen sijoitustoiminnan kehitys 1980-luvulta tähän päivään.

3.1.3 Vastuullisen sijoitustoiminnan kirjallisuuskatsaus

Edellä olevissa teoriaosuuden kappaleissa käsitellään laajasti vastuullisen sijoittamisen ajankohtaisia trendejä erilaisten tieteellisten tutkimustulosten valossa. Tämän tutkimuksen toisena päätarkoituksena on laatia analyysi vastuullisesta sijoittamisesta sekä johtavista kestävä kehityksen indekseistä. Siksi pohjatietona aiheen tutkimiseen ja yleiskuvan saamiseen tarvitaan vastuullisen sijoitustoiminnan nykytilan sekä sen tulevaisuuden analysointia. Lisäksi vastuullisen sijoitustoiminnan taloudellista suoriutumista on hyvä verrata valtavirtasijoittamisen käytäntöihin. Tämä analyysi toteutetaan erilaisten kohdeyrityksen näkökulmasta johdettujen argumenttien avulla, joihin etsitään argumentteja tukevia vastauksia hiljattain julkaistujen tutkimusten tuloksista sekä johtopäätöksistä.

Taulukossa 5 esitetään tummennetulla pohjalla valitut argumentit sekä niihin sopivat tutkimustulokset viitteineen.

TAULUKKO 5 Vastuullisen sijoittamisen nykytila ja tulevaisuus, argumentit.

Vastuullisen sijoittamisen kehityksen nopea kasvu
<p>- <i>European Sustainable and Responsible Investment Forum (Eurosif). 2006. European SRI Study 2006.</i>   "Me havaitsemme Euroopan alueella voimakkaan vastuullisen sijoitustoiminnan strategioiden kasvun, institutionaalisten sijoittajien valtuuksien määrän kasvun sekä perinteisten sijoituspalveluiden tarjoajien kasvaneen kiinnostuksen vastuullista sijoittamista kohtaan."</p> <p>- <i>Neville, L. 2005. Risk and Reward. Global Finance 19 (10), 45-47.</i>   "Monien sijoitusjohtajien mukaan yrityksen yhteiskuntavastuuta käsittelevät asiat ovat useimpien valtavirtasijoittajien sijoitusprosesseissa mukana jo ennen vuotta 2015."</p> <p>- <i>Smith, T. 2005. Institutional and Social Investors Find Common Ground. The Journal of Investing. Fall 2005.</i>   "Institutionaaliset sijoittajat ovat yhä enemmän löytämässä yhteistä säveltä sosiaalisten sijoittajien kanssa, sillä hyvä yhteiskuntavastuusuorituskyky ja -hallintotapa ovat eduksi sekä yritystoiminnalle että sitä kautta myös investoijille, joiden pitkän tähtäimen tavoitteita yhteiskuntavastuullinen toiminta palvelee."</p> <p>- <i>CSR Europe, Deloitte & Euronext. 2003. Investing in Responsible Business: Survey of European fund managers, financial analysts and investor relations officers.</i>   "-vasta äskettäin esille tullut trendi uskoo, että sosiaaliset ja ekologiset asiat tulevat olemaan merkittävässä roolissa valtavirtasijoittamisessa. Tämä näkemystä kannatti [tutkimuksessa] enemmän kuin puolet rahastonhoitajista ja analyytikoista sekä 47 prosenttia sijoittajasuhdepäälliköistä. Kuitenkin on huomioitavaa, että huomattava osa vastanneista ei odota tällaisen trendin toteutumista."</p>
Vastuullinen sijoittaminen vs. valtavirtasijoittaminen, taloudellinen menestys
<p>- <i>Le Maux, J. & Le Saout, E. 2004. The Performance of Sustainability Indexes. Finance India 18, 737-750.</i>   "- Le Maux ja Le Saout toteavat kestävän kehityksen taloudellista suorituskykyä mittaavassa tutkimuksessaan, että kestävän kehityksen indeksit eivät tutkimustulosten mukaan alisuoriutuneet perinteisiin indekseihin verrattuna, vaan olivat joissain tapauksissa niitä jopa parempia."</p> <p>- <i>Lozano, J.M., Albareda L. & Balaguer M.R. 2006. Socially Responsible Investment in the Spanish financial market. Journal of Business Ethics 69, 305-316. & Peeters, H. 2003. Sustainable Development and the Role of the Financial World. Environment, Development and Sustainability 5, 197-230.</i>   "- Heidän tutkimuksien kirjallisuuskatsauksessa mainitaan, että monet tutkimukset osoittavat sen tosiasian, että vastuullisten sijoitusrahastojen tuotot eivät eroa perinteisistä sijoitusrahastojen tuotoista."</p>
Vastuullisten sijoittajien ja valtavirtasijoittajien erot
<p>- <i>Lozano, J.M., Albareda L. & Balaguer M.R. 2006. Socially Responsible Investment in the Spanish financial market. Journal of Business Ethics 69, 305-316.</i>   "- Heidän Espanjan sijoittajamarkkinoilla tehdyn tutkimuksen mukaan vastuullisen sijoitustoiminnan leviämisen suurimpina esteinä olivat perinteisten investoijien asenteet. Valtaosa investoijista ei tiedä, että eettiset sijoitusrahastot voivat saavuttaa samanlaiset tuotot, kuin mitkä tahansa muut sijoitusrahastot."</p>
Toimia, joita vaaditaan, että vastuullinen sijoittaminen tulisi osaksi valtavirtasijoittamista
<p>- <i>Jayne, M.R. & Skerratt, G. 2003. The requirement of ethical fund managers and property investment. Property management 21 (2) 136- 152</i>   "Heinäkuusta 2001 saakka eläkerahastojen on täytynyt julkaista Englannissa "Pension Act"-lain vaatimusten mukaiset sijoitusperiaatteet. Sijoitusperiaatteiden täytyy sisältää kuvaus siitä laajuudesta, jossa heidän investointipolitiikat ottavat huomioon sosiaaliset, ekologiset tai eettiset tekijät, kuten myös heidän lähestymistapansa äänestysoikeuksiin."</p>

<p>- Lozano, J.M., Albareda L. & Balaguer M.R. 2006. <i>Socially Responsible Investment in the Spanish financial market. Journal of Business Ethics</i> 69, 305-316.</p> <p>“ Vastuullisen sijoitustoiminnan tuleminen osaksi valtavirtasijoittamista vaatii institutionaalisten sijoittajien myötävaikutusta ja aktiivista sitoutumista asiaan.”</p>
<p>Näkemyksiä, joiden perusteella vastuullinen sijoittaminen olisi hyvä osa valtavirtasijoittamista</p>
<p>- Jayne, M.R. & Skerratt, G. 2003. <i>The requirement of ethical fund managers and property investment. Property management</i> 21 (2) 136- 152</p> <p>“Investointijohtajien mukaan vastuulliset kriteerit investointivalintoja tehtäessä voidaan kokea hyvänä asiana investoinnin pitkän tähtäimen taloudellista suorituskykyä tarkastellessa.”</p> <p>- ACCA. 2005. <i>FTSE4Good: perceptions and performance. Research report No. 88.</i></p> <p>” - ACCA toteaa FTSE4Good:istä tekemässä tutkimuksessa, että yhteiskuntavastuuta hyvin hoitavilla yrityksillä on pienempi riskipotentiaali.”</p> <p>- Smith, T. 2005. <i>Institutional and Social Investors Find Common Ground. The Journal of Investing. Fall 2005.</i></p> <p>” Hyvät toimintatavat voivat edistää pitkän aikavälin osakkeen arvoa monin tavoin, esimerkiksi oikeudellisten ja muiden kulujen vähentymisen myötä, yritysmaineen sekä vahvistuneen brändin avulla.”</p>
<p>Syitä, miksi vastuullinen sijoittaminen ei ole vielä tullut osaksi valtavirtasijoituskäytäntöjä</p>
<p>- Hockerts, K. & Moir, L. 2004. <i>Communicating corporate responsibility to investors: the changing role of the investor relations function. Journal of Business Ethics</i> 52, 85-98.</p> <p>”Julkisesti saatavilla ole tieto yhteiskuntavastuuasioiden hoidosta ei usein ole riittävää, jonka vuoksi analyttikkojen on laadittava omia kyselylomakkeita tai tehtävä yritysvierailuja saadakseen tarkempaa tietoa yrityksen tietyistä toiminta-alueesta.</p> <p>- Kupi, O. H. 2006. <i>”Ei niihin hirveästi tarvitse kiinnittää huomiota, ne tulee siellä sivussa” Ympäristö- ja yhteiskuntavastuu sijoitustoiminnassa. Helsingin kauppa- ja kauppakorkeakoulu. Markkinoinnin ja johtamisen laitos. Pro gradu-tutkielma.</i></p> <p>”Kun asiakkaat, julkinen sana tai lainsäätäjät eivät vaadi yrityksiltä laajamittaista vastuunasioiden huomioimista, on myös sijoittajien mielenkiinto asiaa kohtaan pientä”</p>

Tämän argumentteihin perustuneen kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että vastuullisesta sijoitustoiminnasta löytyy hyvin tutkimustietoa viime vuosien ajalta. Tutkimukset keskittyvät kuitenkin usein joko laajasti vastuullisen sijoitustoiminnan yleisiin trendeihin tai tiettyyn pieneen näkökulmaan, jolloin valittuja argumentteja vastaavien tutkimustulosten löytäminen voi muodostua ongelmaksi.

Analyysistä käy ilmi, että kiinnostus vastuullista sijoittamista kohtaan on nousemassa sijoittajien keskuudessa, mutta sen sulautuminen osaksi valtavirtasijoittamista vaatii vielä sekä sijoittajien että muiden rahoitusalan ihmisten asenteiden muutosta. Taloudellinen suorituskyky ei tutkimusten mukaan vastuullisten sijoitusrahastojen tai kestävä kehityksen indeksien yleistymisen esteenä. Analyysin mukaan on havaittavissa, että kestävä kehityksen indeksit menestyvät taloudellisesti keskimäärin yhtä hyvin kuin perinteiset indeksit samoin kuin vastuulliset rahastot menestyivät vähintään yhtä

hyvin kuin perinteiset rahastot. Asennemuutoksessa, jossa vastuullinen sijoittaminen sulautuisi osaksi valtavirtasijoittamiskäytäntöjä, suuret institutionaaliset sijoittajat tulevat jatkossa olemaan merkittävässä roolissa. Kirjallisuusanalyysistä selviää lisäksi se, että pelikentän hajanaisuus ja lakisääteisten vaatimusten puuttuminen hidastavat vastuullisen sijoittamisen kasvua ja sen merkityksen vahvistumista. Analyysin perusteella voidaan todeta, että yritys, joka tarjoaa hyvän sijoituskohteen toimimalla vastuullisesti, herättää tulevaisuudessa yhä useampien rahoittajien mielenkiinnon kasvavan vastuullisen sijoitustoiminnan valtavirtaistumisen myötä. On kuitenkin hyvä muistaa, että osa kirjallisuuskatsaukseen liittyvistä artikkeleista on julkaistu sellaisten tahojen toimesta, jotka suhtautuvat vastuulliseen sijoitustoimintaan lähtökohtaisesti positiivisesti. Tällöin heidän suhtautumistapansa asiaa kohtaan voi olla subjektiivinen.

3.2 Kestävän kehityksen indeksit

Yhteiskuntavastuun mittaamiseen ei ole vielä olemassa yhtenäisiä periaatteita, joiden avulla yrityksen yhteiskuntavastuullista suoriutumista voitaisiin helposti sekä luotettavasti vertailla. Siksi yritysten riskiarvostuksia tehtäessä erilaisilla ympäristöluokituksilla on yhtenä arviointityökaluna merkittävä rooli yrityksen yhteiskuntavastuusuorityksyvyn arvioinnissa. Sijoittajien käytössä olevia yritysten ympäristö-/yhteiskuntavastuuluokitusmenetelmiä ovat kehittäneet esimerkiksi Innovest, Oekom research, SAM Sustainability Group, SiRi, VIGEO, EIRIS ja IMUG. Seuraavaksi näistä luokitusmenetelmistä tarkastellaan lähemmin SAM Sustainability Groupia, jonka luokitusarviointi on perustana Dow Jones kestävän kehityksen indekseihin (DJSI) hyväksymiselle, sekä EIRIS:tä, joka puolestaan luokittelee yrityksiä kestävän kehityksen FTSE4Good-indeksiperheeseen.

Päästäkseen kestävän kehityksen indeksiin yrityksen on oltava osallisena ensin indeksiin edellyttävässä valintapohjassa. Usein suurten indeksien ensimmäinen valintakriteeri on yrityksen osakkeiden markkina-arvo. Tämä on usein niin korkea, ettei indeksiin pääsy ole yksinkertaista pienille yrityksille. Markkina-arvon takia yhtiöt saattavat joutua myös kummalliseen sisään-ulos-heiluriin. Kuisman Talouselämässä antaman haastattelun mukaan (2003) kurssien laskiessa yhtiö joutuu pois indeksistä, vaikka mitään eettisiä tai ekologisia ongelmia ei ole syntynyt. Kun kurssit taas nousevat, yritys pääsee takaisin indeksiin. Tämä ilmiö hämmentää helposti yhtiön menes-

tystä seuraavia sijoittajia ja vaikeuttaa yritysten vastuullisen yritystoiminnan toteutusta. (Yrjölä 2003.)

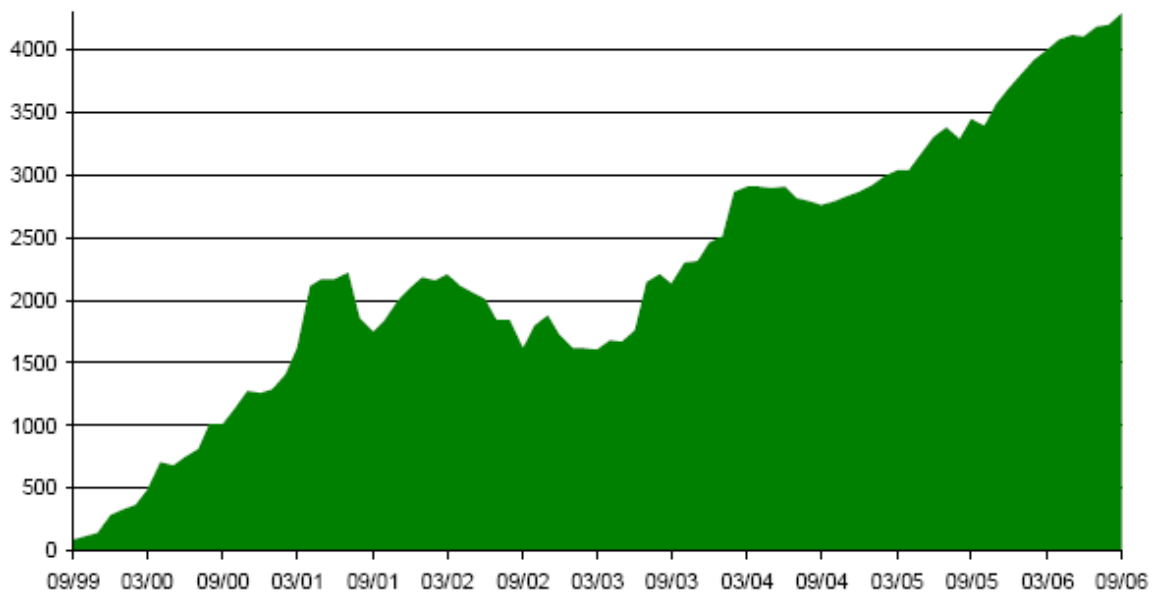
Le Mauxin ja Le Saoutin vuonna 2003 tekemän tutkimuksen mukaan, jossa he tutkivat kestävän kehityksen indeksien taloudellista suorituskykyä, kestävän kehityksen indeksit, FTSE4Good ja DJSI, olivat kilpailukykyisiä tavallisiin indekseihin verrattuina. Heidän tutkimus osoitti, että sekä nousu- että laskusuhdanteen vallitessa ajanjaksolla 01/97- 07/02 kestävän kehityksen indeksit eivät alisuoriutuneet benchmarkattuihin indekseihin verrattuna. Samalla tutkimus todisti kestävän kehityksen indeksien elin- ja kehityskelpoisuuden sekä toisaalta nosti esiin kysymyksen vastuullisen sijoitustoiminnan pienuudesta. (Le Maux & Le Saout 2004.)

Useissa tutkimuksissa, joissa tarkastellaan kestävän kehityksen indeksien tuottavuutta, painotetaan myös indeksien kilpailukykyisyyttä niiden valintapohjana olevien, perinteisten indeksien kehitykseen nähden (ks. esim. Le Maux & Le Saout 2004). ACCA:n tekemässä tutkimuksessa, jossa verrattiin FTSE4Good-kestävän kehityksen indeksien päivittäistä tuottoa vuosien 1996 ja 2003 välisenä aikana niiden valintapohjana toimivien indeksien tuottokehitykseen, saatiin selville, että muutamat indeksit suoriutuivat hyvin vertailussa pohjaindeseihinsä nähden tarjoten matalariskisemmän sijoitusvaihtoehdon. FTSE4Good-UK- ja FTSE4Good Europe-indeksit suoriutuivat jopa huomattavasti paremmin kuin niiden vertailuindeksit, mutta niiden tuottoihin liittyvä epävarmuus oli suurempi. (ACCA 2005.)

Samaan johtopäätökseen kestävän kehityksen indeksien kilpailukykyisyydestä tuli myös Schröder (2005) tutkiessaan kestävän kehityksen indeksien suorituskyvyn ominaisuuksia. Tulokset osoittivat sen, ettei vastuullinen sijoitustoiminta ole enää merkityksetön segmentti kansainvälisillä pääomamarkkinoilla. Schröder analysoi 29 kestävän kehityksen indeksin ominaisuutta verraten niitä perinteisten indeksien ominaisuuksiin. Tutkimustulokset osoittivat, että osakkeet kestävän kehityksen indekseissä eivät tuota erilaista riskioikaistua tuottoa kuin perinteiset vertailuindeksit. Tosin monilla kestävän kehityksen indekseillä on suurempi riskipotentiaali kuin vertailuindekseillä. (Schröder 2005.)

DJSI-yritykset ovat viime aikoina menestyneet pörssissä paremmin kuin Dow Jones-indeksin yritykset keskimäärin. Cerin ja Dobers (2001) vertasivat Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksejä sekä valintapohjana toimivaa Dow Jones Global-indeksiä keskenään ja totesivat kestävä kehityksen indeksissä olevien yrityksen paremman menestyksen johtuvan kahdesta asiasta. Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksi keskittyy enemmän teknologiayrityksiin ja kestävä kehityksen indekseissä olevien yritysten vapaasti vaihdettavissa olevien osakkeiden markkina-arvo oli 2,5 kertaa suurempi kuin Dow Jones Global-indeksiin kuuluvien yritysten. (Cerin & Dobers 2001, 71.) Tämän mukaan yritysten hyvällä yhteiskuntavastuusuorituskyvyllä ei ole merkitystä, vaan kestävä kehityksen indeksissä olevien yritysten muut ominaisuudet ovat menestymisen taustalla. Kuvio 5 selviää Dow Jones kestävä kehityksen indekseihin sitoutuneen pääoman kasvu viimeisimpien vuosien ajalta.

KUVIO 5 Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksien pääoman kehitys mitattuna miljoonissa euroissa. (DJSI 2006c.)

3.2.1 Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksit (DJSI)

Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksit ovat vuodesta 1999 olleet uranuurtajia vastuullisen sijoitustoiminnan alueella tarkkaillen maailmanlaajuisesti vastuullisten yritysten taloudellista toimintaa. Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksit koostuvat seuraavista pääindekseistä, DJSI World-, DJSI STOXX- & DJSI EURO STOXX- sekä DJSI North America- ja DJSI United States-indekseistä. (DJSI 2006a).

DJSI World-indeksin tavoitteena on mitata jokaisen toimialan johtavien kestävän kehityksen yritysten suorituskykyä niin, että ne edustavat noin kymmentä prosenttia toimialan yhteenlasketusta markkina-arvosta. DJSI World-indeksin valintapohjana ovat Dow Jonesin Global-indeksissä mukana olevat markkina-arvoltaan 2500 maailman suurinta yritystä. DJSI World on yhdistelmäindeksi, joka jakautuu edelleen viiteen osaindeksiin. Eri sektoreita DJSI Worldissä on kaikkiaan 58, joihin eri alojen yritykset jakautuvat. DJSI Worldin yrityskokoonpano tarkastetaan vuosittain syyskuun alussa, jotta kahdenkymmenen prosentin edustus jokaiselta supersektorilta markkina-arvolla mitattuna säilyisi. (DJSI 2006a.) Tämän lisäksi, koska DJSI World-indeksi perustuu Dow Jones Global-indeksiin, voi tämän indeksin vuosittainen tarkastuskäytäntö vaikuttaa DJSI Worldin kokoonpanoon sen mukaisesti, mikä on 2500 suurimman yrityksen markkina-arvon raja kunakin vuonna.

DJSI STOXX-indeksien tavoitteena on mitata jokaisen toimialan johtavien kestävän kehityksen yritysten suorituskykyä niin, että ne edustavat noin kahtakymmentä prosenttia toimialan yhteenlasketusta markkina-arvosta. DJSI STOXX-indeksit koostuvat DJSI STOXX- & DJSI EURO STOXX-indekseistä sekä neljästä muusta alaindeksistä. DJSI STOXX-indeksien valintapohjana ovat Dow Jones STOXX 600-indeksissä mukana olevat yritykset. Eri sektoreita DJSI STOXX-indeksissä on kaikkiaan 50, joihin eri alojen yritykset jakautuvat. DJSI STOXX-indeksien yrityskokoonpano tarkastetaan vuosittain Dow Jones STOXX-indeksin kokoonpanotarkastuksen yhteydessä tarkoituksena säilyttää 45 prosentin markkina-arvo edustettuna kustakin supersektorista. (DJSI 2006b.)

Tammikuussa 2006 lanseerattiin uudet kestävän kehityksen indeksit, joihin kuuluvat Euroopan parhaat yritykset kestävän kehityksen alueelta. DJSI STOXX 40- ja DJSI EURO STOXX 40-indeksien tarkoituksena on tarjota johdonmukainen, joustava ja vakavarainen indeksi Euroopan kestävän kehityksen portfolioihin sekä tarjota vastuullisille sijoittajille itsenäinen taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen benchmarkkauksen perusta. DJSI STOXX 40-indeksi perustuu 40 suurimpaan yritykseen DJSI STOXX-indeksistä ja vastaavasti DJSI EURO STOXX 40-indeksi perustuu 40 suurimpaan yritykseen DJSI EURO STOXX-indeksistä. Nämä neljäkymmentä yritystä valitaan indekseihin painottamalla niiden yhteiskuntavastuuarvioinnista saatua pistemäärää. (DJSI 2006d & DJSI 2006e.)

Jokaisessa Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksin kaupallisessa hyödyntämistarkoituksessa tarvitaan lisenssiä. Seuraavassa taulukossa 6 on lueteltuna tämänhetkiset DJSI:n lisenssikäyttäjät, joista kaksi löytyy Suomesta; Mandatum Asset Management ja OP Fund Management Company (DJSI 2006b).

TAULUKKO 6 DJSI:n lisenssikäyttäjät syyskuussa 2006. (DJSI 2006b.)

Dow Jones kestävä kehityksen indeksien lisenssikäyttäjät	
Aegon (NL)	Kepler Fonds (AT)
Baloise Insurance (CH)	Mandatum Asset Management (FI)
BNL Gestioni (IT)	MEAG Munich Ergo (DE)
BT Financial Group (AU)	Merrill Lynch (UK)
Capital Invest (AT)	Nikko Asset Management (JP)
CIC Asset Management (FR)	OP Fund Management Company (FI)
Credit Suisse Asset Management (CH)	Raiffeisen (AT)
Credit Agricole Asset Management Japan Ltd.	Rabo Bank (UK)
Credit Union Central Alberta (CA)	SAM Sustainable Asset Management (CH)
Credit Union Central of Ontario (CA)	ScottishWidows Investment Partnership (UK)
Danske Invest / BG Invest (DK)	Sparinvest (DK)
Dexia Asset Management (BE)	SPP (SE)
Deutsche Bank (DE)	State Street Global Advisors (US)
Deutsche Postbank (DE)	Sustainable Performance Group (CH)
DWS (DE)	Synchrony Asset Management (CH)
DZ Bank (DE)	Theodoor Gilissen Bankiers (NL)
Folksam Sak (SE)	UBS Global Asset Management (Japan) Ltd (JP)
Fortis Investment Management (BE)	UBS Deutschland AG (DE)
Sella Gestioni (IT)	Union Investment (DE)
HypoVereinsbank (DE)	WestAM (DE)
Invesco (DE)	WestLB (DE)
Indexchange (DE)	Vontobel (CH)
	VZ VermögensZentrum (CH)

SAM Group on sveitsiläinen vuonna 1995 perustettu itsenäinen omaisuuden hoitoyhtiö, joka keskittyy vastuullisiin sijoituksiin. Yhteistyössä Dow Jonesin indeksien ja STOXXin kanssa SAM julkaisi vuonna 1999 kestävä kehityksen indeksiperheen, Dow Jones Sustainability Group Indeksit, selvittääkseen eri alojen johtavat yritykset yhteiskuntavastuun alueella. SAM käyttää DJSI:n yritysarvioinneissaan 60:n eri alan erityispiirteet huomioivaa internetpohjaista kyselylomaketta käsittäen aihealueet taloudellisista-, sosiaalisista- sekä ympäristöasioista. Kyselomakkeeseen pohjautuvan analyysin lisäksi SAMin yritysarvioinnin osana on median ja sidosryhmät huomioiva analyysi. Analyysin metodologia perustuu yrityksen yhteiskuntavastuun osa-alueista juontuvien mahdollisuuksien ja uhkien selvittämiseen osa-alueisiin kuuluvien indikaattorien avulla. Nämä indikaattorit koostuvat kaikille aloille yhteisistä kriteereistä sekä toimialakohtaisista erityiskriteereistä. Tietyille aloille kohdistuvat kriteerit ottavat huo-

mioon alakohtaiset ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset haasteet ja trendit. Nämä kriteerit muodostavat arvioinnista noin puolet. (DJSI 2006a.)

Taulukosta 7 selviää DJSI:n yhteiskuntavastuuarvioinnin yleiset kriteerit sekä niiden painotus kriteeriluokittain. Toimialakohtaiset kriteerit käsittävät arvioinnista 50 prosenttia.

TAULUKKO 7 DJSI:n arviointikriteereiden painotus. (Dow Jones Sustainability Indexes. Criteria and weightings.)

Arvioinnin pääosa-alueet	Painotus %	Sisältö
Taloudelliset vaikutukset	6.0	- Corporate Governance
	6.0	- Riskien- ja kriisien hallinta
	5.5	- Toimintaperiaatteet/ lainmukaisuus/ korruptio ja lahjonta
	Riippuu toimialasta	- Toimialakohtaiset kriteerit mm. Asiakassuhteiden hallinta ja sijoittajasuhteiden hallinta ja muut alakohtaiset erityispiirteet
Ympäristövaikutukset	7.0	- Ympäristösuorituskyky
	3.0	- Ympäristöraportointi
	Riippuu toimialasta	- Toimialakohtaiset kriteerit mm. ympäristöpolitiikka ja muut alakohtaiset erityispiirteet
Sosiaaliset vaikutukset	5.5	- Henkilöstön kehittäminen
	5.5	- Rekrytointi & työttyytyväisyys
	5.0	- Henkilöstöindikaattorit
	3.5	- Yrityskansalaisuus/ filantropia
	3.0	- Yhteiskunnallinen raportointi
	Riippuu toimialasta	- Toimialakohtaiset kriteerit mm. sidosryhmien osallistaminen, työterveys- ja turvallisuus ja muut alakohtaiset erityispiirteet

Jokaiselle yritykselle saadaan yhteiskuntavastuuarvioinnista yhteiskuntavastuupistemäärä, jota käytetään parhaiden kestävästi kehittyneiden yritysten tunnistamisessa. Yhteiskuntavastuuarvioinnin lähteenä käytetään internetpohjaista kyselylomaketta liitteenä, yrityksen menettelytapoja ja raportteja, muuta julkisesti saatavilla olevaa tietoa sekä SAMin suoria yhteydenottoja yrityksiin kanssa. Käsitellyt tiedot varmennetaan lopuksi ulkopuolisen varmentajan toimesta. (DJSI 2006a, 8-9.)

SAMin yhteiskuntavastuuarvioinnin jälkeen yritykset luokitellaan oman alansa yritysten kesken perustuen saatuun yhteiskuntavastuupistemäärään. Tämän jälkeen alan johtavat kestävän kehityksen yritykset valitaan Dow Jonesin kestävän kehityksen indekseihin, kun kaikki valintaprosessin kohdat on suoritettu. Kun yritys tulee valituksi Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksiin, sitä tarkkaillaan jatkuvasti esiin nousevien kriittisten asioiden valossa. Valvontaprosessi käsittää yrityksen johtamisprosessien, politiikkojen ja periaatteiden seuraamisen, jotka liittyvät yrityksen taloudellisiin, ympäristöllisiin ja sosiaalisiin kriisitilanteisiin. Valvonnassa havaittu epäkohta voi johtaa yrityksen poistamiseen indeksistä riippumatta siitä, kuinka hyvän tuloksen se on saanut vuosittaisessa yhteiskuntavastuuarvioinnissa. (DJSI 2006a.) Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksien valintaprosessi ja kyselylomake esitetään tarkemmin liitteessä 2.

3.2.2 FTSE4Good-indeksiperhe

FTSE4Good-indeksiperhe kehitettiin vuonna 2001 Isossa-Britanniassa eettisten sijoittajien työkaluksi. FTSE4Goodin tarkoituksena on vastata benchmarking- ja kaupallisten indeksien avulla kasvavan vastuullisen sijoittamisen intresseihin. FTSE4Good-indeksiperheen suunnittelussa avusti UNICEF. EIRIS, joka on englantilainen tutkimusorganisaatio, tekee tiivistä yhteistyötä FTSE4Goodin kanssa. EIRIS analysoi yritysten suoriutumista FTSE4Goodin kestävän kehityksen indekseissä FTSE4Goodin yhteiskuntavastuukriteerien pohjalta. EIRIS:sen tutkimat kriteerit jakautuvat viiteen eri osa-alueeseen; ympäristökriteereihin, sosiaalisiin- ja sidosryhmäkriteereihin, ihmisoikeuskriteereihin, alihankintaketjun työntekijäoikeuskriteereihin ja lahjontaa vastustaviin kriteereihin. EIRIS tarkastelee arvioinnissa yrityksen toimintaa kolmesta näkökulmasta, jotka liittyvät yrityksen politiikkaan, johtamiseen ja raportointiin. (FTSE 2006.)

EIRIS-tutkimusorganisaatio perustettiin 1983 alun perin auttamaan kirkkoja ja hyväntekeväisyysorganisaatioita heidän sijoitusperiaatteidensa toteutuksessa. Nykyisin EIRIS tutkii yli 2800 yritystä Isossa-Britanniassa, Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa mukaan lukien kaikki yritykset, jotka ovat FTSE All World Development-indeksissä. EIRIS tarjoaa sekä itsenäisiä alatutkimuksia että asiakkaille räätälöityjä analyyseja yritysten yhteiskuntavastuuosuorituskyvystä. (EIRIS company overview

2007.) Seuraavat taulukossa 8 esitetyt indeksit kuuluvat FTSE4Good-indeksiperheeseen.

TAULUKKO 8 FTSE4Good-indeksiperheeseen kuuluvat indeksit. (FTSE 2005a.)

FTSE4Good-indeksiperhe	
<i>Benchmarking indeksit</i>	<i>Kaupalliset indeksit</i>
FTSE4Good Global Index	FTSE4Good Global 100 Index
FTSE4Good USA	FTSE4Good USA 100 Index
FTSE4Good Europe Index	FTSE4Good Europe 50 Index
FTSE4Good UK Index	FTSE4Good UK 50 Index
FTSE4Good Japan Index	

Yritykset valitaan benchmarking-indeksiin tiettyjen valintakriteerien pohjalta ja valintapohjana käytetään FTSE-indeksejä. Kaikki benchmarking-indekseissä mukana olevat yritykset ovat oikeutettuja myös kaupallisiin indekseihin. Kaupalliset indeksit sisältävät 100 tai 50 suurinta yritystä heidän osakekannan markkina-arvolla suuruuden mukaan.

Yritysarviointiprosessiin päästäkseen yrityksen tulee olla FTSE All-Share-pohjaindeksissä tai FTSE Developed-pohjaindeksissä mukana. FTSE Developed (Global)-indeksiin päästäkseen, yrityksen markkina-arvon on oltava vähintään 100 miljoonaa dollaria (FTSE 2005a.) FTSE Developed-indeksi jakautuu edelleen yritysten markkina-arvon mukaan Large-, Mid- ja Small Cap-indekseihin, joista FTSE4Goodiin pääsevät vain yritykset, jotka ovat Large- tai Mid Cap-indeksissä (Harris 2006). Tietty toimialat, kuten tupakka- ja ase-teollisuus ovat automaattisesti suljettu pois FTSE4Goodista.

EIRIS suorittaa kaikki indeksin tiedonkeruuseen ja tutkimukseen liittyvät tehtävät liittyen indeksien vuosittaisiin tarkastuksiin sekä yritysluokituksiin. FTSE4Goodin liittymiskriteerit ovat tiukentuneet sekä saaneet lisäyksiä indeksin lanseerausajankohdasta vuodesta 2001 lähtien. (FTSE 2006.) Vuoden 2001 jälkeen indeksiin on liittynyt jo yli 900 yritystä ja sieltä on myös tippunut yli 100 yritystä täyttämättömien kriteereiden takia. Kriteerien kehitys on FTSE:n mukaan jatkuva prosessi, jonka seurauksena tulevaisuudessa on odotettavissa uusia kriteerilistoja, muun muassa yrityk-

sen hallintojärjestelmien osalta. (FTSE 2005b.) FTSE4Goodin valintaprosessi ja kyselylomake esitetään tarkemmin liitteessä 2.

Taulukossa 9 on yhteenveto yritystoiminnan kahden johtavan kestävän kehityksen pörssi-indeksin ominaisuuksista, kun tarkasteluajankohtana on loppuvuosi 2006.

TAULUKKO 9 Yhteenveto vastuullisen yritystoiminnan pörssi-indekseistä. (mukaillen DJSI 2006 webportaali & FTSE webportaali.)

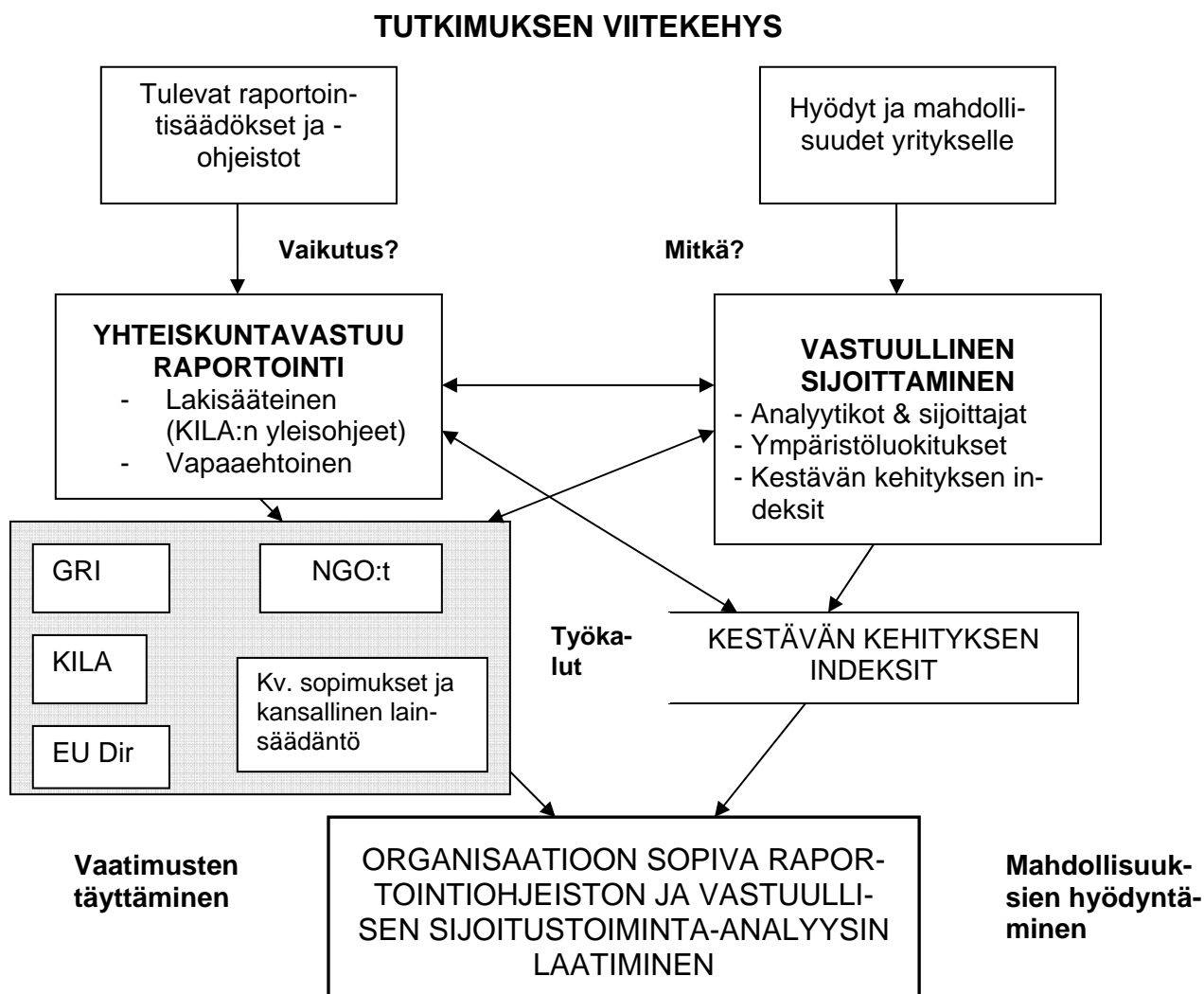
Kestävän kehityksen indeksi	Valintapohja	Valintakriteerit	Indeksiin sidotut varat (elokuu 2006)	Indekseissä mukana olevat yritykset (syyskuu 2006)
Dow Jones Sustainability World Indexes (DJSI World)	Johtavat kestävän kehityksen yritykset Dow Jonesin globaalista indeksistä (2500 yritystä)	Sveitsiläisen Sustainability Asset Managementin (SAM) kehittämät arviointikriteerit	n. 10 586 Mrd € 46 lisenssikäyttäjää	Yhteensä: 318 yritystä Suomesta mukana: Kesko, Nokia ja Fortum
Dow Jones STOXX Sustainability Indexes (DJSI STOXX- & DJSI EURO STOXX)	Johtavat kestävän kehityksen yritykset Dow Jones STOXX 600 Indeksistä (600 yritystä) arvo 14.12.2006 6 970Mrd€	Sveitsiläisen Sustainability Asset Managementin (SAM) kehittämät arviointikriteerit	DJ STOXX Sustainable index: n. 4 290 Mrd € DJ EURO STOXX Sustainable index: n. 1 872 Mrd € 46 lisenssikäyttäjää	Yhteensä: 162 yritystä Suomesta mukana: Huhtamäki Oyj, Kesko, Metso, Outokumpu, Stora Enso, TietoEnator ja UPM-Kymmene
DJSI STOXX 40 & DJSI EURO STOXX 40	DJSI STOXX (162 yritystä) n. 4 290 Mrd €	Sveitsiläisen Sustainability Asset Managementin (SAM) kehittämät arviointikriteerit	n. 1 Mrd € 46 lisenssikäyttäjää	Yhteensä: 40 yritystä Suomesta mukana: UPM Kymmene
FTSE4Good	Johtavat kestävän kehityksen yritykset FTSE-Developed indekseissä (globaali)	Englantilaisen EIRIS:n tekemä riippumaton tutkimus	Ei saatavilla 38 lisenssikäyttäjää	Yhteensä: 898 yritystä Suomesta mukana: Metso, Nokia, Sampo, Stora Enso, TietoEnator

Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksien ja FTSE4Goodin lisäksi on olemassa joukko muita kestävän kehityksen indeksejä tai niitä vastaavia indeksejä. Tällaisia indeksejä ovat muun muassa Ethibel, Kempen/SNS Smaller Europe SRI Index ja Nordic Sustainability Index.

3.3 Vastuullisen sijoitustoiminnan sekä indeksien merkitys yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöihin

Teorian pohjalta muodostui seuraava viitekehys, joka kuvaa kahden yhteiskuntavastuuraportoinnin alueella vallitsevan ajankohtaisen asian yhteyttä. Kuviossa 6 esitetty viitekehys kuvaa teoriaosuudessa käsiteltyjen prosessien sekä esittää tutkimuksen kahden päätarkoituksen muodostumista;

KUVIO 6 Tutkimuksen viitekehys.

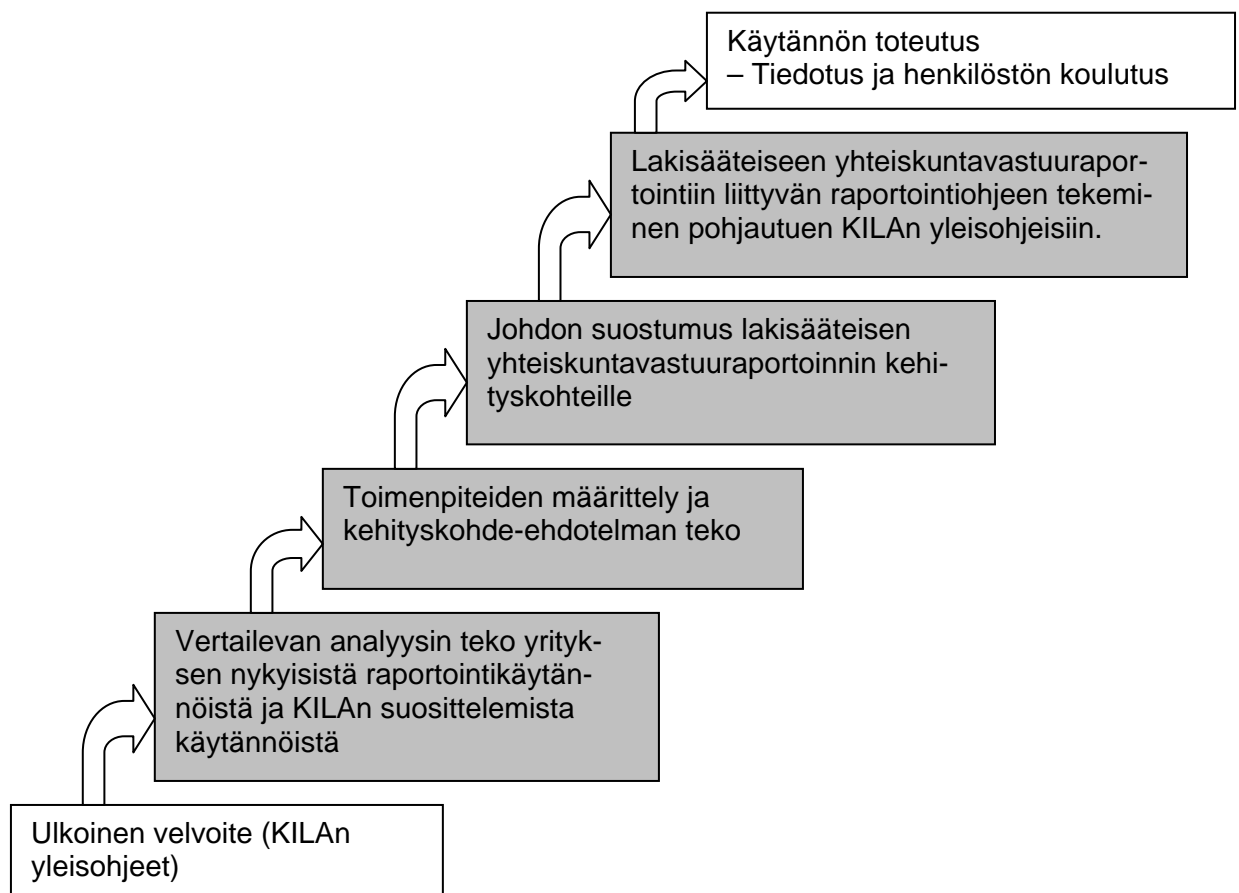

4 KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN TULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA

4.1 KILAn toimintakertomus- ja ympäristöyleisohjeen merkitys kohdeyrityksessä

Edellä esiteltyjen KILAn yleisohjeiden johdosta kohdeorganisaatioissa on suositeltavaa aloittaa yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämisprosessi, jonka tavoitteena on tilinpäätös- ja yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittäminen KILAn yleisohjeiden vaatimusten ja suositusten mukaisiksi. Tämä prosessi pohjautuu ensisijaisesti KILAn yleisohjeeseen toimintakertomuksen laatimisesta, jonka sisältövaatimusten täyttämiseksi vaaditaan myös KILAn ympäristöyleisohjeen tulkintaa ja sen parhaiden käytäntöjen omaksumista. Kuvio 7 kuvaa kohdeyrityksen lakisääteistä yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitysprosessin kulkua, josta tämän kehitystutkimuksen piiriin kuuluu tummennetut kohdat.

KUVIO 7 Lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitysprosessi kohdeyrityksessä.

Kirjanpitolaki asettaa tiettyjä velvoitteita yhteiskuntavastuuasioiden raportointiin tilinpäätöksessä, joita KILAn yleisohjeet esimerkein tulkitsevat. Siksi kehitysprosessin aluksi on hyvä kartoittaa yrityksen nykyiset yhteiskuntavastuuraportointikäytännöt sekä erityisesti lakisääteiseen yhteiskuntavastuuraportointiin liittyvät tiedonkeruu-, arvostus- ja raportointikäytännöt. Mahdollisten puutteiden ja kehityskohteiden löytämiseksi prosessin luonnollisena jatkumona on vertailun suorittaminen KILAn julkaisemien raportointisuositusten sekä kohdeyrityksen edellisenä vuonna toteutuneen lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin välillä. Toteutunut lakisääteinen yhteiskuntavastuuraportointi tarkoittaa toimintakertomuksessa sekä tilinpäätöksessä esitettäviä yhteiskuntavastuutietoja.

Taulukossa 10 esitetään vertaileva analyysi kohdeyrityksen vuoden 2005 hallituksen toimintakertomuksessa raportoiduista ympäristöön liittyvistä asioista sekä vuoden 2006 KILAn yleisohjeen mukaisesti toimintakertomuksessa esitettävistä ympäristöasioista.

Analyysi osoittaa, että kohdeyrityksen hallituksen toimintakertomuksen sisältö on niukka verrattuna KILAn antamaan sisältösuositukseen toimintakertomukseen kuuluvista ympäristöasioista. Parhaiten kohdeyritys suoriutui kohdassa yksi, jossa yrityksen tulee selvittää ympäristönäkökohtiinsa liittyviä toimintaperiaatteita ja ympäristöjärjestelmiä, sekä kohdassa kolme, jossa yrityksen tulee kuvata organisaation oma ympäristönsuojelutaso suhteessa voimassa olevaan sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin. Kohdeyritys totesi toimintakertomuksessa, että he toimivat kaikilla päätuotantopaikoilla ISO 14001-ympäristöjärjestelmän mukaisesti. Lisäksi EU-päästökauppaan liittyvä kuvaus oli kattava eri tuotantolaitosten, eri vuosille allokoitujen päästöoikeuksien erottelun ja päästöoikeuksista johtuvien taloudellisen vaikutuksen arvioimisen osalta. Päästökauppa liittyy kohdeyrityksen tapauksessa useampaan KILAn ryhmittelemään kohtaan, mutta alun perin sen voidaan katsoa kuuluvaksi ympäristönsuojeluvaatimuksiin. Kehittämiskohteita kohdeyrityksen toimintakertomuksessa löytyi siis jokaiselta KILAn toimintakertomuksen ympäristöosion ryhmittelyyn kuuluvalta alueelta.

TAULUKKO 10 Vertaileva analyysi toimintakertomuksessa esitettävistä ympäristöasioista.

KILAn toimintakertomusyleisohjeen mukaisesti raportoitavat ympäristöasiat	Ruukin vuoden 2005 hallituksen toimintakertomuksen ympäristöasiat (KILAn ryhmittelyllä)
<i>1) Ympäristönäkökohtiin liittyvät toimintaperiaatteet ja ympäristöjärjestelmät</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristöpolitiikka • Sertifioidut laatu- ja ympäristö järjestelmät • Ympäristöjärjestelmien sertifiointiaste • Ympäristönsuojelun toimintaperiaatteissa tapahtuneet muutokset 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta päätuotantopaikkojen ISO 14001-järjestelmästä • Ympäristöriskien systemaattinen arviointi • Päästökaupan vaikutukset ympäristönsuojeluun
<i>2) Merkittävät ympäristönäkökohdat ja parannukset keskeisillä ympäristönsuojelun osaluilla</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvien parannusten raportoiminen ympäristön suojelun alueella saavutettujen päämäärien ja tavoitteiden avulla • Syiden raportoiminen, jos merkittäviä poikkeamia suhteessa tavoitteisiin ja tapahtuneeseen kehitykseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Viittaus päästökauppaan ja siten ilmansuojeluun
<i>3) Ympäristönsuojelutoiminnan taso suhteessa voimassa oleviin sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Organisaation oman ympäristönsuojelutason raportoiminen suhteessa voimassa olevaan sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristön suojeluvaatimuksiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvaus päästökauppaan liittyvistä päästöoikeuksista sekä niihin kohdistuvista varauksista
<i>4) Toiminnan luonteen ja koon kannalta merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät tiedot ympäristönsuojelun tasosta</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Soveltuvien osien esitettävät ympäristötunnusluvut ja muut tiedot ympäristöasioista olennaisuuden periaatetta noudattaen: energian kulutus, materiaalien kulutus, veden kulutus, päästöt ilmaan, päästöt vesistöihin, jätteet, ympäristömenot ja muut ympäristötunnusluvut 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta ympäristöinvestointien määrästä • Viittaus päästökaupan taloudelliseen vaikutukseen
<i>5) Toimintakertomuksessa esitettyjen ympäristötietojen suhde kirjanpitovelvollisen muuhun ympäristöraportointiin</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Viittaus erilliseen yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraporttiin • Maininta, onko yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportti ulkopuolisen riippumattoman tahon toimesta varmennettu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei viittausta julkaistuun yhteiskunta vastuuraportointiin

Toimintakertomuksen ympäristöosa-alueen vertailuun voidaan lisäksi liittää osa KILAn päivittämästä ympäristöyleisohjeesta, joka viittaa toimintakertomuksen ympäristöosion kohtaan neljä, jossa yritys määrittelee toiminnan luonteen ja koon kannalta merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät tiedot ympäristönsuojelun tasosta. Ympäristöyleisohje käsittelee ympäristöasioita osana kirjanpitoa, jolloin niiden kirjaaminen,

laskeminen ja esittäminen osana lakisääteistä tilinpäätösinformaatiota on tarkastelun alla. Taulukossa 11 käydään läpi kohdeyrityksen vuoden 2005 tilinpäätöksen liitetiedoissa raportoidut ympäristötiedot, joita verrataan KILAn ympäristöyleisohjeessa antamaan suositukseen liitetiedoissa esitettävistä pakollisista ympäristötiedoista, jotka perustuvat kirjanpitoasetuksen vaatimuksiin.

TAULUKKO 11 Vertaileva analyysi ympäristöyleisohjeen mukaisesti raportoitavista pakollisista ympäristöasioista liitetiedoissa.

KILAn ympäristöyleisohjeen mukaisesti raportoitavat pakolliset ympäristöasiat tilinpäätöksen liitetiedoissa	Ruukin vuoden 2005 tilinpäätöksen liitetietojen ympäristöasiat (KILAn ryhmitellyllä)
Arvostusmenetelmät	Määritellään yleisesti tilinpäätöksen laadinta periaatteissa, ei omia ympäristövastuille, -investoinneille ja -kuluille
Satunnaiset ympäristökulut	Ei tietoja tilinpäätöksessä
Varausten erittely	Eritellään liitetiedoissa
Ehdolliset ympäristövelat	Eritellään liitetiedoissa "muut taloudelliset vastuut"-otsikon alla.
Ympäristöasioihin liittyvät vakuudet	Ei määrittelyä tilinpäätöksessä, tilikauden vakuus sisältyy "muut taloudelliset vastuut"-kohtaan
Päästöoikeudet	Esitetään varauksina liitetiedoissa

Näiden ympäristötietojen esittämisen velvoite perustuu kirjanpitoasetuksen antamiin vaatimuksiin. Lisäksi KILA suosittaa ympäristöasioiden esittämistä liitetiedoissa yhtenä kokonaisuutena, jolloin viittauksin tai muulla selkeällä tavalla olisi varmistettava oikea kuvan välittäminen liitetiedoissa olevista ympäristötunnuslukujen kokonaisuudesta (KILA 2006b). Kohdeyrityksessä ympäristöasioiden raportoiminen liitetiedoissa on hajanaista ja vailla yhtenäistä ohjeistusta. Edelliseen KILAn julkaisemaan ympäristöyleisohjeeseen perustuen kohdeyrityksessä tehtiin vuonna 2004 ohjeistus pitkävaikutteisten ympäristömenojen (ympäristöinvestointien) ja -vastuiden (pakolliset varaukset ja ehdolliset ympäristövelat) käsittelystä, joka otettiin käyttöön emoyhtiössä.

Vertailukelpoisuuden parantamiseksi KILA suosittelee seuraavien vapaaehtoisten tietojen ilmoittamista tilinpäätöksen liitetietoina:

- pakollista raportointia kattavammat tiedot ympäristövastuista,
- vastaisten ympäristömenojen kirjaamisperiaatteet,
- tilikauden ympäristökulut,

- aktivoidut ympäristömenot,
- ympäristöperusteiset sakot, maksut ja korvaukset sekä
- ympäristönsuojeluun liittyvät tuet ja avustukset.

Edellä esiteltyjen tietojen raportoimiseen kohdeyrityksen vuoden 2005 tilinpäätösraportointi ei ulotu.

Taulukossa 12 esitetään vertaileva analyysi kohdeyrityksen vuoden 2005 hallituksen toimintakertomuksessa esitetyistä henkilöstöön liittyvistä asioista sekä niitä vastaavista vuoden 2006 KILAn yleisohjeen suosituksista henkilöstöstä esitettäviksi asioiksi toimintakertomuksessa.

TAULUKKO 12 Vertaileva analyysi toimintakertomuksessa esitettävistä henkilöstöasioista.

KILAn toimintakertomusyleisohjeen mukaisesti raportoitavat henkilöstöasiat	Ruikin vuoden 2005 hallituksen toimintakertomuksen henkilöstöasiat (KILAn ryhmittelyllä)
<i>Pakolliset henkilöstötiedot</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana • Palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma tilikaudella 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta henkilöstön keskimääräisestä lukumäärästä tilikauden aikana • Maininta jaetuista palkkioista tilikauden aikana
<i>Toimintakertomuksessa soveltuvin osin esitettävät tunnusluvut ja muut tiedot henkilöstöstä</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön rakenne ja organisaatiossa tapahtuneet muutokset 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta organisaatiomuutoksista ja henkilöstön siirtymisistä
<ul style="list-style-type: none"> • Palkitseminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvaus palkkiojärjestelmistä sekä niiden piiriin kuuluvista henkilöistä
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstöjohtaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei mainintaa
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön ja osaamisen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei mainintaa
<ul style="list-style-type: none"> • Työhyvinvointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei mainintaa
<ul style="list-style-type: none"> • Työterveys ja turvallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei mainintaa tässä kohdassa. (ympäristö ja turvallisuusasiat)
<ul style="list-style-type: none"> • Tasa-arvo 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei mainintaa

Kohdeyritys raportoi henkilöstöasioista toimintakertomuksessa KILAn antamiin suosituksiin verrattuna kohtuullisen hyvin. Pakollisiin henkilöstötietoihin kuuluva palkkojen kokonaissumma tilikaudelta puuttui kohdeyrityksen hallituksen toimintakertomuksesta vuodelta 2005. Sen sijaan palkkioiden kokonaissumma tilikaudelta ja niiden jakautuminen oli kattavasti esitetty. Edellisiin tilikausiin liittyvää vertailevaa tietoa ei tosin esitelty kohdeyrityksen toimintakertomuksessa pakollisten henkilöstöasioiden osalta.

Lisäksi kohdeyritys raportoi organisaatioiden rakennemuutoksista johtuvista henkilöstön siirtymistä tilikauden aikana sekä kuvasi kahta palkkiojärjestelmänsä rakennetta sekä siihen kuuluvia henkilöryhmiä. Lisäksi kohdeyritys raportoi työterveydestä ja -turvallisuudesta toimintakertomuksen ympäristö- ja turvallisuusasiat kohdassa. Nämä henkilöstöasiat kuuluvat KILAn ryhmittelyssä toimintakertomuksessa raportoitaviin vapaaehtoisiiin henkilöstöasioihin.

Vertailuanalyysin suorittamisen jälkeen seuraavana askeleena yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportoinnin kehitysprosessissa kohdeyrityksessä on toimenpiteiden määrittely sekä kehitysehdotelman tekeminen toimintakertomusyleisohjeeseen sekä ympäristöyleisohjeeseen perustuen, jotta kuva siitä, mitä jatkossa asioiden eteenpäin viemiseksi tulisi tehdä, selkeytyy. Taulukossa 13 on kohdeyrityksen toimintakertomuksen kehittämiseksi listattuna ympäristöraportoinnin jatkotoimenpidesuosituksat. Suositusten pohjana on oletus KILAn toimintakertomusyleisohjeen täydellisestä noudattamisesta sekä siitä, että kaikki ympäristöasiat ovat kohdeyritykselle oleellisia. Kohdeorganisaation tavoitteita ja lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehitysehdotelmaa käsitellään tarkemmin toimenpideaikatauluineen liitteessä 1.

Lisäksi taulukossa 14 esitetään tilinpäätöksessä esitettävien ympäristöasioiden parannusehdotukset, jotka perustuvat edellä viitattuun KILAn ympäristöyleisohjeeseen tilinpäätöksessä raportoitavista ympäristöasioista. Ehdotukset on koottu yhteen kohdeyrityksen kehitystarpeet huomioiden käsittäen sekä pakollisia että vapaaehtoisia tilinpäätöksen liitetiedoissa esitettäviä asioita sekä niiden vaatimia sisäisiä toimenpiteitä. Laajempi kuvaus ympäristöasioiden tilinpäätöskäsittelystä, aikataulusta sekä sisäisten toimenpiteiden ohjeistuksesta löytyy liitteestä 1.

TAULUKKO 13 Toimintakertomuksen ympäristöraportoinnin parannusehdotukset.

KILAn toimintakertomusyleisohjeen mukaisesti raportoitavat ympäristöasiat	Ruukin vuoden 2005 hallituksen toiminta kertomuksen ympäristöasiat (KILAn ryhmittelyllä)	Parannusehdotukset
<i>1) Ympäristönäkökohtiin liittyvät toimintaperiaatteet ja ympäristöjärjestelmät</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Ympäristöpolitiikka • Sertifioidut laatu- ja ympäristöjärjestelmät • Ympäristöjärjestelmien sertifiointiaste • Ympäristönsuojelun toimintaperiaatteissa tapahtuneet muutokset 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta päätuotantopaikkojen ISO 14001-järjestelmästä • Ympäristöriskien systemaattinen arviointi • Päästökaupan vaikutukset ympäristönsuojeluun 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvaus ympäristöpolitiikasta • Maininta laatu- ja ympäristöjärjestelmien kattavuudesta • Kuvaus ympäristönsuojelun toimintaperiaatteissa tapahtuneista muutoksista
<i>2) Merkittävät ympäristönäkökohdat ja parannukset keskeisillä ympäristönsuojelun osa-alueilla</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvien parannusten raportoiminen ympäristön suojelun alueella saavutettujen päämäärien ja tavoitteiden avulla • Syiden raportoiminen, jos merkittäviä poikkeamia suhteessa tavoitteisiin ja tapahtuneeseen kehitykseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Viittaus päästökauppaan ja siten ilmansuojeluun 	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävien ympäristönäkökohtien kuvaus • Merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvien tavoitteiden ja saavutusten raportointi
<i>3) Ympäristönsuojelutoiminnan taso suhteessa voimassa oleviin sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Organisaation oman ympäristönsuojelutason raportoiminen suhteessa voimassa olevaan sekä tiedossa oleviin tuleviin ympäristönsuojeluväätimuksiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvaus päästökauppaan liittyvien päästöoikeuksista sekä niihin kohdistuvista varauksista 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvaus ympäristölainsäädännön muista vaatimuksista ja organisaation suhteesta niihin
<i>4) Toiminnan luonteen ja koon kannalta merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvät tiedot ympäristönsuojelun tasosta</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Soveltuvien osien esitettävät ympäristötunnusluvut ja muut tiedot ympäristöasioista olennaisuuden periaatetta noudattaen: energian kulutus, materiaalien kulutus, veden kulutus, päästöt ilmaan, päästöt vesistöihin, jätteet, ympäristömenot ja muut ympäristötunnusluvut 	<ul style="list-style-type: none"> • Maininta ympäristöinvestointien määrästä • Viittaus päästökaupan taloudelliseen vaikutukseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävien ympäristötunnuslukujen esittäminen
<i>5) Toimintakertomuksessa esitettyjen ympäristötietojen suhde kirjanpitovelvollisen muuhun ympäristöraportointiin</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • Viittaus erilliseen yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraporttiin • Maininta, onko yhteiskuntavastuu- tai ympäristöraportti ulkopuolisen riippumattoman tahon toimesta varmennettu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei viittausta julkaistuihin yhteiskuntavastuuraportointiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Viittaus julkaistuihin yhteiskuntavastuu- ja ympäristöraportteihin • Maininta ulkoisesta varmennuksesta

TAULUKKO 14 Tilinpäätöksessä raportoitavien ympäristöasioiden parannusehdotukset.

Ympäristöasioiden tilinpäätösraportointi sekä toimenpiteet

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteen	Erillisten arvostus- ja kirjaamisen menetelmien määrittely ympäristövelvoitteille
Tilinpäätöksen liitetiedot	Erillinen ympäristöosio tilinpäätöksen liitetiedoissa, jossa tiivistetysti esitetään taloudelliseen ympäristöinformaatioon liittyviä tunnuslukuja
Sisäiset toimenpiteet	Yhtenäisen ohjeistuksen laadinta ympäristöinvestointien sekä ympäristöperusteisten sakkujen, maksujen ja korvausten määrittämiseksi
	Ympäristölaskentamallin mahdollisuuksien kartoitus osana taloushallintoa sekä mahdolliset jatkotoimenpiteet

Taulukossa 12 esitetyn vertailun perusteella kohdeyritys raportoi henkilöstöasioista hallituksen toimintakertomuksessa kohtuullisen hyvin. Parannusehdotuksena seuraavaan hallituksen toimintakertomukseen pakollisen henkilötietojen osalta voidaan esittää palkkojen kokonaissumman raportoimista suoriteperusteisesti tilikaudelta sekä vertailua parantavan kahden aikaisemman tilikauden tietojen esittämistä eri henkilötunnuslukujen yhteydessä. Vapaaehtoisten henkilötietojen kohdalla kohdeyrityksen tulee tunnistaa ja valita olennaiset henkilöstöä koskevat tunnusluvut. Esimerkiksi henkilöstön ja osaamisen kehittämisestä voitaisiin mainita henkilöä kohden käytetyt koulutustunnit. Lisäksi viittaus erillisen yhteiskuntavastuuraportin henkilöstöasioihin on hyvä lisätä toimintakertomuksen osaksi.

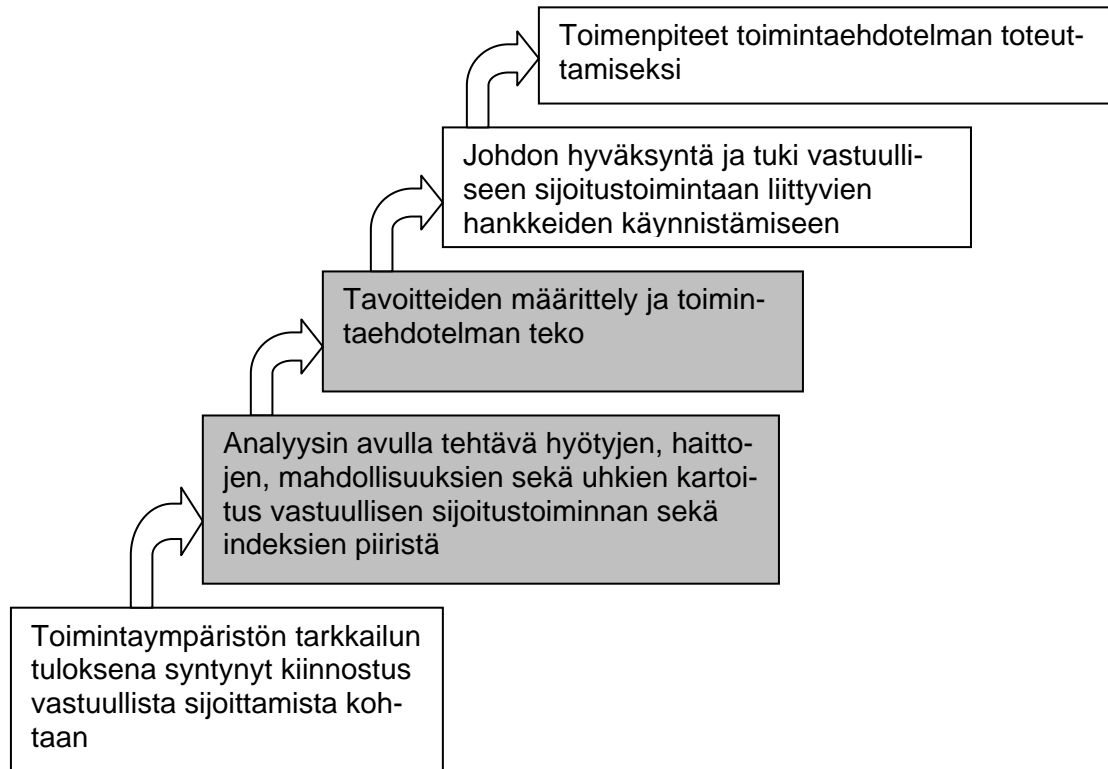
Kehitysprosessin seuraavana askeleena on kehitysehdotelman hyväksyttäminen yrityksen johdolla, sillä johdon tuki ja hyväksyntä on usein edellytys projektien onnistumiselle. Tämän jälkeen yksityiskohtaisen raportointiohjeistuksen tekeminen lakisääteisestä yhteiskuntavastuuraportoinnista on mahdollista. Lopulta ohjeistuksen pohjalta tehtävät käytännön toimet, kuten tiedotus ja koulutus uusista toimintamalleista henkilöstölle, voidaan toteuttaa.

4.2 Vastuullisen sijoitustoiminnan analyysi

Kohdeyritys oli vuonna 1999 mukana Dow Jonesin kestävänsä kehityksen indeksissä, mutta putosi sieltä markkinoilla vapaasti vaihdettavissa olevien osakkeiden liian pienestä markkina-arvosta johtuen. Yrityksen sisällä on havaittu kiinnostuksen kasvu vastuullista sijoitustoimintaa sekä kestävänsä kehityksen indeksejä kohtaan, jonka vuoksi on ajankohtaista sekä perusteltua tehdä vastuullisen sijoitustoiminnan analyysi. Vastuulliseen sijoitustoiminnan analyysiprosessia ja sen jatkotoimenpiteitä koh-

deyriksen näkökulmasta tarkasteltuna, voidaan kuvata kuvion 8 avulla. Tämän kehitystutkimuksen piiriin kuuluu kuvion 8 tummennetut kohdat.

KUVIO 8 Vastuullisen sijoitustoiminnan analyysiprosessi ja jatkotoimenpiteet.

Aktiivinen yritys tarkkailee jatkuvasti toimintaympäristössään tapahtuvia muutoksia. Tämän tarkkailun johdosta kohdeyritys on kiinnostunut selvittämään vastuullisen sijoittamisen nykytilaa ja sen tulevaisuutta harkiten oman organisaation aktiivisempaa osallistumista vastuullisen sijoitustoiminnan eri muotoihin. Pohjatiedoksi vastuullisen sijoitustoiminnan analyysille on hyvä tehdä alan tuoreeseen kirjallisuuteen perustuva katsaus, jossa tutkitaan vastuullisen sijoittamisen ominaisuuksia ja suorituskykyä sekä verrataan sitä perinteiseen sijoittamiseen. Tämä tieto saadaan teoriaosuudessa esitellyistä alan tieteellisistä tutkimuksista. Lisäksi pohjatiedoksi tarvitaan myös analyysiä valituista kestävän kehityksen indekseistä ja niiden kriteereistä. Verrattaessa indeksijäsenyyden yhtenä perustana olevia yhteiskuntavastuukyselomakkeiden vaatimuksia sekä kohdeyrityksen nykytoimintoja keskenään, voidaan analysoida kohdeyrityksen liittymismahdollisuuksia kyseisiin indekseihin. Vastuullisen sijoittamisen analyysin lopuksi tarkastellaan yleisesti kestävän kehityksen indeksijäsenyyden ja sen hakemisen tarjoamia hyötyjä ja mahdollisuuksia sekä toisaalta sen mukanaan tuomia uhkia ja heikkouksia kohdeyrityksen näkökulmasta käsin. Seuraavana pro-

sessiaskeleena on kehitysehdotelman tekeminen sekä sen pohjalta tehtävä tavoitteiden määrittäminen, jotka esitellään johdolle. Johdon hyväksynnän jälkeen voidaan ryhtyä toimenpiteisiin, jotta määriteltäisiin tavoitteisiin päästäisiin. Tämän työn tarkoituksena on tehdä analyysi vastuullisen sijoitustoiminnan sekä kahden kestävän kehityksen indeksin, DJSI:n ja FTSE4Goodin, nykytilasta, tulevaisuuden näkymistä sekä niiden vaatimuksista. Lisäksi analyysin perusteella tehdään toimintaehdotelma.

4.2.1 DJSI:n ja FTSE4Goodin yhteiskuntavastuun arviointikriteereiden vertailu sekä käytäntö kohdeyrityksen kannalta

Kaikista tunnetuimpia kestävän kehityksen indeksejä ovat Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksit sekä FTSE4Good-indeksit. Mikäli yritykset ovat kiinnostuneita liittymään kestävän kehityksen indekseihin, on niiden läpäistävää indeksien laatimat yhteiskuntavastuullisen yritystoiminnan kriteerit. Käytännössä tämä yhteiskuntavastuuarviointi tapahtuu erilaisten kyselylomakkeiden avulla, joita ympäristöluokitteluihin erikoistuneet yritykset tekevät. Lisäksi DJSI:n yhteiskuntavastuuarvioinnissa käytetään hyödyksi yrityksen julkaisemia raportteja sekä median välittämää kuvaa yrityksestä. Tässä työssä arvioidaan näiden kyselylomakkeiden pohjalta kohdeyrityksen mahdollisuuksia julkisen raportoinnin pohjalta liittyä kyseisiin indekseihin.

Arvioitaessa yrityksen mahdollisuuksia kestävän kehityksen indeksin jäsenyyden saamisessa on huomioitava myös indeksin valintapohja. On mahdollista, että yritys on liian pieni markkina-arvolla mitattuna, jolloin se ei edes kuulu valintapohjana toimivaan kestävän kehityksen indeksin pohjaindeksiin. DJSI:n sekä FTSE4Goodin valintapohjien sekä muiden taloudellisten vaatimusten huomioonottamista käsitellään tarkemmin indeksien valintaprosessin kuvauksessa liitteessä 2.

Taulukossa 15 verrataan DJSI:n ja FTSE4Goodin kyselylomakkeiden avulla tehtävän yhteiskuntavastuuarvioinnin sisältöä otsikkotasolle vietyinä. Jos kestävän kehityksen indeksi arvioi yritystä otsikon nimeämällä alueella, kohdan numero viittaa siihen, kuinka monta asiakokonaisuutta kohtaan liittyy. Otsikkojako pohjautuu kohdeyritykselle lähetettyihin arviointikysymyslomakkeisiin, jotka eivät ole julkisesti saatavilla. DJSI:n arviointilomakkeessa on huomioitu erityisesti terästeollisuudelle ominaiset piirteet, kun taas FTSE4Goodin kyselylomake on kaikille yrityksille samanlainen.

TAULUKKO 15 DJSI:n & FTSE4Goodin arviointikriteereiden vertailu. (Müller 2006; Tozer 2006.)

Päädimensiot								
Taloudellinen			Sosiaalinen			Ympäristö		
Kriteeri	Indeksi		Kriteeri	Indeksi		Kriteeri	Indeksi	
Corporate Governance	DJSI	11	Henkilöstöindikaattorit	DJSI	4	Ympäristösuorituskyky	DJSI	1
	FTSE4G.	-		FTSE4G.	9		FTSE4G.	-
Riskien ja kriisienhallinta	DJSI	7	Henkilöstön kehittäminen	DJSI	3	Ympäristöpolitiikka	DJSI	1
	FTSE4G.	-		FTSE4G.	2		FTSE4G.	5
Toimintaperiaatteet	DJSI	2	Rekrytointi & työtyytyväisyys	DJSI	12	Ympäristöraportointi	DJSI	1
	FTSE4G.	6		FTSE4G.	-		FTSE4G.	1
Korruptio & lahjonta	DJSI	4	Työterveyshuolto & turvallisuus	DJSI	4	Ympäristönhallintajärjestelmät	DJSI	6
	FTSE4G.	7		FTSE4G.	4		FTSE4G.	2
Asiakassuhteiden hallinta	DJSI	3	Yrityskansalaisuus & filantropia	DJSI	2	Edistyksellinen ympäristösuorituskyky	DJSI	1
	FTSE4G.	-		FTSE4G.	4		FTSE4G.	-
			Alihankkijoiden työntekijäoikeudet	DJSI	3	Ilmastosuunnitelma	DJSI	8
				FTSE4G.	2		FTSE4G.	10
			Yhteiskunnallinen raportointi	DJSI	1			
				FTSE4G.	-			
			Ammattiliitot & työntekijöiden aktiivisuus	DJSI	-			
				FTSE4G.	6			
			Sidosryhmien osallistaminen	DJSI	4			
				FTSE4G.	-			
			Sosiaaliset vaikutukset yhteiskuntaan	DJSI	2			
				FTSE4G.	-			
			Ihmisoikeudet	DJSI	-			
				FTSE4G.	5			

DJSI:n ja FTSE4Goodin arviointikriteereiden sisältövertailusta selviää, että nämä indeksit noudattelevat pääpiirteissään samoja linjoja eli käsittelevät yhteiskuntavastuuarvioinneissaan samoja asioita. DJSI:n kyselylomake keskittyy kuitenkin kaikkiin kolmeen osa-alueeseen tasapainoisemmin kuin FTSE4Goodin kyselylomake, kun taas asiakokonaisuuksien lukumäärällä mitattuna merkittävää eroavaisuutta näiden kahden indeksin välillä ei juuri ole. FTSE4Good keskittyy arvioinnissaan selkeästi enemmän sosiaalisiin kysymyksiin jättäen useat ympäristöön sekä taloudelliseen suorituskykyyn liittyvät asiat, kuten ympäristösuorituskyvyn, huomioimatta. Kumpikin kestävä kehityksen indeksi suuntaa selvästi tulevaisuuteen arvioimalla yritysten ilmastostrategiaan sekä ihmisoikeuksiin liittyviä asioita.

Seuraavissa taulukoissa 16, 17 ja 18 esitellään prosenttiosuuksina kohdeyrityksen vuoden 2005 julkisen raportoinnin täyttämät molempien kestävä kehityksen indeksien vaatimukset taloudellisiin, sosiaalisiin sekä ympäristöasioihin jaoteltuina. Kysy-

mysten arvioinnissa käytettiin tässä työssä kolmiportaista pisteytystä sen mukaan, kuinka hyvin kohdeyrityksen vuoden 2005 julkinen raportointi vastaisi esitettyihin kysymyksiin, olettaen, että yritys haluaisi täyttää DJSI:n ja FTSE4Goodin yhteiskuntavastuun kyselylomakkeet. Yhden pisteen sai, jos yrityksen julkinen raportointi vastasi kysymykseen tai jos raportoinnin perusteella pystyi päättelemään vastaukseen tarvittava tieto. Puoli pistettä sai, jos kohdeyrityksen julkinen raportointi vastasi osittain kysymykseen käsittäen noin 50 prosenttia kysytystä asiakokonaisuudesta. Jos kysymykseen ei pystynyt vastaamaan kohdeyrityksen julkisen raportoinnin perusteella, pisteitä ei annettu. Analyysissä käsitellyt kohdeyrityksen julkiset raportit olivat vuoden 2005 tilinpäätösraportit, yhteiskuntavastuuraportti sekä toimipaikkakohtaiset ympäristöraportit sekä internetsivut.

TAULUKKO 16 DJSI:n & FTSE4Goodin taloudellisten arviointikriteereiden ja Ruukin julkisen raportoinnin vastaavuus.

Taloudelliset asiat				
Kriteeri	Indeksi	Kysymysten lkm	Ruukin julkinen raportointi	
			pisteet	%
Corporate Governance	DJSI	11	10	91
	FTSE4G.	-	-	-
Riskien ja kriisienhallinta	DJSI	7	4	57
	FTSE4G.	-	-	-
Toimintaperiaatteet	DJSI	2	1	50
	FTSE4G.	6	5	83
Korruptio & lahjonta	DJSI	4	3	75
	FTSE4G.	7	2	29
Asiakassuhteiden hallinta	DJSI	3	2	67
	FTSE4G.	-	-	-

Kohdeyrityksen julkinen raportointi ei vastaa kattavasti kaikkiin taulukossa 16 esitettyihin kestävän kehityksen indeksien taloudellisen arviointiosuuden kysymyksiin. Tämä johtuu pääasiassa tiedon epätäydellisyydestä ja tiedon olennaisuuden määrittelystä. Tiedon olennaisuuden määrittely viittaa tiedostettuun tiedon julkisen määrän rajoittamiseen sekä priorisoimiseen raportoinnissa. DJSI:n taloudellisiin kysymyksiin kohdeyritys pystyi vastaamaan julkisen raportoinnin perusteella suhteellisesti paremmin kuin FTSE4Goodin esittämään taloudellisiin kysymyksiin. On huomioitavaa, että tietyt kestävän kehityksen indeksien kysymyksistä eivät ole, että yritys raportoi niistä yrityksen julkisissa raporteissa. Yritysten tulee tarjota yritysluokitteluorganisaatiolle tiettyihin kysymysalueisiin kuuluvaa ja julkisen raportoinnin ulkopuolella olevaa lisämateriaalia. Siksi kohdeyrityksen sisäiset tiedot täydentäisivät vastausten

kattavuutta merkittävästi kaikissa kolmessa arvioinnin osa-alueessa. Kehittyneissä maissa lisäksi lainsäädäntö vaatii tiettyjen toimintakriteereiden täyttämistä, jolloin näiden asioiden julkista raportoimista tarvita.

TAULUKKO 17 DJSI:n & FTSE4Goodin sosiaalisten arviointikriteereiden ja Ruukin julkisen raportoinnin vastaavuus.

Sosiaaliset asiat				
Kriteeri	Indeksi	Kysymysten lkm	Ruukin julkinen raportointi	
			pisteet	%
Henkilöstöindikaattorit	DJSI	4	2,5	63
	FTSE4G.	9	2	22
Henkilöstön kehittäminen	DJSI	3	3	100
	FTSE4G.	2	0	0
Rekrytointi & työtyytyväisyys	DJSI	12	5,5	48
	FTSE4G.	-	-	-
Työterveyshuolto & turvallisuus	DJSI	4	2,5	63
	FTSE4G.	4	2,5	63
Yrityskansalaisuus & filantropia	DJSI	2	0	0
	FTSE4G.	4	0	0
Alihankkijoiden työntekijäoikeudet	DJSI	3	1,5	50
	FTSE4G.	2	*	*
Yhteiskunnallinen raportointi	DJSI	1	1	100
	FTSE4G.	-	-	-
Ammattiliitot & työntekijöiden aktiivisuus	DJSI	-	-	-
	FTSE4G.	6	3	50
Sidosryhmien osallistaminen	DJSI	4	1	25
	FTSE4G.	-	-	-
Sosiaaliset vaikutukset yhteiskuntaan	DJSI	2	1	50
	FTSE4G.	-	-	-
Ihmisoikeudet	DJSI	-	-	-
	FTSE4G.	5	4	80

* Ei koske yrityksen toimialaa

Taulukon 17 perusteella kohdeyrityksen julkinen raportointi vastasi sosiaalisen osa-alueen kysymyksiin heikoiten. Prosentuaalisesti kohdeyritys pystyi julkisen raportoinnin perusteella vastaamaan DJSI:n kaikista sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä kysymyksistä noin 51 prosenttiin ja FTSE4Goodin kysymyksistä noin 36 prosenttiin. Indeksien välisen prosentuaalisen eron selittää osittain FTSE4Goodin tarkemmat kysymykset eriarvoisuuspolitiikan toteutuksesta sekä sen tunnusluvuista, joihin kohdeyrityksen julkinen raportointi ei vastaa. Lisäksi indeksien yhteisenä kehityskohteenä nousi esiin hyväntekeväisyysraportoinnin kehittäminen.

Julkisen raportoinnin perusteella kohdeyritys pystyy vastaamaan molempien kestävä kehityksen indeksien arviointilomakkeen ympäristöosioon kattavasti (taulukko 18). Kysymykset käsittelevät lähinnä ympäristövaikutusta mittaavia tunnuslukuja sekä

ympäristöhallinnon toimintaperiaatteita. Nämä ovat kohdeyrityksessä hyvin dokumentoitu ja raportoitu, sillä kohdeyrityksellä on ympäristönhallintajärjestelmä ISO 14001., joka kattavat 96 prosenttia kohdeyrityksen tuotannosta. Ympäristöjärjestelmät vaativat taulukossa 18 lueteltujen asioiden huomioimista, jolloin ne ovat automaattisesti myös kohdeyrityksen hoidon ja raportoinnin piirissä.

TAULUKKO 18 DJSI:n & FTSE4Goodin ympäristöarvointikriteereiden ja Ruukin julkisen raportoinnin vastaavuus.

Ympäristöasiat				
Kriteeri	Indeksi	Kysymysten lkm	Ruukin julkinen raportointi	
			pisteet	%
Ympäristösuorituskyky	DJSI	1	1	100
	FTSE4G.	-	-	-
Ympäristöpolitiikka	DJSI	1	1	100
	FTSE4G.	5	4	80
Ympäristöraportointi	DJSI	1	1	100
	FTSE4G.	1	1	100
Ympäristönhallintajärjestelmät	DJSI	6	4	67
	FTSE4G.	2	2	100
Edistyksellinen ympäristösuorituskyky	DJSI	1	1	100
	FTSE4G.	-	-	-
Ilmastosuunnitelma	DJSI	8	6	75
	FTSE4G.	10	7	70

Yksityiskohtaisempi analyysi kestäväen kehityksen indeksien valintaprosessista, muiden toimijoiden vaikutuksista kohdeyrityksen liittymismahdollisuuksiin sekä yhteiskuntavastuuarvioinnista kohdeyrityksen kannalta löytyy liitteestä 2.

4.2.2 Kestäväen kehityksen indeksin jäsenyyden arviointia SWOT-analyysin avulla

Kestäväen kehityksen indeksin jäsenyyden tarkastelu tehdään SWOT-analyysin avulla, jossa tarkastellaan kohdeyrityksen sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia jäsenyyden hankinnassa sekä mahdollisessa kestäväen kehityksen indeksin jäsenyydessä. Lisäksi analyysissa huomioidaan indeksin jäsenyyden hankinnasta sekä itse jäsenyydestä tulevat ulkoiset uhat ja mahdollisuudet kohdeyritykselle. Taulukossa 19 esitetään esimerkinomaisesti tehty SWOT-analyysi, johon on kerätty tutkijan lisäksi kahden kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuseen perehtyneen henkilön mielipiteet. Jos analyysi haluttaisiin laajentaa päätösvaltaiseksi työkaluksi, tulisi myös ylimmän johdon, henkilöstöhallinnon sekä talous- ja sijoittajaosaston mielipiteet yhdistää analyysiin.

TAULUKKO 19 Kestävän kehityksen indeksien SWOT-analyysi.

Kestävän kehityksen indeksien SWOT-analyysi	
<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Perustietämys sekä yleinen kiinnostus indekseistä olemassa – Yhteiskuntavastuutyö aloitettu ajoissa, saavutettu verrattain hyvä maine – Ympäristötiedon hallinta ja raportointi hyvällä tasolla – Tuotanto on ekotehokasta (CO₂-tehokkuus, kierrätys) – Tuotteet ovat kierrätettäviä 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Yrityksen suhteellisen pieni koko markkina-arvolla mitattuna – Sosiaalisen vastuun raportoinnin määrä alle keskimääräisen – Kehitysresurssit pienemmät kuin suuremmilla kilpailijoilla – Vain pakolliset toimet huomioiva toimintakulttuuri – Asioiden viestiminen henkilöstölle vähäistä
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jäsenyyden myötä mahdollinen imagoetu sekä pääsy uusille markkinoille ja sijoitusportfolioihin – Sidosryhmien on helpompi arvioida yrityksen vastuullisuutta – Organisaation sisäisten prosessien parantuminen, riskienhallinnan parantuminen <ul style="list-style-type: none"> → Matalampi riskitaso, houkuttavampi sijoituskohde – Resurssien optimointi, arviointikriteereistä tulee kehityksen ohjenuora, jolloin resurssien käyttö tehokasta – Arviointikriteerit ”ilmainen” benchmarking työkalu yhteiskuntavastuuosuorituskyvyn arvioimiseen – Henkilöstön motivaation ja yleisesti paremman yrityskuvan luoja <ul style="list-style-type: none"> → Tunnettuus paranee → Edesauttaa mahdollisesti jatkossa rekrytointia 	<p>Uhat</p> <p><i>Fundamentaaliset</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kestävän kehityksen indeksit jäävät merkityksettömiksi niche-sijoitustoiminnoiksi <p><i>Yrityskohtaiset, indeksiin hakeminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Valintatilanteessa lisäarvon menetys (rekrytointi-, asiakas- & sijoitustoiminta), jos yritys ei ole mukana indekseissä – Resurssien liian optimistinen arvioiminen, sillä indeksissä oleminen vaatii jatkuvaa parantamista, (lisäresursseja) <p><i>Yrityskohtaiset, indeksissä oleminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Riski indeksistä putoamiselle on olemassa oman riittämättömän markkina-arvon ja/tai kilpailijoiden yhteiskuntavastuuosuorituskyvyn parantumisen myötä – Toiminnan kehittämisen lisäresurssit

SWOT-analyysin kaikkiin osa-alueisiin löytyi kommentteja kattavasti. Vahvuuksiksi kohdeyrityksen kestävän kehityksen indeksien tarkastelussa mainittiin jo hankittu perustietämys ja sitä seurannut sisäinen kiinnostus käsiteltävästä asiasta. Lisäksi kehittynyt ympäristötiedon hankinta, seuranta ja raportointi kohdeyrityksen ekotehokkaasta tuotannosta on vahvuus. Heikkoudet löytyvät pienestä kohdeyrityksen markkina-arvosta, joka voi olla kestävän kehityksen indeksin valintapohjana toimivaan pohjaindeksiin pääsyn esteenä. Sosiaalisen osa-alueen toiminnan raportoimisen taso ei välttämättä ole kohdeyrityksessä riittävää, kun sitä vertaa kestävän kehityksen indeksien asettamiin vaatimuksiin. Kehitysresurssit eivät ole kohdeyrityksessä sillä tasolla, kuin ne voisivat suurimpiin kilpailijoihin verrattuna olla. Asenne voi olla myös heikkous, mikäli se rajoittaa toiminnan vain lakisääteisiin tai muuten pakollisiin toi-

miin. Lisäksi riittämätön sisäinen viestiminen henkilöstölle kestävän kehityksen indekseihin liittyvistä asioista katsottiin kohdeyrityksessä heikkoudeksi.

Ulkoiset mahdollisuudet olivat myös moninaiset. Jäsenyyden myötä yrityksen imagon mahdollinen parantuminen voisi tuoda mukanaan monia hyötyjä. Näitä voivat olla uudet asiakassegmentit sekä pääseminen sellaisiin sijoitusportfolioihin, joihin ilman jäsenyyttä ei olisi mahdollisuutta päästä. Lisäksi tunnettavuuden kasvu eri sidosryhmissä helpottaisi yrityksen vastuullisen toiminnan arviointia, kun indeksin jäsenyys toimii todisteena yrityksen yhteiskuntavastuun hyvästä hoidosta. Rekrytointitilanteissa hyvä maine voisi houkutella osaavia työntekijöitä yrityksen palvelukseen. Mahdollisuuksiin luettiin myös parantuneet sisäiset prosessit, jotka kehittyvät indeksien vaatimusten mukaisiksi. Tässä yhteydessä indeksi voisi toimia resurssien käytön ja suunnittelun ohjeistuksena. Kilpailijoiden yhteiskuntavastuusuorituskyvyn mittaamiseen sekä vertailemiseen indeksi tarjoaisi ilmaisen seurantatyökalun.

Ulkopuolisiksi uhiksi luokiteltiin vastuullisen sijoitustoiminnan fundamentaaliset uhat, jotka kiteytyvät lähinnä vastuullisen sijoitustoiminnan ja kestävän kehityksen indeksien merkittävyyden tarkasteluun valtavirtasijoittamisen piirissä. Yrityskohtaisia uhkia olivat ennen indeksijäsenyyttä indeksin tuoman mahdollisen lisäarvon menettäminen kilpailijoille sijoitus-, asiakas- tai rekrytointitoiminnoissa sekä omien resurssien liian optimistinen arvioiminen. Toisaalta, jos yritys olisi mukana kestävän kehityksen indeksissä, merkittävin uhka olisi sieltä tippuminen liian pienen oman markkina-arvon tai kilpailijoiden parantuneen yhteiskuntavastuusuorituskyvyn vuoksi.

SWOT-analyysissä esille tulleita asioita tulee tarkastella niiden merkittävyyden sekä niihin vaikuttamismahdollisuuksien näkökulmista. Tämän tarkastelun avulla kohdeyritys voi tutkia esille nousseita asioita tärkeys- sekä vaikuttavuusjärjestyksessä sekä suunnitella tämän pohjalta mahdolliset ympäristöosaston jatkotoimenpide-ehdotukset. Vaikuttavuus- ja merkittävyyshanalyysi auttaa kohdeyritystä indeksien toimintaehdotelman teossa. Tämä tarkastelu on liitteenä 2 olevan vastuullisen sijoittaminen analyysin osana.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimuksen analyysi

Yhteiskuntavastuuasioiden raportoinnin kehityssuuntana on yhteiskuntavastuuraportoinnin siirtyminen osaksi lakisääteistä tilinpäätösraportointia. Tällä hetkellä merkittävin esimerkki on hallituksen toimintakertomus, johon tulee jatkossa sisällyttää yhteiskuntavastuuasioita KILAn syksyllä 2006 julkaisemien yleisohjeiden mukaisesti.

KILAn yleisohjeita pidetään lakia tulkitsevinä dokumentteina, jonka vuoksi ne ovat merkittäviä yritysten yhteiskuntavastuuraportointimenetelmiin vaikuttavia tekijöitä. Työssä käsitelty lakisääteisen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämisprosessi pohjautuu pitkälti KILAn suositukseen, sillä muita vastaavia ohjeistuksia tilinpäätöksessä raportoitavista yhteiskuntavastuuasioista ei ole. Koska ohje on sisällytetty osaksi kirjanpitolakia, oletetaan yritysten jatkossa huomioivan erityisesti KILAn toimintakertomusyleisohjeen suositukset yhteiskuntavastuuasioiden raportoimisen osalta. Tämän vuoksi on myös kohdeyrityksessä perusteltua aloittaa raportointiohjeistuksen tekeminen pohjautuen KILAn yleisohjeisiin, joka löytyy liitteestä 1.

KILAn ohjeet vaikuttavat tulevaisuudessa kohdeyrityksen yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportointiin toimien tilinpäätöksessä esitettävän yhteiskuntavastuuraportoinnin kehityksen ohjenuorana. Raportoinnin kehitysehdotusten tekemiseksi kohdeyrityksessä suoritettiin KILAn toimintakertomusyleisohjeeseen perustuva yhteiskuntavastuuraportointikäytäntöjen vertailu raportoinnin kehitysehdotuksen muodostamiseksi.

Vertailun tuloksena syntyneet toimenpide-ehdotukset liittyvät enimmäkseen kohdeyritykselle oleellisten ympäristöasioiden määrittämiseen ja raportoimiseen sekä luotettavaan ympäristökustannusten erittelyyn. Erityisesti ympäristökustannusten raportointi on kehityskohde. Ympäristölaskentajärjestelmän rakentamisen, joka laskee tilikaudelle kuuluvat ympäristön suojelumenot, on tärkeä osatekijä taloudellisen ympäristöraportoinnin kehittämisessä sekä edellytys sille, että yritys pysyy alati kehittyvän ympäristöasioiden taloudellisen raportoinnin etujoukoissa mukana.

Jotta uudistuva yhteiskuntavastuuasioiden tilinpäätösraportointi ylittää tulevaisuudessa tilinpäätöstietojen edellyttämälle tasolle, on tilinpäätöksessä esitettävien henkilöstö- ja ympäristöasioiden oltava todennettavissa ulkopuolisen tahon toimesta. Tällöin tietojenkeruujärjestelmän tulee olla hyvin rakennettu sekä keskitetty, jotta pystytään antamaan riittävät tiedot yrityksen yhteiskuntavastuuasioista. Tämän kehityksen myötä vapaaehtoisen yhteiskuntavastuuraportoinnin todentaminen on tulossa yleiseksi käytännöksi yritysmaailmassa. Usein tilinpäätöksessä ja vapaaehtoisessa yhteiskuntavastuuraportissa esitettävät asiat ovat samoja, jolloin toimintakertomuksessa on mahdollista viitata erillisiin yhteiskuntavastuuraportteihin. Erillisten raporttien varmentamisen tärkeyttä painottaa myös uusi GRI G3-raportointiohjeisto (GRI 2006). Ulkopuolisen tahon toimesta suoritettu yhteiskuntavastuuasioiden todentaminen kehittää organisaation raportointiprosesseja sekä tarjoaa jatkossa tiedoiltaan kattavampaa sekä luotettavampaa yhteiskuntavastuuraportointia (Park & Brorson 2005). Suomessa yhteiskuntavastuuraporttien varmennusta koskevat ohjeistot ovat vasta kehitymässä. Varmennustoimeksiantojen odotetaan kuitenkin tulevaisuudessa kasvavan. (Kava 2006.)

Työn toisena tarkoituksena oli tarkastella vastuullisen sijoitustoiminnan sekä siihen liittyvien kestävän kehityksen indeksien merkitystä kohdeyritykselle. Merkittävyyttä tutkittiin analysoimalla ajankohtaisia trendejä tieteellisten tutkimusten pohjalta. Lisäksi arvioitiin yrityksen mahdollisuuksia liittyä kahteen eri kestävän kehityksen indeksiin ja indeksien luomia mahdollisuuksia sekä uhkia yritykselle.

Vastuullinen sijoittaminen on viime vuosina saanut huomiota ja sen osuus on kasvanut sijoitustoiminnassa. Monet tutkimukset painottavat vastuullisen sijoitustoiminnan menestyvän taloudellisesti yhtä hyvin kuin perinteinen sijoitustoiminta. Vastuullisen sijoitustoiminnan tuleminen valtavirtakäytännöksi vaatii tutkimusten mukaan lisää aikaa sekä sijoittajien asenteiden muutosta.

Kestävän kehityksen indeksit, kuten tutkimuksessa käsitellyt Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksit sekä FTSE4Good-indeksit, tarjoavat hyvän vertailutyökalun yritysten yhteiskuntavastuuosuorituskyvyn hoidosta. Kestävän kehityksen indeksijäsenyys avasi yritykselle uusia mahdollisuuksia päästä eri sijoittajamarkkinoille. Kyselylomakkeet, joita yritysluokituksia hoitavat tutkimusorganisaatiot lähettävät yrityksille

indeksien toimesta, kattavat koko yhteiskuntavastuun hoidon, tutkimuksessa esitetyt DJSI:n indeksit hieman kattavammin kuin FTSE4Good-indeksit. Hassler & Reinhard (2000, 25-26) kokevat, että ympäristöluokituksesta koituvat hyödyt ovat yritykselle moninaiset. Ympäristöluokituksella esimerkiksi havaitaan yrityksen mahdollisia heikkoja kohtia sekä kehitetään yhteiskuntavastuuraportointia. Lisäksi ympäristöluokitus parantaa yrityksen mainetta sijoittajien keskuudessa ja voi olla edellytys kestävän kehityksen indeksiin pääsyyllä. (Hassler & Reinhard 2000, 25-26.)

Kohdeyrityksen tapauksessa pyrkiminen kestävän kehityksen indekseihin tämän tutkimuksen tulosten perusteella ei ole ajankohtaista. SWOT-analyysin perusteella ei voida selkeästi osoittaa positiivisten vaikutusten ylivoimaisuutta eikä positiivisten mahdollisuuksien toteutumista voida varmasti ennustaa. Vaikka mahdollisuuksia indeksijäsenyyden saavuttamiselle on olemassa, indeksijäsenyyden mukana tuoma epävarmuus indeksissä pysymisestä sekä resurssien kattavuudesta tulee huomioida päätöksenteossa. Vastuullisen sijoitustoiminnan trendien vaikean ennustettavuuden sekä SWOT-analyysin tulosten perusteella on vastuullisen sijoitustoiminnan kehittämistä kuitenkin hyvä seurata. Kohdeyritys ei koe pakottavaa tarvetta reagoida välittömästi asiaan. Indeksien yhteiskuntavastuarviointiin perustuvia kyselylomakkeita voidaan jäsenyyden hakemisen sijaan jatkossa pitää KILAn ohjeiden tapaisesti ohjenuorana kohdeyrityksen yhteiskuntavastuun sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämisessä. Kyselylomakkeet toimivat hyvänä itsearviointin perustana, sillä niihin vastaaminen havainnollistaa sen, kuinka hyvin yrityksen yhteiskuntavastuuprosessit ovat rakennettu sekä sen, kuinka hyvin niistä on raportoitu.

5.2 Tutkimuksen yleistettävyys, hyödynnettävyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tulokset eivät ole ehdoitta yleistettävissä. Tutkimus suoritettiin kehittämistutkimuksena, jossa käsiteltiin yhden case-yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämiseen liittyviä asiakokonaisuuksia. Tarkoituksena ei ollut yleistettävän tiedon tuottaminen, vaan yksilöitävissä olevan kehitystyön tekeminen kohdeyrityksen tarpeeseen.

Tutkimustulokset ovat kuitenkin tietyssä määrin hyödynnettäviä. Vaikka kyseessä on tapaustutkimus, työtä voi tarkastella myös muiden yritysten näkökulmasta. Esimer-

kiksi tutkimuksessa käytettyjä työtapoja, kuten toimintakertomuksen vertailuanalyysejä, voidaan toteuttaa myös muiden organisaatioiden tarpeisiin räätälöitynä. Lisäksi vastuullisen sijoitustoiminnan analyysi on yrityskohtaista SWOT-analyysiä lukuun ottamatta täysin hyödynnettävissä.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin avulla (Hirsjärvi et al. 2004, 216-218). Tämän tutkimuksen validiteettia arvioidaan hyväksi, sillä tutkimusaineisto on neuvotteluiden, haastatteluiden, havainnoimisen sekä dokumenttien avulla kerättyä monipuolinen. Tutkimusaineisto vastaa lisäksi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen etenemistä ja käytettyjä metodeja on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti. Lisäksi tutkija on ollut prosessissa osallisena sen alusta aina toteutusvaiheeseen asti, jolloin hän on pystynyt varmistamaan prosessin kehityksen sekä tarvittaessa ohjaamaan prosessia oikeaan suuntaan.

Reliabiliteettia on vaikea arvioida, sillä muita tätä tutkimusta tukevia tutkimuksia ei tutkimusaiheen ajankohtaisuuden vuoksi ole tehty. On oletettavaa, että jokaisen organisaation kehitys yhteiskuntavastuuraportoinnin sekä vastuullisen sijoitustoiminnan alueella ovat toisistaan poikkeavilla tasoilla. Tällöin muiden yritysten tutkimustulokset eroavat tämän tutkimuksen tuloksista. Itse tutkimuksessa käytetty SWOT-analyysi olisi hyvä tehdä syvemmin, mikäli olisi odotettavissa vastausten monimuotoisuutta. Tässä työssä SWOT-analyysin syventäminen ei ollut tarkoituksenmukaista, sillä vastausten saturaatio saavutettiin jo pienellä otoksella eikä analyysia ollut tarkoitus laajentaa päätöksentekotasolle.

5.3 Jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksen edetessä tuli esiin uusia tutkimusalueita mahdollisille jatkotutkimuksille. Yksi ajankohtaisista yhteiskuntavastuuraportoinnin ilmiöistä on vuosikertomukseen täysin integroitujen yhteiskuntavastuuasioiden raportointi. Tietojen varmentamiseen osana vuosikertomusta ei ole selkeää käytäntöä, sillä vuosikertomus ei kuulu tilinpäätöksessä varmennettavien asiakirjojen piiriin. Yhteiskuntavastuuasioiden varmentamisen tulevaisuus tilinpäätösdokumenttien osana voisi olla sen vuoksi yksi tutkittavista kokonaisuuksista.

Lisäksi on muita kestävän kehityksen indeksejä sekä yritysluokitteluun keskittyneitä organisaatioita, kuin mitä tässä tutkimuksessa käytiin lävitse. Näiden toimintatavat ja käytännöt eivät ole yleisesti selvillä, joten tutkimus niiden toiminnasta sekä merkittävyydestä olisi tarpeellinen.

Lisäksi ympäristölaskentajärjestelmien kehittämisen sekä niiden käyttöönottojen helpottamiseksi tarvitaan tutkimustuloksia käytetyistä menetelmistä. Tämän osa-alueen tiedontarve keskittyy erityisesti taloudellisen ympäristötiedon keruuseen käytännön tasolla, jossa erilaisia laskentatoimeen integroituja sovelluksia käytetään hyväksi.

LÄHTEET

- Adams, C.A. 2004. The ethical, social and environmental reporting-performance portrayal gap. *Accounting, Auditing and Accountability Journal* 17 (5) 731-757.
- Amos, N. & Oulton, W. 2005. Approaching and engaging investors with CR. *Corporate Responsibility Management* 2 (3), 34-37.
- Cerin, P. & Dobers, P. 2001. What does the performance of the Dow Jones Sustainability Group Index tell us? *Eco-Management and Auditing* 8 (3), 123-133.
- Dillenburg, S., Greene, T. & Ereksion, H. 2003. Approaching Socially Responsible Investment with a Comprehensive Ratings Scheme: Total Social Impact. *Journal of Business Ethics* 43, 167-177.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002, kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta. 19.7.2002. (EYVL L 243/1).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/51/EY, 17.7.2003. (EUVL L178/16).
- Euroopan Yhteisöjen Komissio. 2001a. Euroopan Yhteisöjen Komission suositus ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa 2001/453/EY, 30.5. 2002. (EYVL L 156/33).
- Euroopan Yhteisöjen Komissio. 2001b. KOM(2001)264 lopullinen. Komission tiedonanto; Kestävä kehitys Euroopassa paremman maailman vuoksi: Kestävää kehitystä koskeva Euroopan unionin strategia. 15.5. 2001.
- Euroopan Yhteisöjen Komissio. 2001c. KOM(2001) 366 lopullinen. Vihreä kirja; yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä. 18.7.2001.
- Euroopan Yhteisöjen Komissio. 2002. KOM(2002) 347 lopullinen. Komission tiedonanto; Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen. 2.7. 2002.
- Fombrun, C. 1996. Reputation. Realizing value from the corporate image. Harvard Business School Press: Boston.
- Halme, M. 1997. Developing an Environmental Culture through Organizational Change and Learning. Teoksessa Welford, R. (toim.) *Corporate Environmental Management 2 – Culture and Organizations*. London: Earthscan.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hockerts, K. & Moir, L. 2004. Communicating corporate responsibility to investors: the changing role of the investor relations function. *Journal of Business Ethics* 52, 85-98.

- Iansen-Rogers, J. 2006. GRI-G3 – challenges and opportunities KPMG Helsinki. Esitelmä pidettiin KPMG Helsingin tilaisuudessa. 19.10.2006. KPMG Sustainability, The Netherlands.
- Jayne, M.R. & Skerratt, G. 2003. The requirement of ethical fund managers and property investment. *Property management* 21 (2) 136- 152.
- Kava, S. 2006. Yhteiskuntavastuuraporttien varmennusta koskevat ohjeistot ja varmennuksen tila Suomessa. Helsingin kauppakorkeakoulu. Laskentatoimen ja rahoituksen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- KHT-yhdistys. 2005. Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2006. Helsinki; KHT-Media.
- Kirjanpitolautakunta. 2006a. Yleisohje toimintakertomuksen laatimisesta. 12.9.2006.
- Kirjanpitolautakunta. 2006b. Yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä 24.10.2006.
- Kuisma, M. 2001. Ympäristönäkökohdat sijoitustoiminnassa. Ympäristöministeriö. Edita Oyj; Helsinki.
- Kupi, O. H. 2006. ”Ei niihin hirveästi tarvitse kiinnittää huomiota, ne tulee siellä sivussa” Ympäristö- ja yhteiskuntavastuu sijoitustoiminnassa. Helsingin kauppakorkeakoulu. Markkinoinnin ja johtamisen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Kurki, H. 1999. Ympäristöraportointi ja ekotase- terävyyttä raportointiin. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Lehtonen, J. 1998. Yhteisöt ja julkisuus; mainonnasta yhteiskunnalliseen keskusteluun. Teoksessa: Kivikuru, U. & Kunelius, R. (toim.) Viestinnän jäljillä. Juva; WSOY.
- Le Maux, J. & Le Saout, E. 2004. The Performance of Sustainability Indexes. *Finance India* 18, 737-750.
- Leppiniemi, J. 2003. IFRS - Johdon käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Lewis, A. & Mackenzie, C. 2000. Support for Investor Activism among U.K. Ethical Investors. *Journal of Business Ethics* 24 (3), 215-222.
- Lozano, J.M., Albareda L. & Balaguer M.R. 2006. Socially Responsible Investment in the Spanish financial market. *Journal of Business Ethics* 69, 305-316.
- Mähönen, J. 2005. Kansainväliset tilinpäätösstandardit ja yhtiöoikeus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Mätäsaho, R., Niskala, M. & Tuomala, J. 1999. Ympäristölaskenta johdon apuvälineenä. Porvoo: WSOY.
- Neville, L. 2005. Risk and Reward. *Global Finance* 19 (10), 45-47.

- Niskala, M. & Tarna, K. 2003. Yhteiskuntavastuun raportointi. Jyväskylä; Gummerus kirjapaino Oy.
- Niskala, M. & Lovio, M. 2004. Teoksessa: Juholin, E. 2004. Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Keuruu; Otavan Kirjapaino Oy.
- Park, J. & Brorson, T. 2005. Experiences of and views on third-party assurance of corporate environmental and sustainability reports. *Journal of Cleaner Production*. 13, 1095-1106.
- Peeters, H. 2003. Sustainable Development and the Role of the Financial World. *Environment, Development and Sustainability* 5, 197-230.
- Ruukki. 2006a. Rautaruukki vuosikertomus 2005. F.G.Lönnberg.
- Ruukki. 2006b. Rautaruukki, Vastuullinen yritystoiminta 2005. Libris.
- Smith, T. 2005. Institutional and Social Investors Find Common Ground. *The Journal of Investing*. Fall 2005.
- Sharfman, M. 1996. The Construct Validity of the Kinder, Lydenberg & Domini Social Performance Rating Data. *Journal of Business Ethics* 15 (3), 287-296.
- Solomon, J.F. & Solomon, A. 2006. Private social, ethical and environmental disclosure. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 19 (4) 564- 590.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Tamminen, R. 1993. Tiedettä tekemään! Jyväskylä: Atena.
- Ulshöfer, G. 2005. Wirtschaftsethik in Afrika. Bericht über die 5. Jahrestagung des Business Ethics Network (BEN) Africa in Kasane, Botswana. *Forum Wirtschaftsethik* 4/05. DNWE.
- Van del Velde, E., Vermeir, W. & Corten, F. 2005. Corporate social responsibility and financial performance. *Corporate Governance* 5 (3) 129-138.
- Yin, R. K. 1994. Case study research. Design and methods. Kalifornia: Sage publications, Inc.
- Yrjölä, E. 2003. Pakko päästä pehmoindeksiin. *Talouselämä*. 3.10.2003.

SÄHKÖISET LÄHTEET

- ACCA. 2005. FTSE4Good: perceptions and performance. Research report No. 88. [Verkkodokumentti], http://www.accaglobal.com/pubs/research/research_archive/rr-088-001.pdf. 20.11.2006.

Avanzi SRI research/SIRI Company. 2005. Green, social and ethical funds in Europe 2005. [Verkkodokumentti], http://www.siricompany.com/pdf/SRI_Funds_Europe_2005.pdf. 9.10.2006.

Carbon Disclosure Project (CDP). 2006. Carbon Disclosure Project Report. Global FT500. [Verkkodokumentti], http://www.cdproject.net/download.asp?file=cdp4_ft500_report.pdf. 14.12.2006.

CSR Europe, Deloitte & Euronext. 2003. Investing in Responsible Business: survey of European fund managers, financial analysts and investor relations officers. [Verkkodokumentti], www.csreurope.org/CSRESRISURVEY2003FINAL_pdf_media_public.aspx -15.12.2006.

Dow Jones Sustainability Indexes. Criteria and weightings. <http://www.sustainabilityindexes.com/html/assessment/criteria.html>. 13.11.2006.

Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI). 2006a. Dow Jones Sustainability World Indexes Guide. Version 8.0, August 2006. [Verkkodokumentti], http://www.sustainabilityindex.com/djsi_pdf/publications/Guidebooks/DJSI_Guidebook_World_80.pdf. 18.10.2006.

Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI). 2006b. Dow Jones STOXX Sustainability Indexes Guide. Version 6.0, August 2006. [Verkkodokumentti], http://www.sustainability-index.com/djsi_pdf/publications/Guidebooks/DJSI_Guidebook_STOXX_60.pdf. 18.10.2006.

Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI). 2006c. DJSI Monthly Update. August 2006. [Verkkodokumentti], http://www.sustainability-index.com/djsi_pdf/news/MonthlyUpdates/DJSI_Update_0608.pdf. 23.10.2006.

Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI). 2006d. Dow Jones STOXX Sustainability 40 Factsheet. [Verkkodokumentti], http://www.sustainability-indexes.com/djsi_pdf/publications/Factsheets/DJSI_STOXX_40.pdf. 16.1.2007.

Dow Jones Sustainability Indexes (DJSI). 2006e. Dow Jones EURO STOXX Sustainability 40 Factsheet. [Verkkodokumentti], http://www.sustainability-indexes.com/djsi_pdf/publications/Factsheets/DJSI_EUROSTOXX_40.pdf.

Eettinen kuluttaja. 2006. Eettisiä rahastoja Suomessa. <http://www.eettinenkuluttaja.net/eettinensijoittaminen.htm>. 22.10.2006.

EIRIS Company Overview. 2007. <http://www.eiris.org/>. 16.1.2007.

European Commission. 2006. Guidance Document for the implementation of the European PRTR. 31. May 2006. [Verkkodokumentti], http://eper.eea.eu.int/eper/documents/E-PRTR_GD-02062006_FIN.pdf. 14.12.2006.

European Multistakeholder Forum on CSR. 2005. Final results & recommendations. 29.6.2004. [Verkkodokumentti], http://forum.europa.eu.int/irc/empl/csr_eu_multi_stakeholder_forum/info/data/en/CSR%20Forum%20final%20report.pdf. 26.9.2006.

European Sustainable and Responsible Investment Forum (Eurosif). 2006. European SRI Study 2006. [Verkkodokumentti], http://www.eurosif.org/content/download/580/3548/version/1/file/Eurosif_SRIStudy_2006_complete.pdf. 9.10.2006.

FTSE. The index Company. 2005a. Ground Rules for the Management of the FTSE4Good Index Series. [Verkkodokumentti], http://www.ftse.com/Indices/FTSE4Good_Index_Series/Downloads/indexrules.pdf. 20.10.2006.

FTSE. The index Company. 2005b. FTSE4Good Index Series. Impact of New Criteria & Future Direction. 2004-2005 REPORT. [Verkkodokumentti], http://www.ftse.com/Indices/FTSE4Good_Index_Series/Downloads/FTSE4Good_New_Criteria_&Future_Impact_report.pdf 20.10.2006.

FTSE. The index Company. 2006. FTSE4Good Index Series. Inclusion Criteria. [Verkkodokumentti], http://www.ftse.com/Indices/FTSE4Good_Index_Series/Downloads/FTSE4Good_Inclusion_Criteria_Brochure_Feb_06.pdf 20.10.2006.

Global Compact & The United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). 2006. Principles for Responsible Investment. [Verkkodokumentti], <http://www.unpri.org/files/pri.pdf>. 14.12.2006.

Global Reporting Initiative (GRI). 2002. Sustainability reporting Guidelines. [Verkkodokumentti], <http://www.globalreporting.org> 12.9. 2006.

Global Reporting Initiative (GRI). 2006. G3, Sustainability reporting Guidelines. [Verkkodokumentti], http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/A1FB5501-B0DE-4B69-A900-27DD8A4C2839/0/G3_GuidelinesENG.pdf. 20.10.2006.

Harris, D. 2006. FTSE4GOOD INDEX CONSTITUENTS. Email David.Harris@ftse.com. 24.10.2006.

Hassler, R. & Reinhard, D. 2000. Environmental-Rating: An Indicator of Corporate Environmental Performance. [Verkkodokumentti], <http://www.greenleaf-publishing.com/pdfs/oekom.pdf> 16.10.2006.

Helsingin pörssi. 2006. Arvopaperipörssin säännöt. Voimassa 2.10.2006 lukien. [Verkkodokumentti], http://www.omxgroup.com/digitalAssets/6817_Arvopaperip_rssin_s_nn_t_02102006.pdf. 22.11.2006.

Her Majesty's Stationery Office (HMSO). 1999. The Occupational Pension Schemes (Investment, and Assignment, Forfeiture, Bankruptcy etc.) Amendment Regulations 1999. [Verkkodokumentti], <http://www.opsi.gov.uk/si/si1999/19991849.htm>. 14.12.2006.

International Federation of Accountants (IFAC). 2005. International Guidance Document Environmental Management Accounting. [Verkkodokumentti], http://emu.tkk.fi/tiedostot/IFAC_Guidance_doc_on_EMA.pdf. 5.12.2006.

KPMG Global Sustainability Services™. 2005. KPMG International Survey of Corporate Responsibility Reporting 2005. [Verkkodokumentti], <http://www.kpmg.fi/Binary.aspx?Section=1781&Item=2137> 7.9. 2006

Müller, M. 2006. FW: Dow Jones Sustainability indexes. Email matthias.mueller@sam-group.com. 30.10.2006.

Niskala, M., Vahala, K. & Lovio, M. 2004. Vastuullisen yritystoiminnan kansainväliset suuntaviivat ja eteneminen Suomessa. MONIKA; kansainvälisen sijoitustoiminnan ja monikansallisten yritysten neuvottelukunta. [Verkkodokumentti] http://www.ktm.fi/files/14432/monika2_2004.pdf. 22.9.2006.

Ruukki. 2007. Inside. Erinomainen vuosi - vahvat kasvuodotukset Itä-Euroopassa. <https://inside.rrsteel.net/irj/portal>. 12.2.2007.

Schröder, M. 2005. Is there a difference? The Performance Characteristics of SRI Equity Indexes. Discussion Paper No. 05-50. [Verkkodokumentti], <http://bibserv7.bib.uni-mannheim.de/madoc/volltexte/2005/1124/pdf/dp0550.pdf> 31.10.2006.

Socially Investment Forum (SIF). 2003. 2003 Report on Socially Responsible Investing Trends in the United States. SIF Industry Research Program. [Verkkodokumentti], http://www.socialinvest.org/areas/research/trends/sri_trends_report_2003.pdf 13.10.2006.

Socially Investment Forum (SIF). 2006. 2005 Report of Socially Responsible Investing Trends in the United States. 10-year Review. [Verkkodokumentti], http://www.socialinvest.org/areas/research/trends/sri_trends_report_2005.pdf 13.10.2006.

Tilastokeskus. 2006. Teollisuuden ympäristösuojelumenot 2005-kyselyn ohjeet. 16.03.2006. [Verkkodokumentti], <http://www.stat.fi/keruu/teym/ohje2005.pdf>. 16.1.2007.

Tozer, D. 2006. FW: EIRIS LTD - Notification of changes to Survey/Profile mailing. Email da-vid.tozer@eiris.org. 25.10.2006.

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). 2002. Investing for Sustainable development. Getting the Conditions Right. [Verkkodokumentti], http://www.wbcd.ch/DocRoot/sxNKQjkK1XAHhasC8Ljk/20020819_investing.pdf 18.10.2006.

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) & The United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). 2004. Perspectives EXECUTIVE SUMMARY. Generation lost: young financial analysts and environmental, social and governance issues. [Verkkodokumentti], <http://www.wbcd.org/web/publications/ymt-financial.pdf>. 17.10.2006.